

наша Ніва

П Е Р Ш А Я Б Е Л А Р У С К А Я Г А З Э Т А

Заснаваная ў 1906. Адноўленая ў 1991. Выходзіць у пятніцы

Сяргей Калякін быў на валасок ад гібелі
«Волгу» лідэра камуністай тараніў «Опэль-Амэга».

сторонка 2

Генадзь Сагановіч

звольнены. Небясыпека лакаўту гісторыкаў.

сторонка 5

Леў Сапега

не пісаў Статуту ВКЛ.

сторонка 8

ВОЙСКА**Тут і сваё**

Міністэрства абароны абысьцілі намер скараціць тэрміновую службу яшчэ на паўгоду, да дванаццаці месецяў. Усё менш савецкасць ў войску: форма «натаўка» зъяніне ачнучы, усё радзей фарбоўць траву. Дэмбельскі акорд цыклю публікацый Сямёна Печанка «Ў Беларускім войску» — сторонка 16.

КУЛЬТУРА**Броўка і Віцьбіч: юбілеі анатыпадаў**

Два пісьменнікі нарадзіліся ў Паўночнай Беларусі ў аднін год з розніцай 10 дзён. Адзін стаў савецкім літаратурным бонзам. Другі працаўаў у ЗША звычайным падмітлам і называў першага «беспардонным канюнктуршчыкам». Цяпер яны стаць на адной «Беларускай палічы» і чытаюцца тымі самымі людзьмі. Піша Алесь Аркуш — сторонка 15.

БАТЛЭЙКА**Як Хцівец скарбы шукаў**

Купальская батлэйка паводле вершай Францішка Багушэвіча, Янкі Купалы, Максіма Багдановіча, Францішка Аляхновіча, Уладзімера Караткевіча ды іншых. Сыцілан Дзінь-Дзілевіч: хай на гнісвающа на мяне прывіды клясыкай — я не хачу нахлусці, а толькі сабраў усіх на адной сцэне. Старонка 19.

Загартаваныя

Чатырнаццаты выпуск Беларускага ліцэю ўпэўнены: «Тут, у Беларусі, мы будзем першыя». Рэпартаж Алеся Кудрыцкага зь ліцэйскага выпускнога. Уладзімер Колас: «Мы думаем над стварэннем надбудовы над Ліцэем, якая б давала вышэйшую адукцыю». Старонка 12.

PHOTOMEDIA.NET

БАСОВІШЧА 2005

N. R. M.
ULIS
KRAMA
ZET
NEURO
dubel

15.000

22 - 23 ліпеня

6490338 9771858 3081607

Заўтра лета

Нарачанская й браслаўская аэры безнадзеяна заваленая съмецьцем. Пакуль спакайней на Дрысеншчыне, Воранаўшчыне. А ці спрабавалі вы Гарадоччыну? Маршруты летніх вандровак пропануе Сяргей Харэўскі.

Варта толькі экіпіравацца воднаю маскаю ды парою ластаў, каб засвядчыць, што з году ў год нават у самых аддаленых вадаёмах Беларусі не-супынна нарастае антрапагенны хлуд з плюстыку і шкіл. Чамусці менавіта тыя, каму найлягчэй вывесьці съмецьці ў аўто, лічачь за асалоду параксідаць яго чым далей у вербалоз, а то й проста ў ваду. Вусыціна выглядаючы ёзкай месцы «адпачынку» вясною, пакуль наступіствы чалавечага дзяяўства не схавае сакавітая трава. Хаця наядыдзе дзень, калі не схаваеш ужо й гэтак!

Ды прости палезці ў ваду на ўсюды можна. У Менскім моры плаваць не дазволена, у Дзявіне, Мухаўцы і Вуши німожна нават у вушацкім Вечалыўці нельга!.. Паазер’е аказалася даткільным. Антрапагенная нагрузкa нарачанскіх аэраў зашкальвае.

Працяг на старонцы 3.

Разъметка прасторы

Баючыся крадзяжку, шыльду Адама Станкевіча на Базылянскіх мурас адкрылі дзеля таго, каб адразу зьняць, схаваўшы да лепшых часоў у памяшканні ТБК. Чаму беларуская грамада Вільні не нагадвае пра свае права на Базылянскія муры? Зь Вільні піша Андрэнік Антанян.

У мінулую суботу мне давялося папрысунтічца на адным мерапрыемстве. У Вільні, у Базылянскіх мурас, адбылося адкрыццё музарыяльнай шыльды ксяндзу Адаму Станкевічу. Імпрэзу ладзіла Таварыства беларускай культуры ў Літве.

Працяг на старонцы 10.

КАЛЕНКА РЭДАКЦЫ

Галадоўка

ў міжлюстэркавай прасторы

Галадоўка Сяргея Скрабца засвідчыла, што наша грамадзтва — дасканалае адлюстраванне систэмы, якая ім кіруе. Але як бы ні нацягвала систэма на сябе маску абыякаласьці, на яе твары чытаеца зъянтэжанасць. Камэнтар **Алесія Кудрыцкага**.

Сяргей Скрабец начаў піць сокі. Кіраўніцтва Берасцейскага СІЗА сцвярджае, што ён «нармальная харчавуша», але аднак М.Хоміч кажа, што гэта толькі першынск для арганізму і экс-депутат працягне галадоўку.

Мы спрабуем ацаніць тое, што робіць С.Скрабец, і ня можам знайсці анівданага рацыянальнага аргументу «за». Мы адм'яляемся бачыць практичны сэанс у павольным самагубстве. Але давайце спрабуем паставіць сібі на ягонае месца. Што адчувае чалавек, які перакананы ў сваёй невінавасці, але вымушаны бачыць, какою турміннай сіценні? Што ён павінен рабіць? Скарыца волі лёсу ці супрац'ялица любымі сродкамі? Ці можна ўзвіць, што чалавек, які адчувае за сабой віну, будзе галадаць так прынцыпова, як гэта робіць С.Скрабец?

Трапішы ў вязніцу, чалавек ап'янае ў канцэнтраваным выражэнні систэмы, што існуе ў краіне. Там пануюць прымітўныя адносіны: нагляд, харчаванне, пакаранніе. Адмовіўшыся ад ежы, С.Скрабец паказаў систэму, што яна ня мае непадзельнай улады над толькі над яго думкамі, але і над ягонымі целамі. І як бы ні нацягвала систэма на сябе маску абыякаласьці, на ёйным твары чытаеца зъянтэжанасць. Есць тут і амешак зайдзрасці ды запраднасці.

«Мабыць, было штосьці такое, раз пасадзіл?» — запытваеца нехта. Але нават калі С.Скрабец недзе і парушыў правілы гэтай систэмы, ці робіць гэта яго чалавекам, нявартым падтрымкі? Хіба ж гэтыя правілы такія справядлівія і ідэальныя?

Галадоўка яшчэ раз засвідчыла, што наша грамадзтва ў цэлым зъяўляецца амаль дасканальнем адлюстраваннем систэмы, якая ім кіруе. А мы з вами — у міжлюстэркавай прасторы.

Калякін быў на валасок ад гібелі

але ня звязае здарэньня з палітыкай. 26 чэрвеня кандыдат у прэзыдэнты ад Партыі камуністаў Сяргей Калякін цудам пазбег найгоршага. У «Волгу», якой ён кіраваў, урэзаяўся «Опэль-Амэга». Карэспандэнт «НН» гутарыць зь лідэрам беларускіх камуністаў і адным з магчымых кандыдатаў у прэзыдэнты пра акаличнасці падазронага здарэньня.

Сяргей Калякін: А шостай вечара я забраў сына і маці з садаводчага таварыства «40 год Каstryчніка», — гэта ў раёне матэль-кемпінга, і ехалі па дарозе да трасы Менск—Койданава. Насутрач — машына «Опэль-Амэга». Нечакана яна выехала на нашу паласу і палицела насустрч нам. Я па тармазах, на сыгнал, выкручваць стырно, але лабавога сутыкнення пазъбегнуць не удалося. Машына разыбігала цалкам, аднаўленню не падлягася, другая — таксама разыбітая ўшчэнт.

«НН»: Хто пачярпэ і наколькі сур'ёзна?

СК: У машыне было чатыры чалавекі — маці, жонка, сын і я, пачярпелі ўсе. Больш за ўсіх — маці. Яна зламала руку, атрымала ўдар сігніту, я і жонка — удар грудной клеткі і перадплечча, сын галавой разыбіў лабавое шкло.

«НН»: Ці не магло гэта быць за-

махам на вашас жыцьцё ці спробай запалаханы?

СК: Ня думаю. Я трохі ведаю гэтага кіроўцу, ён жыве ў суседніх вёсці, а мая маці ведзе ягоных бацькоў. Наўпрад ці гэта найкім чынам звязана з палітыкай. Ён быў моцна п'яны, аналіз паказаў 2,7 праміле ў крываі. Я спрабаваў з'ім размаўляць, але ён лыка не вязаў. Дзіва, як ён увогуле да мяне даехаў.

«НН»: Ці робіце Вы якія-небудзь асаблівія заходы па ўласнай біясцяці?

СК: У гэтых умовах разумна рабіць абарону ад дурні, каб не наўрацца на якогасці вар'ята, якіх дастатковы ходзіць вакол нас. Калі я працаўваў кіраўніком Савецкага раёну Менску, усялякага хапала — спробы абліць кіслатой, ударыць матлатком... Трэба быша уважлівым. А ад прафесійнай замовы на забойства бессенсноўна бараніцца — усё роўна

не дапаможа.

На жаль, палітыка ў нашай краіне — увогуле справа небясьцечная. У нашай дзяржаве можа быць усё што заўгодна.

Гутарыў Алесь Кудрыцкі

Ля разыбітага легкавіка, які цяпер стаіць у гаражы, Калякін фатаграфаўца адмовіўся —

дрэнная прыкмета. І нават не ўзгледаў пра іншее здарэньне, якое адбываўся зь ім 28 чэрвеня.

Вяртаючыся разам з Анатолем Лібедзкім з Рачыцы, з

рэгіональнага сходу па вылучэнні кандыдатаў на агульнанацыянальны Кангрес прыхільнікаў пераменаў, Сяргей Калякін зноў ледзьве на патрапіў у аварыю. У легкавіку, на якім ехалі палітыкі, пачялко паліва. Мог загарэцца базайн, але няспраўнасць пасыпелі пабачыць раней.

ЮЛІЯ ГРАШКЕВІЧ

АНДРЭЙ СКУРКО

Досыць!

мой тэлевізар апошнім часам працуе ў рэжыме радыё
я не могу вытрымліваць
столкі чыронага колеру
я не могу вытрымліваць
столкі зялёнаага колеру
мой тэлевізар працуе ў рэжыме бязгучнага радыё

ДОСЫЦЬ! ідзеалогі
ДОСЫЦЬ! аб'едзіненія
ДОСЫЦЬ! праспект пабядзіцелей
нашыя телефоны
маюць чужыя вуши

будзь у сабе — палохае
шоргат аўдыёстужкі
пры размове дваіх
зайсёды ёсьць нехта трэці
і траба не забывацца
яму шторазу нагадваць

ДОСЫЦЬ! хлусні і рабства
ДОСЫЦЬ! ідзеалогі
ДОСЫЦЬ! танкаў на вуліцах
ДОСЫЦЬ! аб'едзіненія
ДОСЫЦЬ! камбайнай і сяляк
ДОСЫЦЬ! праспект пабядзіцелей
ДОСЫЦЬ! ДОСЫЦЬ! ДОСЫЦЬ!
9.05.2005

Ляўкоўскі пленэр

1—10 ліпеня ў Ляўках пад Воршай пройдзе IX Мастацкі пленэр імя Язэпа Драздовіча. Удзел у ім возымуць 12 маладых мастакоў і 12 маладых літаратаў. Для іх будзе зладжаны майстар-клясы: досьведам падзеіцца па шэсьці відзялчыкаў-мастакоў і выкладчыкаў-літаратаў. Данамагата арганізаторам будзе ахвотнікі. Агулам у дзейнасці пленера возымуць удзел калі паўсотні чалавек. Примeduць барды Віктар Шалкевіч, Лера Сом.

Пленэр пачынаўся з летнікаў у мясцінках, звязанных з імем Драздовіча. Аднак ужо ў 2003 г. акцыя адбылася ў Шаркаўшчыне і прысьвячалася слыннаму садаводу Івану Сікору і мастаку Пётру Сергєвічу.

Летасць пленэр адбываўся ў Быхаўскіх мясцінках. Сёлетні прысьвечаны Уладзімеру Караганевічу.

Адкрыццё летніку мае адбыцца 1 ліпеня ў Віцебску, пасля чаго ўздельнікі выпраўляцца ў Ляўку.

Як даехаць да Ляўкоў

Свой машинай паўз Барань і Коўпіс. З «алімпійскім» зварочвацьцем лепш на Коханава. Ля музею ёсць паркіўка:
аўтобусам Ворша—Копысь (6.30, 10.00, 13.30, 16.40) да прыпынку «Музей Янкі Купалы», дарога будзе каштаваць 1670 руб.;
дзізэлем Ворша—Marinéy (9.18, 11.36, 14.45, 17.14, 19.43), білет да Копысі каштаваць 1200 рублёў;
Наўпраст з Віцебска да Копысі можна даехаць цягніком №645 Віцебск—Берасцьце, які

адыхадаіць у 18.20 і прыядждае ў 21.00.

Перад выездам абавязковы патэлефонаваць па любым з нумароў: 625-62-48 (Віктар), 319-65-74 (Генадзь).

Жывая гісторыя пад Мірам

У выхадныя, начынаючы ад 2 ліпеня і да кастрычніка, ад 9.00 да 17.30 ля муру Мірскага замку будзе ісці праграмы жывой гісторыі. Наведнікі змогуць далаўчыцца да традыцыйных беларускіх абрадуў і рамёстваў, прымерьці рыцарскія латы, узич урокі сядрнічнага фэхтавання, старадаўніх танцаў. 2—3 ліпеня праграму «Градыційныя рамастыўныя Беларусі» прадстаўляюць уздельнікі Клубу аматараў жывой археалёгіі з Браслава. Гэзд праграмы — рyzualы здабычы жывога агню.

Зайтра лета

Працяг са старонкі 1.

Адны людзі аддаюць перавагу камфортнаму адпачынку «без камароў» ды каб было паглядзець што цывілізацыйнае. Гэты кантынгент людзей задаволіць найчэй. Як вядома, самы лепшы гатэль у Беларусі — наваполацкі «Нафтан». Пераканаць чалавека ехань не за мяжу, а ў Наваполацак — справа амаль нерэзальная. Хоць тамака, з пляцоўкі гатэлю «Нафтан», па-над Дзвініко відаць уесь старожытны Полацак з Сафій, «нібы карабель». А цераз вуліцу — некалькі прыстайных (из горшых за менскія) рэстараану. Аматары могуць пагойсаць па Дзвініку на катэры. Наведаць 10 (!) палацоў музэй через мост. Альбо пасяліца і ў самім Полацку. Альбо ў Пінску ці Горадні. Варыянты ёсьць, але тучачь яны для распещанчага замежных вандройкамі прыкладна як і сэнтэнцыя пра Мазыр як беларускую Швайцарыю.

DURA LEX

Харызмай па турызмে

Пастанова Саўміну «Аб унісеніні дапаўненіні ў Палаажэнне аб ліцензізаваным турыстычным дзеянасцю» патрабуе ад турапрэтараў выкананіня «асаблівай умовы» аказання паслугі «турапрэтарская дзеянасць», а менавіта абавязковай арганізацыі ўзялога турызму. Так, ліцензіяты абавязаны падаваць у Міністэрства спорту і турызму не пазней за шасць месяцаў ад дні атрымання ліцензіі статыстыку аб прыёме замежных турыстаў. Ціпер і для атрымання ліцензіі яе сусікальныя павінен мец пагадненіне з замежнымі партнёрамі аб арганізацыі прыёму замежных турыстаў у Рэспубліцы Беларусь. Трэба ж неяк падымаць культуру правядзення перамоў на ўзрэйскі ўзоровен!

Апошнія ўказы закранулі на толькі турапрэтараў. Днямі ўказам №274 «Аб зацьвярджэнні Палаажэння аб парадку нақіраванні ў службовыя камандзіўркі за мяжу» прэзыдэнт ня мілаваў і чыноўніцтва. Два дні, што даюцца на сама знаходжанне за мяжой, татальны кантроль за кожным, хто туды выпраўляецца, пэўна, не павінны дазволіць «ненадзейным» і «нечысным» несці выкарысту юмагчымасць заразіца аранжавым ці іншым якім вірусам. Алергія на цытрусавыя, здаеща, на лічынкі. Але які клопот пра блізкага!

Зрэшты, хай гэты дзяржапарат застасацца сам-насам з яго апэратарамі.

Андрэй Баеў

«Нардзін» зачыняюць

Міністэрства аховы здароўя 28 чэрвеня адклікала ліцензію прыватнага мэдыцынскага цэнтра «Нардзін» за грубае нарушэнне ліцензійных патрабаванняў, выяўленае падчас комплекснай праверкі цэнтра ў красавіку. 1 ліпеня суд пачне разгляд справы прыватнага «Экамедсервісу», які абскарджае анульванне міністэрствам сваёй ліцензіі.

Вайна бабрам

Пагуляцьця баброў у Беларусі перавысіла

АННА ТІМЧУК

Паазер'е аказалася датклівым

Курортныя зоны камфартабельнага адпачынку на Мядзельчынікі Браслаўшчыне становіца ўсё больш недаступнымі для большасці беларусаў. Цэны як у Крыме, але матчынасці для прымання гасцей амаль вычарпанаі.

Прыроды Паазер'я аказалася надзвычай датклівай. Хай вас ня ўводзяць у зман зеляніна тамтэйшых лісоў ѹ сінеча азёр. Штогод там становіца ўсё болей, у гэмэтрычнай прагрэсіі, машын. І нірэдкія выпадкі, калі паміж карноў у лісінам бесздрожжы, напрыклад, на Блакітных азёрах, на могуць разъехаць колы «наварнікі» аўтага. Лішне казаць, што іх папярэдне мношы проста ў тых саліх некалі чысьціцца азёрах.

Прыкметы цывілізаційнага занепаду навідавою. Мне нікі не зразумець паводзін людзей, якія, абзавеўшыся летнікам у садовым таварыстве, выкідаюць тоны сімешніц ў лес проста сабе за плот. Як сэнс ехаць за дзясяткі кіламетраў, каб пабудаваць па велізарнай стыхійнай сімешніцы валок сваіх шасці сотак? Які сэнс заехаць у лісную цішу і юключыць на поўную магутнасць свае аўдыёпрыборы, каб закладаць ўзвышу ѹ каб пушкі пазъялітаць сваіх гнёздаў?

Паўночная глуш

Але для тых, хто насырэч хоча пазнаёміца зі дзякай прыродою Беларусі альбо з шэдэўрамі старасвешкага дойлідства, месцоў пакуль хапае — Дрысенічына, Місціслаўшчына, Воранаўшчына.

Вазыміце хоць Гарадчыну — найменш населены раён Беларусі. Тут на тэрыторыі 3 тысячам км² живе толькі 36 тыс. чалавек, 12 чалавек на км². Гэта адзін з са-

Турызм: факты

Сёлета ў красавіку Беларусь далучылася да Сусветнай турыстычнай арганізацыі (WTO). Яна стала ажно 146 дзяржаваў ў гэтым міжнародным арганізацыям.

З Беларусі штогод выяжджае ў 17 разоў больш турыстаў, чым уяджае ў ўг. Агульная вага турызму ў аўтам экспарту паслуг на складзе наеват 1%. У аўтам платных паслуг паказыкі не складае наеват 0,5%, а ягоная вага ў ВУП... 0,06%. Гэта на дзіўца, бо ў Беларусі толькі 10 гатэляў маюць «зоркавую» катэгорию, з іх адзін — чатыры зоркі.

Бальшыня беларусаў аддаюць перавагу «дзікаму» ўнутраному турызму: на лепішчах, у бацькоўскіх вёсках, з намётамі ў лесе. Усё болей шырока практыкавацца часовая жыўлья прыватным гаспадарам, напрыклад, у Лепелі ці Браславе. Сёньня гэта на меней як \$10 з чалавека за начлег.

мых нізкіх паказыкі ў Эўропе.

Цывілізаціі турызм мог бы прынесці туды з сабою не толькі людзкія контакты, але і грошы. Грошы, за якія будзь працладзены добраў дарогі, дагледжаны рэкі. Будуць пабудаваны дамы й гатэлі на тых самых замішлых падмурках, дзе сёньня вечэр гойдае чыбуцкі скрыпленію. Грошы, за якія будуць урэшце выхаваныя тым самым турысты. І дасканаласць прыроды будзе прымонжаная гаспадарскімі рукамі. Якім яно будзе, наша зайтра, залежыць адно ад нас.

Філіна дыхскваліфікавалі

Міжнародная фэдэрэцыя хакея дыхскваліфікавалі на два гады фвардара зборнай Беларусі і менскага «Дынама» Цімоха Філіна. Філіна засыпілі на донінгу на чэмпіянате свету ў траўні, што паказаў шматразовасць перавыпшэнне ў крывае хакеіста забароненага наандрастрону і наандрону.

Закон аб партыях

Палата працтадуйкоў 29 чэрвеня прызыдэнт выдаў указ, паводле якога

Дзе вы будзеце адпачываць сёлета?

Юлія Несцяпірэнка,
алімпійская чэмпіенка:

— Я на буду гэтым летам адпачываць — буду ўдзельнічаць у чэмпіянате свету ў Фінляндыі.

Святланы Зелинкоўская,
актрыса:

— Я на буду адпачываць — буду працаваць. Але мага праца і ёсьць адпачынак, бо я буду вандраваць з гастролямі. Мабыць, Польша, Калиніград...

Віктар Шалкевіч, актор:

— Ва Украіне — як заўжды, у Крыме. Мы кожны год стараемся з сям'ёй на 12 дзён выврацца. У Беларусі? А які тут можа быць адпачынак — мы тут жывёём!

Васіль Коктыш, генэральны дырэктар УП «Кінавідрапракат» Менгарыканска:

— Пляную пахаць на Нарач, калі ўдастся. На жаль, працы бывае такім, што прости не пасыпяваць адпачываць, — як лягася. Тады я таксама збіраўся пахаць на Нарач. Увогуле, личу на лепшыя адпачыўцы ў Беларусі: нада вялікая нагрузкі на працы, каб япчі трапіць час і сілы на адпіматызацыю. Я люблю пахадзіць на самое на лесе. А япчі можна быт адпачынкі, як я ня ў нас, у Беларусі?

Уладзімер Басалыга, мастак:

— На лепішчы ў сабе, у Астрашыцкім Гарадку. Там лепішчы ва ўсіх архітэктараў, мастакоў. Вельмі маліяўнічы куток, я ў ім нешта для сябе знаходжу...

Уладзіслаў Місевіч, піэр
гурту «Беларускія песьніары»:

— Калектыву па агульной дамоўленасці падзялілі адпачынок на дзіўце часткі: 15 дзён узімку, 15 — улетку. Узімку мы з сям'ёй ужо некалькі гадоў выбіраемся ў Эйтпет, адпачынкі на Чырвоным моры. А улетку заедзем на вытэзеніе ў Брытанію (там вучыцца дачка, яе трабе наведаць). І хочам з жонкай на колькі дзён зьвярдзіць на Прагу, — я аматар піва.

Гуртам і бацьку добра біць

Група маладых людзей стварае грамадзянскую ініцыятыву інфармацыйнай падтрымкі «Гурт» (кардынатор — Юрый

Гуртожскі). Ініцыятыва стварыць на мяжы падаваць праідузвію і бесцэнзурную інфармацію пра падзеі ў Беларусі як мага большаму колу людзей. Активіст арганізацыі на прынтыцы ў інтарнэт-кавярні раздрукаваў дзісятак копій інфармацыйнага лістка «Гурт» і закіне ў скрыні суседзям у пад'яздзе. Так за кароткі час інфармацыйнай дойдзе да сотняў людзей. Бюлетэнь мае выходзіць раз на тыдзень.

Прэзыдэнт санкцыянуе зборы

29 чэрвеня прызыдэнт выдаў

СЦІСЛА

ягоных навіаў — уядзенне працдуры прыпынення дзеянасці партыі на тэрмін да пасцьці месяцаў.

Казулінцаў зарэгістравалі

Міністэрства юстыцыі зарэгістравала зміненіні ў статуте Беларускай сацыял-дэмакратычнай партыі «Народная Грамада», звязаныя са зменамі ў партыі. Ціпер партыя будзе звяница БСДП «Грамада». 10 ліпеня сацыял-дэмакраты зробіць пяты спробу праўсесці з'езд, які б прызначыў Міністэрства юстыцыі.

АГ; svaboda.org,
interfax.by

А хто там стаіць?

ЮЛІЯ ДАРАШКЕВІЧ

Лаяць Буша, Эўразьевяз, Захад наагул, тамтэйшы парадкі і адначасна стаіць у чарзе па візу (бо мне ж туды трэба!) — парадокс нашага часу. Новая зьява — клопат беларускага МЗС аб грамадзянках Беларусі, правы якіх ушчамляюць чэргі ў заходнія консульствы. Ці ёсьць вырашэнне на праблему чэргай? Піша Віталь Тарас.

Пабочным асобам уезд забаронены!

Звыклай карцінай у цэнтры Менску зрабіліся даўжэныя чэргі, якія штодня выстрыйваюцца, ш, хутчэй, таўкущца, ля французскай амбасады. Людзі стаіць гадзінамі, днімі. Часам безвынікова. Пасольства Францыі выдае таксама візы на ўезд ва ўсе краіны шынгэнскай зоны.

Беларусам на французскую глянцінасць лепей адразу забыцца. У эрворавай атмасфэры прыхаванага процістаяння натоўпу й чыноўнікаў, штату якіх яўна бракуе, не да рэвэрсансаў і ветлівых усьмешак. У дойтім, амаль безнадзейныя чаканы, пры адсутнасці інфармацыі нараджаючыя рознага роду пагалоскі. Накшталт таго, што нейкая супрацоўніца пасольства нібыта на шмат якія візы, ужо гатовыя ды падпісаныя вышэйшымі асобамі

пасольства, з асалодай ставіць штамп: «annule» (анулявана). Не шкадуюць, маўляў, нікога — ані студэнтаў, ані спартоўцаў, ані звычайных турыстаў.

Дайце кнігу прапановаў

Чарга ля пасольства Францыі — зьява не ўнікальная. То самае адбываецца каля іншых ёўрапейскіх пасольстваў. У якую краіну ні ехаць, на афармленыне візы цяпер трэба ахвяраваць ладны кавалак часу. (Выключэнне сёньня складаюць толькі Сэрбія й Чарнагорыя, куды беларускім грамадзяном візы не патрабуюць.) Нічога новага ў «папяровых» пакутах беларусаў, ахвотных пахаць за мяжу, няма. Аднонаў новай зьявой можна называць хіба клопат беларускага замежнапалітычнага ведомства аўтаматично. Не ўсіх, правы якіх быццам бы ўшчамляюць чэргі ў заходнія пасольствы да консульствы. Клопат гэты прызяўляеца ў выглядзе пэрыядычных нотаў МЗС з заклікам да адпаведных дыпламатычных прадстаўніцтваў наўсці належны парадак у афармленыне візуў.

Дайна, што беларускія ўлады пакуль яшчэ не запатрабавалі завесці ў пасольствах кнігі заўгар і

прапановаў для наведнікаў. Праўда, наяўнасць адпаведных такіх кніг у айчынных установах чэргі пакуло што не ліквідавала — дастатковая завітаць, напрыклад, у БРПЦ ці якую іншую кантору ў Менску.

Усім у чаргу

Тое, што сама па себе чарга як зьява апошнім часам адраджаецца цяпер амаль паўсядна, заслугоўвае асобнай увагі. Слоганам «чаргі» можа служыць вядомы выраз: «Вас тут не стала!»

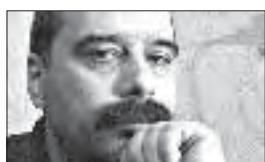
«Чэргі» ля заходніх амбасад звязваліся яшчэ да распаду СССР — пры канцы 1980-х, як толькі была падарвана манаполя КПСС на кіраваныне асабістым жыцьцём грамадзян. Датуя простыя грамадзянне малгі скарыстацца сваім гарантаваным Канстытуцыйным правам пахаць за мяжу толькі з дазволу начальніцтва, а таксама прафкаму і парткаму. Ды яшчэ трэба было прайсці адмысловую камісію пры рапайме партыі, на якой пэнсіянеры цікавіліся вашым асабістым жыцьцем і вырашалі, ці маецца вы належную ідэалігічную падрыхтоўку, каб ехаць на курорт у Варну. Замежныя пашпарты мелі толькі дыплама-

ты, супрацоўнікі спэцслужбаў ды асобныя щасцілічнікі. Да таго ж існавалі яшчэ й строгі амежаваны ў набыцьці валюты. Мяркуючы па тым, як разъўіваюча апошнім часам падзеі ў сувэрэнай Беларусі, усе гэтыя савецкія зывічы пашчу вяртаюцца. Невыпадкова спроба скасаваць рэлікт савецкай эпохі — штами «выезд ва ўсе краіны съвету дазволены» — пакуло не ўдалося, нягледзячы на раашэнне Канстытуцыйнага суду, які прызначыў штамт неадпаведным Асноўнаму закону. А звычайному чыноўніку, згодна з новым указам, па сваёй волі пасаць за мяжу наўгат цяпер няможна — толькі з дазволу начальніцтва.

Другі бок справы

Ёсьць і другі бок справы. Як толькі жалезная заслона на међах СССР і сацыялізму ўпала, выявілася, што на Закадзе ня надта прагнунуў ўбачыць мільёны новых гастробартаўтэраў. Ды калі ў толькі гастробартаўтэру! Свабодай перамяшчэння першымі скарысталіся, вядома, крымінальныя структуры з білога СССР. Сярод тых, хто змог упершынай ў жывіці пасаць за мяжу, апінуліся й на-

вукоўцы, літаратары, мастакі, а таксама дробныя бізнесоўцы-«чайнікі». Але не яны прыягнулі да сябе спэцыфічную ўвагу. Успомнім крымінальныя зводкі, якімі стракателі газеты на пачатку 1990-х гадоў: выбухі ў Празе, нелегальная порнайндустрыя ў Будапешце, гангстэрская разборкі ў Варшаве й Познані. Да-

Ніхто ня здольны паважаць прадстаўнікоў чужой нацыі больш, чым яны здольныя паважаць сябе самі.

лей — болей.

Разбагацэльня «новыя рускія» (а таксама беларускія, украінскія й інш.) пачалі скупляць дарагі гатэлі, рэстараны, вілы, зэмлі, футбольныя клубы. І на ў «блізкім замежжы» (так пэўны час грэблі называлі ў Маскве краіны, што штогод уваходзілі ў СССР), а ў Англіі, ЗША, Гішпаніі, Нямеччыне, Францыі. І вось уж самы шыкоўны гарнаждыжны курорт у французскіх Альпах Куршавель становіца «рускім». І ная можна знайсці ўвогуле ніводнага прыстайнага курорту, дзе не адпачывалі б расейцы, ніводнага прэстыжнага каледжу ці ўніверсytetu, дзе не вучыліся б расейцы. І ўсёды яны нясуць з сабой адпаведны ўзоры вен культуры, ведаў, адпаведныя манеры паводзінаў, стыль адзення, слэнг...

Беларусы, якія выэмігравалі ў Чехію ці Польшчу, абураюцца, калі там іх называюць (таксама, як і Украінцаў) «рускімі». Але ж ці многія з эмігрантаў адразніваюцца ад іх сваімі манерамі паводзінаў, культурай, мовай?..

Ды справа на толькі ў гэтym. Нядзёння падзеі ва Украіне прывялі да таго, што палікі сталі з большай павагай ці хана б сымпатыяй ставіцца да Украінцаў — у тым ліку і тых, хто жыве ціфер у Польшчы. Магчыма, гэта часовая зывіца: палітычны сымпатыў — реч зынслівая. Але ніхто ня здольны паважаць прадстаўнікоў чужой нацыі больш, чым яны здольныя паважаць сябе самі.

Хто апошні?

Чарга — калі гэта систэма, а не выпадковая зывіца — прыніжае чалавечую годнасць. Але з другога боку, стаянне ў чарзе многіх задавальняе, бо яна як бы сымбалізуе сабой роўнасць і справядлівасць. Ці хана б замяне гэтыя паніцці. Таму кожны змагаецца за сваё «законнае месца» ў «чарзе» й сочыць, каб ніхто не парушаў парадак. Аднак кожны, каму будзе дадзены шанец прайсціці надпрыродна па-за чаргой, скарыстаецца ім без ваганіні. Такая вось дыялектика паводзінаў постсавецкага чалавека.

Лаяць Амэрыку, Буша, Эўразьевяз, Захад наагул, тамтэйшы парадкі і адначасна стаіць у чарзе па візу (бо мне ж туды трэба!) — вось яшчэ адзін зывіць парацок. Кепска там, дзе нас німа. Магчымасць сэздзіці па съвеце, працаўцаці там, дзе ёсьць найлепшая магчымасць раскрыцца свае здольнасці, — адна з найважлівых завадаў новага часу.

Але калі адзінам пэрспектыва бачыцца ў атрыманні шматратавой візы — гэта ілюзія выйсьціця. Да шматлікіх відаў псыхалагічнай залежнасці, у тым ліку сярод калег-журналістуў, можа дадацца яшчэ адзін — залежнасць ад візы, а лепей — адразу ад некалькіх візаў у пашпарце. Пашпарт у кішэні стварае адчуваньне хоць неікай стабільнасці. У крайнім выпадку — сеў на самалёт ці ў цягнік і пакінуў усе айчынныя проблемы разам з чэргамі дома. Хана б на тыдзень, месец, год. А тым часам чарга будзе расці. Чарга людзей, праблем і нясправуджаных чаканянь. Хто там апошні?

Сагановіч звольнены

Небясьпека лакаўту гісторыкаў

Вядучы беларускі гісторык Генадзь Сагановіч выгнаны на вуліцу. У Інстытуце гісторыі цітуюць фразу Аляксандра Кавалені: «Калі б тут быў парадак, сюды б не прызначылі мяне».

В. а. дыржтара Інстытута гісторыі Аляксандар Кавалені ў камэнтары «НН» называў прычыну звольнення: незадаволенасць грамадскай і навуковай пазыцыі выдучага беларускага гісторыка. Наши крыніцы не выключаюць «пажаданні» з высокага верху аб чыстыцы інстытуту. Цяпер толькі ловіца нагоды для выканання гэтага. Першай падставай для ціску стала паездка ў архівы Кракава: маўляй, Г. Сагановіч «не аформіў папераў для камандзіроўкі». Гэтак праца ў архівах зацічалася за прагулкі.

Многія супрацоўнікі акадэмічнай установы баяцца адкрыта заступацца за звольненага ка-

легу. У Інстытуце гісторыі гэта, відаць, не апошніе звольненіе. Яшчэ ўвесну за аналагічныя «прагулкі» ў замежнай камандзіроўцы ў Францыі быў звольнены Уладзімер Канановіч. Выгнаныем на вуліцу, кажуць супрацоўнікі інстытуту, пагражаюту ўсім, хто атрымаў вымовы з зацісненнем у працоўную кніжку, — такіх ужо пайдзясятка.

Падставамі для вымовы становіща фармальныя прычэпкі да «захавання парадку». Так, некаторыя археолагі атрымалі вусны вымовы за «бруд у кабінетах» — рэшткі посуду, керамікі з раскопак. А. Кавалені, наракаючы гісторыкі, хацеў бы, каб усе работнікі сядзелі за сваімі стуламі ад звянка да звянка, а ў кабінетах панавала ідэальная чысціця. Адзіным, хто ў очы начальніцтву выказаў сваё абурзенне, быў Яўген Анішчанка: «Калі мне будуць плаціць за тое, што я сяджу тут, а не ў архіве, да яшчэ вывесіць на дошку гонару працёртбы моіх штаны, то я буду сядзець».

У Інстытуце гісторыі цітуюць сказаную цеперашнім кіраўніком фразу: «Калі б тут быў парадак, сюды б не прызначылі мяне». Наводзіць парадак, у сваім разуменіі, Кавалені ўзяўся за звязаць: за амаль 30 гадоў да яго ніводзін з чатырох кіраўнікоў установы (І. Глаценка, П. Петрыкай, М. Касцюшак, М. Сташкевіч) не звольніў супрацоўнікаў за вымовы. Пачатак чарговай хвалі звольненіяў супрацоўнікі чакаюць пры канцы лета, калі в. а. дыржтара выйдзе з адпачынку: у амбіцных звольніц фігуруе лічба ў 30—40 чалавек.

Тое, што адбываецца ў Інстытуце, выглядае на плянамерны разгром акадэмічнага асяродку.

Аркадзь Шанскі

7 ліпеня ў бібліятэцы імя Францішка Скарыны ў Полацку адбудзецца прэзентация часопісу «Беларускі гісторычны агляд» і кнігай соры «Бібліятэка часопісу «БГА» з удалем Генадзь Сагановіча. Пачатак ад 16-й.

Засталіся мы з нулямі

Пасля дэнамінацыі ў Румыніі беларусы зробяцца адзінам народам у Эўропе, які разьлічваецца тысячамі за ёўтуры і мільёнамі за мэблевыя гарнітуры. Адначасова сярэдні заробак румына апярэдзіў беларускі.

1 ліпеня беларускі рубель зробіўся самай таннай валютай у Эўропе. У пятніцу 1 ліпеня румынская лея пазбяўляеца ад чатырох нулёў — спадчыны часоў

шалёнаў інфляцыі. У аўтарак ля банкаматаў па ўсей краіне ўтварыліся вялікія чаргі. Людзі жадалі ўзяць дастаткову гатоўку, каб дажыць да панядзелка: з тэх-

нічных прычын, звязаных з дэнамінацыяй, банкі прыпынілі работу на пяць дзён. Румынія хоць і кроцьша ў Эўразіі, аднак яшчэ ня мае такай вялікай долі людзей, што карыстаюцца крэдытнымі карткамі, — таму насељніцтва вырашила назапасіць наяўных.

Псыхологія кожуць, што адвыканыя ад нулёў зойме пэўны час і можна прывесці да таго, што цэны будзуть здавацца меншымі, чым яны ёсьць насамрэч, а афіцыянтам у рэстаранах пачинуць

Генадзь Сагановіч

Нарадзіўся 13 студзеня 1961 г. в. Турназ (Івацэвічына). Скончыў Менскі падынтыстытут (1984), у 1989 абараніў кандыдатскую дысертацию па гісторыі кавальства ў фэадальнай Беларусі. У Інстытуце гісторыі працаў з 1984, з 1992 — старшы навуковы супрацоўнік. Даследуе вяенна-палітычную гісторыю ВКЛ. Правадой раскопаў замкаў у Гарадку, Глуску, Койданаве, Лове. Аўтар кніг «Войска ВКЛ у XVI—XVII ст.», «Невядомая вайна: 1654—1667», «Нарыс гісторыі Беларусі з дзяржаўных часоў да 1795», «Дзесяць вякоў беларускай гісторыі» (разам з У. Арловым). У 1994 заснаваў часопіс «Беларускі гісторычны агляд», у 1999 пры часопісе заснавана бібліятэка, у якой пабачылі сівер дзесяць кніг.

Дзесяціпрацэнтавы рост нерэальны

Мініканомікі спраектавала прартноз разъўязыці гаспадаркі на 2006 г. Рост ВУП прартназуецца на 7—8%, інфляцыя — на больш за 7—9%. Сёдeta ВУП вырасце на 8,5% у паўрэчнікі з 2004 г. Як відаць, Мініканомікі прадбачаюць злыжэнне росту вытворчасці, што звязана з зацісанлем разъўязыці прымысловасці.

Газ па-старому

Беларусь і Расея плянуюць сёлета падпісаць дадаткаміноў баланс паліўна-энэргетычных рэсурсаў, разъўльчаны да 2020 г. У контракце на 2006 г. цена газу застанецца

на цяперашнім узроўні: \$46,68 за 1 тыс. м³.

«БелСэл» рэанімуюць

Апгратара сотовай сувязі «БелСэл» будзе ратаваць сусанаснавальнік — кампанія «Comstrut International». Яна распрацавала бізнес-план, які мае на мэце знобу зрабіць «БелСэл» ронтабальным і ўжо да канца 2006 г.

атрымаць прыбылак, роўны \$530 тыс. Пакуль крэдыторская запызычанасць «БелСэлу» складае \$43 млн, а дэбторская — \$7 млн. Дэбторская запызычанасць утварылася праз тое, што кампанія за свае прыбылак набывала тэлефонны і прадавала іх кліентам у прастэрмінку.

Каралявец перацягвае коўдру

Калінінградская вобласць пранаванала Беларусі выкарстоўваць яе марскі правоўны комплекс. Беларусь традыцыйна карыстаецца літоўскімі партамі, перавозчыкамі морам 2 млн тонай грузу, найперш калінінградскімі утасненіямі.

«Белаграпрам» па-італьянску

«Белаграпрамбанку» займейце мағчымасць атрымліваць дадаткаміноўныя крэдытныя лініі з Італіі. Італьянская агенція па страхаванні экспартных крэдытў SACE папаўвердзіла «надзейнасць» банку. Крэдытамі можна будзе

фінансаваць імпарт з Італіі, не прыцягваючы гарантый вяртніцтва крэдытага з боку ўраду. Так рабіў раней толькі «Белзынешканамбанку».

Выгадная дэмакратыя

Пасля перамогі дэмакратыі ва Ўкраіне гандаль між напынамі кранамі імпіківа расце: таварасворт за студзень—травень 2005 г. склаў \$584,1 млн — што на 58% больш, чым летасць. Беларускі экспарт ва Ўкраіну вырас на 56%, імпарт — на 59%.

Мара падманутых укладчыкаў

Для кампэнсацыі насељніцтву ўкладаў, што

ляиснудзі за часамі СССР, спатрэбіца Br4,5 млрд — ц 8% ад ВУП, запрэтназаванага на 2005 г. Кампэнсацыя будзудзе ў некалькі этапаў цигам 20 год. Минінфін супраць кампэнсацыі за кошт выпуску дзяржпапер — гэта можа прывесці да рэзкага павелічэння ўнутранага запасычанасці і дэфолту.

Расейскія праблемы

Больш за 75% радовішчай нафты й газу на сушы Расеі задзейнічаны ў карыстаньне, а іх вычарпанаасць наблізілася да 50%, заявіў кіраўнік Мінітрынды Расеі Юры Трутнёў. Запасы аднаго кантынэнтальнага радовішча ў паруаныні з 1975 г. звышліся ў пяць

баняў за адзін «зялёны». Сярэдні заробак да дэнамінаціі складаў 7,4 мільёны леяў — ці 248 далаўраў пасля вылічэння ўсіх падаткаў.

Такім чынам, сярэдні заробак у Румыніі апераціду беларускі. Праз усе 1990-я было іначай: Румынія па сярэднім заробку адставала ад Беларусі. Сярэдні заробак у нас, паводле звестак Міністэрства статыстыкі і аналізу, за травень склаў 449 933 рублі — каля 209 далаўраў.

Алесь Кудрыцкі

ГАСПАДАРКА СЪЦІСЛА

разоў. Дэфіцит якасных радовішчай да 2015 г. можа прывесці да вычарпанаасці рэзкіх запасаў. Найбольш перспэктыўным кірункам для папаўнення запасаў зьяўляюцца арктычныя шэльфы. Цяпер яго рэсурсы ацэнваюцца ў 136 млрд тон умоўнага паліва (25% сусветных рэсурсаў съярэвіны).

АК; АФН, Интэрфакс

КУРСЫ ВАЛОУ

на 30 чэрвеня:
1 амерыканскі далаў — 2 150 рубліў
1 ўзроў — 2 591,07 рубля.
1 літоўскі літ — 3 722,30.
1 літоўскі літ — 750,49.
1 польскі злоты — 638,89.
1 расейскі рубль — 74,99.
1 украінскія гривна — 427,73.
Паводле Нацбанку

Бахаі моляцца па-беларуску

Іхнай рэлігія нарадзілася ў сярэдзіне XIX ст. у Персії. Іхні галоўны храм — у ізаільскай Хайфе, куды кожны вернік мае сходзіць у дзвеяціцёйную пілігрымку хадзя б раз у жыцці. Яны моляцца, павярнуўшыся тварам да Хайфы, ня маюць съвятароў. Яны носяць звычайнью вопратку. Месяц таму ўбачылі съвет малітвы бахаі па-беларуску.

Бахаі (націск на арабскае склад) — арабскае слова, што азначае «съялто, слава, веліч». Рэлігійнае аб'яднанне бахаі ў Беларусі мае пяць зарэгістраваных суполак (Берасць, Віцебск, Гомель, Менск, Магілёў) і чатыры незарэгістраваныя — агулам блізу 400 чалавек у 41 паселішчы. Адзіны на ўсю Эўропу храм бахаі — у Франкфурце-на-Майне, хоць яны маюць суполкі ў 188 краінах ды налічваюць каля 5 млн прыхальнікаў.

У Беларусі першы вернік бахаі звяўся ў 1978 г.: інжынер-электронічны Гальму Вінкельбах ажаніўся з савецкай грамадзянкай і пераехаў сюды з Нямеччыны. У тоі час яму даводзілася маўчаша пра сваё веравызнанне. Першы беларускі бахаі звяўся толькі ў 1989 г. У 1992 г. вернікі зарэгістравалі першую суполку з 30 чалавек. Найбольшага росту (да 400 даслоўных чальцоў) суполкі бахаі дасягнулі ў 2000 г. Цяпер, кажа чалец Духоўнага сходу бахаі Беларусі Васіль Кісьляк, ёсьць тэндэнцыя да зынжэнераў колькасці: моладзь выяжджае за мяжу, суполкі на маюцьмагчымасці весьці актыўную пропаганду.

Пераклад съвітых тэкстаў на беларускую — спраўа, вельмі важная для бахаі. Нездарма яны і сайт (www.bahai.by) маюць па-беларуску. «Заснавальнікі рэлігіі заахвочвалі нас да перакладу на ўсё мовы свету. Да таго ж, калі мы перакладаем этия тэксты на іншую мову, то яна атрымлівае штуршок да развіцця», — кажа В.Кісьляк. Пераклады для беларускага выдання былі зроблены з ангельскай: «ущаркаўленых» перакладчыкі з арыгіналу на арабскай і фарсі беларускія бахаі не знайшли.

Малітвы аздоблены выцінанкамі маставікі Ірыны Сазонавай (аналогічныя расейскія і ўкраінскія выданні выходзілі без маставікі азабеленінья). Падвой слоў В.Кісьляка, нацыянальная самабытнасць дла бахаі — вельмі важны момант: на ўсё замежныя сустэречы беларуская дэлегацыя выяжджае ў нацыянальных строях. На нацыянальных традыцыйных аздоблены таксама падарункі беларускага аб'яднання, дасланыя ў галоўны храм у Хайфе.

Адам Воршыч

PHOTO BY MEEDEA.NET

СЪЦІСЛА

Сумленны прысуд

Суд Барысава 17 чэрвеня адмяніў пастанову адміністрацыйнай камісіі, якая прысудзіла актыўству незарэгістраванай арганізацыі «Зубр». **Алесю Малчанаву** штраф у трох базавых величыні зудзіў у вulinичнай акцыі. 7 красавіка ў Смалівічах ён з іншымі стаяў з партрэтамі зынкіх людзей. Адміністрацыйная камісія палічыла акцыю пікетам і аштрафавала.

Узіск студэнтаў

Супрацоўнік КДБ Аляксандар 20 чэрвеня праўбы размовы з актыўсткай незарэгістраванага Задзіночаныя беларускіх студэнтаў, студэнткай МДЛУ Ганнай Красновай. Ен падышоў перад іспытам і стаў цікавіцца ўзде́лам дзіцўніны у стажыроўцы ў Бэрліне 2003—2004 г., калі яна працавала паводле праграммы Эўразіязу «Молады» у сацыяльным сектары.

Гомельскі гардзед здадыў акцыўству 22 чэрвеня адмовіўся прыняць на працу выпуксніку ўніверсітэту імя Ф.Скарыны, актыўсткі незарэгістраванага руху «Лімон». Юлію Свіец. Падчас разымеркі

ваньня ўвесну гардзед звяўся на яе пэрсанальную замову, аднак член акцыўства

У Палацку

Адміністрацыйная камісія пры Палацкім гарвыканкаме 21 чэрвень вынесла пагадзіжанне **Mihaili Bautovici** за распаўсюд друкаванай прадукцыі без выхадных звестак. Гэтым выданнем міліцыянты паліціі ў блейтере «Полацак край», які старшыня гістарычнага клубу «Вытокі» меў колькасць 11 асобнікаў падчас разынайнай канферэнцыі дэмакратычных сіл у Віцебску.

«Народная воля» змагаеца

Журналістай «Народной волі» не акредытавалі на прац-канферэнцыю генпрокурора. Пяцьра Мікалашевіча 23 чэрвень. Афіцыйная прычына — адсутніцца месца ў залі. Акрамя таго, 27 чэрвень пачаўся судовы працэс з удзелам рэдакцыі «Народной волі». Журналісты аблікаржаюць папярэджанне, якое Мінінфарматы вынесла на дэнь сакавікавага публікаціі. Чыноўнікі паліцыі, што ў артыкуле «Віртуальная вайна

ўнукчі з бабуліяй» былі апублікаваныя незавершаныя матэрыялы судовай справы, а «Заворот да будзення» інтэрнцыяналісткі, якія распаўсюджаны ад імя незарэгістраванай арганізацыі — руху імя Юр'я Захаранкі «Абаронцы Айчыні».

Віцебская затрыманы

У Віцебску падчас несанкцыянаванай акцыі пад патриманнем Паўла Севярынца і Міколы Статкевіча 22 чэрвень затрыманы старшыня мясцовай філіі незарэгістраванай «Маладой фронту» **Яніс Чучман** і актыўсткі БНФ **Хрыстофор Жалапаў**. На абедоўх склалі пратаколы за распаўсюджванне ўётак без выхадных звестак, змест якіх належыа школу дэргаўчану паду і грамадзкаму парадку.

У Жлобіне

Старшыню Жлобінскага раённай арганізацыі ПКБ **Валер'я Рыбчанку** 22 чэрвень зволілі з працы на Беларускім мэталургічным заводе. Пакуль ён аблікаржаўся ў судах вымовы адміністраціі, яго зволілі з «сістэмнай» неўкананенне без паважных прычынаў аблікаржай, ускладненай зволілі з бяды.

дзееных працоўнай дамовай».

Салігорскі бізнэс

Вышайшы гаспадарчы суд 22 чэрвень адмовіў лідзу салігорскіх прадпрымальнікаў **Аліксандру Цапуру** ў скарсе на дзеяній гаспадарчага суду Менскай вобласці. Паводле прысуду дзяржавныя абороны насељніцтва — 2 млн руб. Цапура лічыць, што не абавязаны плаціць, бо не становіўся на ўлік у гэтym фондае.

У Смургонях

Дэпутата Смургонскага райсавету **Рамуальда Улану** 23 чэрвень падавалі дэпутацкіх пайнаўцтваў.

Справы Чаркасавай і Завадзкага

Старшыню Жлобінскага раённай арганізацыі ПКБ **Валер'я Рыбчанку** 22 чэрвень зволілі з працы на Беларускім мэталургічным заводе. Пакуль ён аблікаржаўся ў судах вымовы адміністраціі, яго зволілі з «сістэмнай» неўкананенне без паважных прычынаў аблікаржай, ускладненай зволілі з бяды.

Справа Скрабца і Марыніча

23 чэрвень аўяднаныя дзіўве крываінныя справы супраць **Сяргея Скрабца** — 2003 і 2005 г. **Ігар і Павал Марынічы** падалі 27 чэрвень касацыйную скарту на рашэнне суду Цэнтральнага раёну Менску пра канфіскацыю маёмаўцы.

Палікам пішуць

У **Саюз палікай** Беларусі 27 чэрвень прыйшоў ліст з Беларускага тэлебачання за подпісам на месніка старшыні Дзяржрэйтакампаніі Аляксандра Мартыненкі. Чыноўнік паведамляе, што 13 траўня ў этар БТ не выхадзіў фільм «Хто замовіў Саюз палікай?». Палікі пратэставалі супраць неаднакратнага паказу фільму, які яны называюць паклённіцкім і распальвачальным міжнароднай варожжыцьцем.

Галадоўка спынена

Бабруйчанка **Любоў Санкевіч**, якая правадаць санкцыянаўаную акцыю на плошчы Бангалор у Менску з пачатку чэрвеня ў галадоўке з 15 чэрвеня, вырашила

чэрвень спыніць галадоўку.

У Горадні

Судовая калегія па грамадзянскіх справах Гарадзенскага адблусу 27 чэрвеня прызнала законным звальненне актыўства прафсаюзу РЭП **Паўла Саўкіна** з Гарадзенскага завода аўтамабільных агрэгатаў. Яго звольнілі яшчэ ў лютым — нібыта за систэматичныя неўкананенне без паважных прычынаў працоўных ававязкай, хая Павал лічыць праксаю звязаную з дэйніцай. Цяпер ён рыхтуе аўскаржданне на імя старшыні аблікаржай.

Халіп і «БДГ» такі абдэяруць

Менгарсуд 27 чэрвеня пачынаў дэйніцай рапаніе на падпісам на месніка старшыні Дзяржрэйтакампаніі Аляксандра Мартыненкі. Чыноўнік паведамляе, што 13 траўня ў этар БТ не выхадзіў фільм «Хто замовіў Саюз палікай?». Палікі пратэставалі супраць неаднакратнага паказу фільму, які яны называюць паклённіцкім і распальвачальным міжнароднай варожжыцьцем.

КАРАГОД вакол купальскага вогнішча завабіў нават манаушку. Вёска Мосар, Глыбоччына.

На вучобу з пропускам

У аршанской СШ №18 пры канцы навучальнага году ўвесь прапускны рэжым — пры ўваходзе ўсталяваныя спэцыяльнай турнікеты, празь якія можна прайсці толькі пасль прад'яленьня адпаведнага пропуску з фатадылкам. На думку адміністрацыі, гэта паспрыме ўзмацненію грамадзкага парядку і дысыпіліні, які пусціць у навучальную ўстанову пабоначых асоб. Абстайлівансне для кантрлю было прывезена ў школу з былога рэжымнага падпрыемства радыёзаводу «Чырвоны каstryчнік» (член РУП «Лёс»). Яно ўжо даўно ўстаравала ды зусім не ўпрыгожвае школьнага вэстыбулю, дзе маеща чудоўны зімні сад з фантанам. Да таго ж абстайлівансне мае малую прапускную здольнасць, таму раніцай вучні і педагогі часам вымушаны становіцца ў чаргу.

Здарэцца, што турнікеты «заісківаюць» дзяцей, асабліва вучняў малодых клясаў, пэўную проблему яны ўяўляюць і для кабет мажнай камплемкі. Канчатковы вэрдыкт новаўядзенныя павінны вынесці спэцыялісты МНС, якія лічача, што наўчаныя з прапускнай систэмы можа прывесці да парушэння правілаў проціпажарнай бяспекі.

Пазетка-ідэоляг

Ворша — бадай, адзіны буйны горад у краіне, дзе бракуе сапраўдных майстроў, паводле слоў Уладзімера Каракевіча, прыўкраснага пісьменніцтва. Пазетаў ды пазетак хапае нават зь лішкам. Але

афіцыйная прызнаных творцаў, сябrou Беларускага саюзу пісьменнікаў, на 140-тысячных горад усяго адзін. Гэта «статыстычная адзінка» трymаеца некалькі дзесяцігодзьдзяў. Паслы съмерці празіка Леаніда Каладзежнага сяброўства ў Слоніме мае толькі Надзея Стаковіч, былая намесніца старшыні рабівянкому, зв'яздяўнага часу начальніца яго ідэалічнага аддзела. Лёс як пазеткі ўсе досьціць незвычайні — пачала пісаць вершы (пераважна па-расейску) у стыльм узросце, напрыканцы 1990-х. Пасля выдання першага пасты়чага зборніка была прынятая ў БСП. Прэзэнтацыя новай кнігі вершоў «Асяніны» («Беларускі кнігаўзор», 2005) адбылася ў аршанскім музеі У. Каракевіча. Музэйчыкі спадзяюцца, што ў Каракевічай юбілейны год дапамога аршанскай пазеткі будзе вельмі патрэбнай.

Яўген Жарнасек,
Ворша

Купальле на Полаччыне

Уnoch на 23 чэрвеня наваполацкі гісторыка-культурны клوب «Княжыч» на беразе маліяйчага возера Наўліца наладзіў Купальле. Сябры клубу займаюцца адраджэннем беларускіх аўтэнтычных сцягіў, таму ладзілі Купальле паводле ўсіх стараражытных правілаў: і вогнішча запальвалі з дапамогам крэсіва, і шост з купальскім колам быў пасядр на кастру, і варажбу на вянках праводзілі, і ў расе на досьвітку качаліся. «Княжычы» ўпартка, ужо дзвінітым разам,

святкуюць Купальле ў дні летняга сонцастаяння, як тое рабілася ў даўнія часы, у пару росквіту жыватворных сілаў прыроды. Пад адкрытым небам адбываўся спектакль па п'есе, якую напісаў сам беларускі народ.

**Васіль Кроква,
Полацак**

Горацкія рэаліі

У Горацкім раёне з 17 279 чалавек занятага насельніцтва 664 — індывідуальныя прадпрымальнікі. У іх працуе па найме 243 чалавекі. У фермерскіх гаспадарках працуе 31 чалавек. Цікава, што прафесію «служка рэлігійнай культуры» ў раёне маюць 22 чалавекі.

**Эдуард Брокару,
Горы**

Бялыніцкая статыстыка

Колькасць жыхароў Бялыніцкага раёну складае 22,4 тыс. чалавек. У саміх Бялынічах жыве 9,9 тыс., што на трох адсоткі меней, чым летасць. У параўнанні з адпаведным леташнім пэрыядам колькасць насельніцтва ў раёне скарацілася на 3,9%.

**Базыль Ліцьвіновіч,
Бялынічы**

Помнік у Ільі

Архітэктар з Вялікай Анатоль Капцов распрацаваў праект помінка-капліцы паўстанцам-каліноўцам. Дакладней, па фатадылкам, што захаваліся, архітэктар узніў помнік, узвядзены ў 1930 г. у містечку Ілья. Тутака 16 траўня 1863 году ў жорсткай бойцы быў разьбіты аддзел

паўстанцаў і забіты яго камандзір Вінцэнт Козель-Паклёнскі. Забіты паўстанцы пахаваны недалёка ў лесе.

**Сяргей Макарэвіч,
Вялікая**

Самыя багатыя мячунікі

Самы заможны чалавек у Беларусі, паводле звестак Міністэрства падаткаў і збораў, жыве ў Менску. Як паведаміў на сцэрчы з журналістамі намеснік міністра Аляксандар Дараэнік, даход гэтага асобы за мінулы год склаў 680 млн рублёў (прыблізна \$316 тыс.) згодна з прадстаўленай дэкларацыяй.

Вядома таксама, што на гэты — самы буйны ў краіне ў 2004 годзе — даход быў налічаны падаходны падатак на памеры 130 млн руб., паведамляе ITAP-TASS.

Па максымальнай стаўцы падатак заплаціць летасць яшчэ трох тысяч чалавек, чый гадавы даход перавысіў 20,925 млн. руб. (каля \$9,7 тыс.). Было таксама ўстаноўлена, што звыш трох тысяч чалавек паспрабавалі ўтаяць свае даходы.

Паводле інфармаціі Аляксандра Дараэніка, сярэдняя па краіне стаўка падаходнага падатку склала 13,2%.

Сёлета падатковыя органы рэспублікі збіраюцца асабліву югаву надаць выяўленню даходаў, якія атрымліваюцца беларусы за мяккі, у прыватнасці студэнты, што выяжджаюць на канікулах на заробкі. Пры гэтым Дараэнік аздзначыў, што ў беларускага падатковага ведомства ёсць пагадненіні пра амбен інфармацыйні працягінні з 60 краінай.

МБ; ITAP-TASS

МУШТАРДА

Чорны бумэр, ён жа — чорны варанок

**АЛЕСЬ
БЕЛЫ**

Не паспелі азірнуцца, а ўжо заканчваецца ўсенароднае амбэркаўаныне новых Правілаў дарожнага руху. Калі да 15 ліпеня на выканацца, што вы думаецце з ногоды ўключэння «аварыйкі» пры руху заднім ходам, ваш бяспечны голас будзе стручаны.

Апошні раз, калі не памыляюся, усенароднае амбэркоўвані брэжнэўскую канстытуцыю 1977 г. Здаецца, у народу на гэты час назапасілася патраба хоць што-небудзь амбэркаўца, так што гэта адчувае нават улада. Але чаму менавіта ПДР? Чаму не відавы склад Чырвонай Кнігі, сьпіс дазволеных лекавых прэпаратаў, даведнік Менскай тэлефоннай сеткі? У крайнім выпадку, выбараче заканадаўства або назвы менскіх вуліц?

Кажуць, што дабрабыт і, адпаведна, ступень аўтамабілізацыі сярэдняга беларуса за тыў два гады, што прайшлі з зацьвярджэння папярэдняй рэдакцыі правілаў, выраслі настолькі, што ціпер становішча на дарогах датыўніца літаральна кожнай сям'і. З гэтым можна пагадзіцца. Аўтамабіль імкліва робіцца другім домам, прычым у адрозненіе ад першага, цалкам прыватнага, гэты дом на колах красамоўна адлюстроўвае і сацыяльны статус, і грамадзянскую пазыцыю кіроўцы, і ступень яго выхаванасці.

Назіраныне з дарожным рухам не спрыяе захаванню традыцыйнага міту пра беларускую мэнтальнасць у той яго частцы, дзе гаворыцца пра талерантнасць, лагоднасць, рахманасць. Якай тыповая рэакцыя на «лахах», які недастатковая хутка саступіць дарогу? Слушна, абагнаць яго і дэмантратыўна падставіць яму дупу. Лічаныя адзінкі праpusціць пешахода на «зэбрэ», у які колер яе ні фарбуй. Выяжджае «лех» з другагарадной вуліцы на магістраль, па якой павольна цячэ аўтамабільная рака, — хай пачакас з паўгадзіны, бо заходи жэст — паднітай ўгору руку з адагнутай далоніню — у нас ні дзейнічае. Як і іншыя правілы буркузана фэадальнай ветлівасці. Нездарма ж менавіта мы дали ўсходнеславянскому свету гім аўтамабільнага мача — «Чорны бумэр».

Хамства на дарогах даўно зрабілася неад'емнай часткай беларускага ладу жыцця. Але прычым тут дарогі? Хамства пануе ўсюды, то чаму менавіта на дарогах яно мусіць саступаць?

Калі б я быў правадыром нацыяналістаў, абвіясці бы кампанію за ветлівасць на дарогах. Маўляў, сапраўдны беларус за рулём паводзіць сябе выключна па-рыцарску, нават калі на слухае ў дадзены момант «Легенды Вялікага Княства» і ня можа называць імёны ўсіх польных гетманаў ВКЛ. І нават прыдумаў бы гэты кампаніі эмблему — што-небудзь аўтамабіль-галаянтна-шляхетна-ліцвінскае, з колерам нацыянальнага сцягу. І які-небудзь кодэкс прыстойных паводзінай і прывітальны жэст: «Мы з табой адной KRYWI!» Але ці на дзеялі таго і спатрэблісі новыя правілы, каб прадухіць гэтыя панскія выбрыкі? Кажуць, што ні будзе дазволені ўздел з дарожным руху транспартнымі сродкамі са змяненнямі реєстрацыйных знакаў, маркіровкі кузава, шасі і рамы, калі гэтыя змяненіні не зарэгістраваныя ў адпаведным парадку. Дон Кіхот не прайшоў бы реєстрацыі ў беларускай ДАІ і ня змог бы выехаць на нашы дарогі па свае бесьсмартонныя падзвігі. Хай ведае: гэта краіна — для Санча Пансы.

Слаборніцтва з-за вакансій

Выданне кніжкі пра Ліва Сапегу ажыцьцёўлена ў рамках манаграфічнага нумару кварталінка Магілёўскага таварыства «Брама» «Край/Kraj». Прыёдым мае і падназыву: «Polonica—Albaruthenica—Lithuanica», як бы акрэсльваючи гісторыка-культурныя ашвары Краю. На падназыве перыёдкіа мушу зрабіць заўгаву: у Беларусі паширылася лацінскія напісаныя слова, вытворнага ад назову нашай краіны, — «Albaruthenica». Так пішуць усе, хто мае патрэбу ў неіх клясычных алюзіях. Але паводле правілаў лацінскага словаўтарэння правільна будзе «Alboruthenica». Літара ў слове «белая» захоўваецца толькі ў назоўніку, калі траба напісаць, напріклад, «Rusia Alba».

Арыгінальная вэрсія кнігі ўжо была предметам разгляду ў Беларусі (гл. рэзюмі У. Свіжынскага ў часопісе «Спадчына», 2002, №5—6). Што тыхыць асобы самага канцлеру, варта адзначыць адну асаблівасць. У апошні час, у тым жа Інстытуце гісторыі, прыходзіцца чуць шмат крытычных выпадаў супраць Сапегі. Маўлі, гэта раздатая фігура, рэальны дзеяльнік якой зусім несуўмерны са створаным вакол яе мітам. Реч у тым, што Сапега стаў падканцлерам у 1585 г. у няпоўныя 28 гадоў. І з прычыны свайго досьведу і кароткага часу службы на пасадзе ён ня мог быць стваральнікам такога дасканалага зводу заканадаўства, як Статут 1588 году. А падобной ролі прыпісваецца яму ў беларускай папулярнай літаратуры. І больш за тое, чуючы далей дакоры, Сапега цынічна скрыстаўліць сваю магістрскую права на друк Статуту і зарабіць на гэтым немалыя грошы, бо ўсё інстанцы мусілі набываць у яго збор законаў уласнае дзяржавы. Паступлены ад продажу кнігі былі плацою канцлеру за працу, бо сістэмы службовых акладаў у нашым разумэнні тады не існавала.

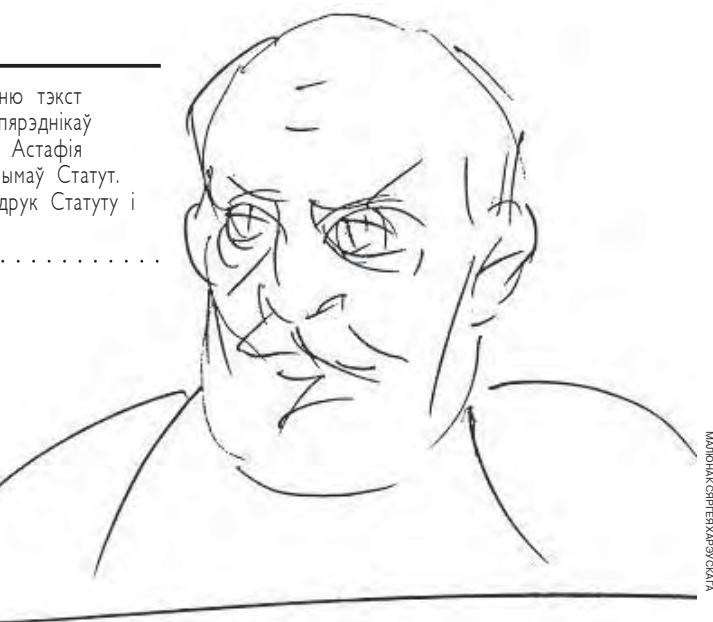
Пасталешы, Л. Сапега стаў сапраўдным патрыярхам палітыкі і дзяржаўнай службы ВКЛ. Кароткі аповед пра гэтую асобу хачу закончыць цытатай з «Успамін» Альбрэхта Станіслава Радзівіла пра эпізод з прыездам каралі ў Вільню:

«Вартымъ зъздѣлѣніи было бачицъ 80-гадовага дзядка, які на кані гарцеваў з гетманскай булавой перад каралемъ; ужо спарахнела старасць трималася з апошніх высіл-

кістей Трэцяга Статуту ВКЛ быў падрыхтаваны ў канцыліары вялікага князя літоўскага пад кірауніцтвам панярэдніка Сапегі — Мікалая Радзівіла Рудога ды Астафія Валовіча. Сапега толькі рэдагаваў і прымоў Статуту. Затое Сапега манапалізаваў права на друк Статуту і зарабіў на гэтым немалыя грошы.

Што да друку Статуту, то ня варта забываць, што ў прававой традыцыі ВКЛ, пры адсутнасці жорсткага цэнтралізму, большасць дзяржаўных спраў (за вынікамі хіба вайсковых, ды тое з пэўным выключэннем) вырашалася праз пэрсанальныя даручэнны і дэлегаваныя наўамонцтвай, а платай за службу меўся быць ці то мабітак, ці то прыбытак ад акцыі. Так і Лей Сапега атрымаў ад гаспадара Жыгімонтавіча вазы прывілей на друк Статуту, які траба было надрукаваць, і «з гэтай задачай ён выдатна справіўся». Паступлены ад продажу кнігі былі плацою канцлеру за працу, бо сістэмы службовых акладаў у нашым разумэнні тады не існавала.

Пасталешы, Л. Сапега стаў сапраўдным патрыярхам палітыкі і дзяржаўнай службы ВКЛ. Кароткі аповед пра гэтую асобу хачу закончыць цытатай з «Успамін» Альбрэхта Станіслава Радзівіла пра эпізод з прыездам каралі ў Вільню: «Вартымъ зъздѣлѣніи было бачицъ 80-гадовага дзядка, які на кані гарцеваў з гетманскай булавой перад каралемъ; ужо спарахнела старасць трималася з апошніх высіл-

МАДЖУК САРГІЕВА/БЕЛТА

каў, бо ў той самы дзень, маладосьцю ахоплены, ён ледзьве не разыўтаўся з гэтым съветам». Праз два тыдні, 7 ліпеня 1633 году, Сапега прымоў делегацію з Італіі. «Пасля абеду, калі граля музыка, вясёлы дзідок пляскай у далоні і кружкы ў турце; неўзабаве, пакінуўшы з гасцімі сына, пісара ВКЛ [Казіміра Лявона], сам выйшаў... і ўжо жывым не вярнуўся, бо адным духам закончыў жыцьцё. Далі знаць сыну, тут прыбег, але ўжо знайшоў мёртвым... дом напошніўся смуткам, страх разагнаў гасцей; вакансіі, якія засталіся пасля яго, прымусілі многіх з-за іх слаборніцца».

* * *

Дзякую перакладчыку Віктару Люкевічу і рэдактару Яўгену Іванову за падрыхтоўку і выданье гэтай кнігі. Хачу толькі крыху спыніцца на некаторых адметнасцях самога перакладу, а менавіта эрмініягічных асаблівасцях.

Весь у беларускай вэрсіі кнігі пра Сапегу мы бачымага калек з літоўскае, часта недакладных. «Kazimieras Jagailaitis» перадаеша як «Казімір Ягайлі», хоць і па сэн-

се, і па граматычнай форме гэта сын Ягайлі — Казімір Ягайлівіч, мягчымая лацінізаванная форма «Казімір Ягелён».

Гаштатў (адфіцыйная беларуская норма — Гаштольд) называны ў беларускім тэксле зусім па-літоўску — Гаштат.

Непрымальнym зыўляеца выкарыстаныя польскія калькі «Жеч-паспаліта», бо ёсьць старабеларускае азначэнне «Реч Паспаліта», якое дакладна передае сэнс лацінскага «tertis publica» як «грамадская справа». Тым больш што назва «Реч Паспаліта» замацавалася ў сучаснай мове быў запазычана таксама расейскай. У літоўскай мове гэты тэрмін часта сталі перадаваць як «Republika». Босі і пекладчыкі актыўна ўжываюць «Рэспубліку» замест «Реч Паспаліта», што не адпавядае беларускім тэрмінатаўгічным традыцыям ды зачыненіем сэнс аповеду.

Напісана, на старонках «Нашай Ніве» мне варта яшчэ будзе спыніцца над тэмай, якую можна называць «Шмат сэнсай Эспублікі», а таксама на паходжаныні тэрміну «Реч Паспаліта».

АД

СЪЦІСЛА

Дబют Шчаснага-драматурга

П'еса пра жыццё палітыкі і кампазытара Міхала Клеафаса Агінскага «Фантазія лімінора» напісана кіраўнік Нацыянальнай камісіі па спраўах UNESCO, пасол Уладзімер Шчасны. Напісана ў 240-годзідзя Агінскага п'еса 30 ліпеня будзе пастаўлена калектывам Менскага абласнога драматуру ў Зале сцены (Смургонішчына). Каб не афішаваць прозвішча, Шчасны выступіць пад псеўданімам — Уладзімер Драздоў.

Браты Грым — сусветная спадчына

Казкі братоў Якаба і Вільгельма Грым уключаны экспертымі UNESCO ў Сыліс сусветнай спадчыны як «найважнейшы этап на шляху аб'яднання ўсходніх і южных традыцый складання казак».

Нямецкая прэмія для турка

Аб'яднанне нямечкіх кнігагандля прысудзіла прэмію міру сльвянаму турэцкаму празаіку Архану Памуку. Летасць прэмію

атрымаў вугорец Пётэр Эстэрхазы, пазалетася — Сыозан Зонтаг. Уручыць яе 23 кастрычніка на цырымоніі закрыцця Франкфурцкага кніжнага кірмашу. Прэмію Памуку прысудзілі за адлюстраваны ў кнігах праblem сусідавання ісламу і хрысціянства. На радзімсе пісьменніка апошнім часам моцна крытыкуюць: у лютні ў інтэрвю швайцарскай «Tages-Anzeiger» ён называў генасыдам масавую разнью, учыненую туркамі супраць армяніяў у 1915 г.

АВ

Дзеяслова-16

Дзеяслово. №3 (16). 2005.

У новым нумары «Дзеяслова» — іншоу нямала Быкаў і пра Быкаў. Аляксандар Лукашук друкует сваю перапіску з пісьменнікам, з якой можна лавіцца, як разгаваў Быкаў на самыя розныя падзеі, тэндэнцыі моды 1999—2003. Па ўспамінах Сяргея Абламайкі пра апошнія тыдні Быкаў рассыпаны шматлікімі невядомыя факты жыцця і памірання пісьменніка, які і ў паміранні заставаўся вялікім этикам. У нумары таксама — пазія Васіля Зўенка й Віктара Сылінка, апавяданы Уладзімера Някляева й Уладзімера Сыяпана. З архіваў — раман Віктара Вальтара «Роджаныя пад Сатурам», напісаны гэтым малявідомым пісьменнікам з Дзвінішчыны ў 1920-х.

31-я кніга «Кнігазбору»

Рыгор Крушына «Выбраныя творы». 31-я кніга праекту «Беларускі кнігазбор». Пытайніца ў кнігарнях.

Горад Гомель, штат Луізіяна

Невядомыя на радзіме музыкі выяжджаюць за мяжу і бяруць першае месца на міжнародным конкурсам. Калі такое робіцца нормай, настое час для аналізу. Гомельскі гурт «Al Narrator Orchestra» ўпэўнена перамог у конкурсе аматарскіх калектываў на фестывалі «Nos bluesowa» ў польскай Раве-Мазавецкай. Піша Зьміцер Падбярэскі.

Луізіянскі блюз на берагах Сажа

Фестываль — аднагодак «Басовішча», аднак упершыню беларускіх музыкаў запрасілі ў Раву-Мазавецкую піцу гадоў таму. З таго часу мае два першыя месцы ў конкурсе і трэы захочавальныя прызы ад журы. Пазалетася менскае трыё «Big Val, Svet & Al» уразіла міжнароднае журы арганічным, стыльовым выкананнем карэнага блюзу. Сёлета гамільчане з «Al Narrator Orchestra» пайшлі яшчэ далей, прэзентаваўшы праграму, заснаванную на зайдэка — разнавіднасці дэльтаблюзу, радзімай які з'яўляўся штат Луізіана.

У Беларусі такую музыку выконвае толькі «Al Narrator Orchestra». А паколькі ён адзіны, яго вядомасць не выхадзіць па-за межы дэльты Сажа.

Зайдэка — клясычны вясковы блуз, які спалучае ўласна блузавую традыцыйную і спрадвечную музыку кроўлю — перасяленцаў з Францыі на поўдзень Злучаных Штатаў. Паколькі адным з тыповых для французаў інструментуў быў акардён,

менавіта ён у музыцы зайдэка стаіць на першым пляне, спалучаючыся ў гучаныі са слайд-гітарай і губным гармонікам.

Хвяляваліся дарма

«Al Narrator Orchestra», што складаецца з шасці чалавек, утварыўся мінулай восеньню з ініцыятывы «баські» гомельскага блюзу, гітарыста, съпявака і выкладчыка Аляксандра Цыганка. Выступ у Раве-Мазавецкай быў усяго другім публічным канцэртам калектыва. Па-за межамі гурту яго ўдзельнікі захапляюцца іншай музыкой. Так, Аляксандра Софанава ведаюць пад імем Аляксандра Софікіс як выканануць

нью-эйджку, акардэніст Аляксандар Гулай выступае ў складзе фланкавай каманды. Аднак пад кіраўніцтвам Цыганка яны граюць старажытную зайдэку, прычым выпадаюць на сцэне на дзіве ўпэўнена.

У рэпрэзітуры групы ня толькі творы клясыку жанру. Якіх б творы на выконванліся, усе яны падаюцца як фірмовая гомельская страва — толькі ва ўласных аранжyroўках. Падмурок гучан-

ня складаюць дыялётгі губонга гармоніка і акардёна, грунтоўна падмацаваны гітарой А.Цыганка. Гэта ўржавала на фоне польскіх гуртоў, якія выконвалі стандарты рок з блузавымі інтанацыямі.

Галасаванье адбываляса дэмакратычна. Спачатку сябры журы з Польшчы, Славаччыны, Беларусі і Вугоршчыны назівалі тыхя калектывы, якія з'яўнілі на сябе ўвату. Усе сярод іншых назвалі і гамільчан. Затым па большасці згадак адабралі чатыры групы, і па выніках другога туру галасаванья выявілася, што «Al Narrator Orchestra» — пераможца. Другой у конкурсе стала польская група «The Town» з аўтарскімі польскамоўнымі блузамі, трэцім месца падзялілі славакі «Zalman Brothers Band» і «Blues Pill» з Вугоршчыны. Пры гэтым «губоны гармонікі» гамельчанікі Дзмітры Роба быў адзначаны прызам у выглядзе добрага мікрофона.

Тут бы якому з менскіх канцэртных агенцтваў неадкладна наладзіць канцэрт гамільчан хоць бы ў якім з клубаў. Але выкананым блузу ў Беларусі, мусіць, на-канавана заставацца прыгнечанай музычнай меншасцю...

Брытанцы на разагрэве

Паколькі фестываль у Раве-Мазавецкай адбываўся ў пятнаццаты раз, арганізаторы паруплілі і пра шыкоў-

ны фаерверк, і пра гасціцвую частку праграмы. І тут паслушаць было што!

Менчукоў з «Madery гард блуз» «разагравала» легенда сусветнага блузу «Ten Years After»?! Склад англічан быў амаль арыгінальны: Чык Чарычыл на клявішных, Ліз Лайні на басе, Рык Лі на барабанах. Элвіна Лі замяніў 27-гадовы гітарыст і съпявак Джо Гуч, але гэта была з тых замен, якія кашы анікя не псуоць. Энэргія, з якой працавалі блузавыя пэнсіянеры, вартая пераймання.

Беларусь бязблюзавая

І што маєм у выніку? Спышліася традыцыйны блузавы фестываль на Менску, на сустрэчах з блузавымі «Стар-клубамі» адны ѹ тыха ж выкананы, гурт «Moj Blues», які вельмі шануецца ў Польшчы, больш чым паўгоду працуе на поўначы Кітаю, «Крама» пазбаўлена магчымасці даваць канцэрты на радзіме, некалі беларуская група «Seven» зусім няблага пачуваеца ў Польшчы.

Ніякі блузавы пракароў на Айчыне. А таму адно са спадзіванняй — на Раву-Мазавецку. Як запэўні мяне бурмістар гораду Яўгеніуш Гурай, гарадзіцкі ўлады прыкладуць усе сілы, каб беларускія музыкі зайдэка магчымасць паказацца на «Noцы блузовой».

Аўтар выказвае падзяку памежнікам зь пераходу «Варшавскі мост» за прафесіяналізм пры выкананні службовых абавязкаў.

Кнігі ў дзяўчых руках

СЯРГЕЙ БАЛАХОНАЎ

Пагаворым аб прыемным: пра дзяўчут і книгі. Ці часта здараеца ўбачыць у горадзе дзяўчыну з книгай у руках? Бывае. Дзяўчата, розныя ўзростам і сацыяльным статусам, мерано прыгажоскі ў ступені сціпласці. Многі з іх папросту не даюць з'яўту разгледзіць свае скарбы мудрасці, схаваныя пад кніжнай вокладкай. Звычайна кнішка пераворачаеца, каб, крый божа, ніводзін мінак яз зрасчытаць назвы.

Аднойны ты мусіці хвілін зь пятнаццаць пільнаваць за дзяўчымі рукамі, якія ўпорыста тайлі кніжкі загалоўкам. У ім мільгацилі прывабныя для тваіх вачі спадчэчыні літару. «Творчасць пісьменнікаў-постмадэрністуў» — неўпрыним «рэканструявалася» назва, і давялося пашкадаваць, што на маеш пра такую кнігу ані каляўца ўяўлення. Зрешты, за далейшымі ўгляданнямі выявілася, што ні Эка, ні Зюскінд, ні нават Плялевін на маюці і блізка дачыненіем да яс. «Товарэсцение продовольственных товаров», — нібы задаволіўшыся папярэднімі катаваныямі твой спрагненай цікаўнасці, паказала незнамёчная вокладку цалкам.

Але бываюць і съмлелішыя. Яны наадворт імкніца адрэзу кінуцца ў вочы са сваёй тамінай. Яс наўмысна выстаўляюць вокладкай на съвест божы такім чынам, каб кожны здолеў даведацца, што за кніжэнція. Нирэдка ў гэтым прыкічываючыя элементы правакацыі, а паненкі проста ятраща ад пэўнага адчування экстрыму. Гэта амаль як стрыптыз — дэмантраваць гораду, што ў іхных рукох Фройд з усімі сваімі прынцыпамі наасалоды. Або зборнік задач па вышэйшай матэматыцы. Ніяк давялося бачыць дзевашкы з ваксім фаліянтам «Беларускі песенны фальклёр», які быў щи самай вялікай па памерах часткай сінагада адзення. Усё на ёй міні, і толькі фальклёр — максі... А колькі годнасці было ў яе паставе! Так і прасілася на глянцевую вокладку чарговага нумару культавага беларускага порнографічнага «Arche».

Беларускае чытво набачыш ты руках дзяўчут гады ў рады. Пераважна гэта кнігі па айчынай гісторыі ды літаратурныя творы школьнай праграмы. Чуў раз, як дзеўкі, пэўна, студэнткі, у адным кантэксце згадвалі раман «Літаратура народнага гаспадарства» Масея Сяднёва ды «Лаліту» Ўладзімера Набокава. Выслушаха іх добра не ўдалось (выскакілі на сваім прыпынку), і засталася толькі варажыць, што мелася на ўзве: курсавая работа з народнай творчасцю беларускай і расейскай пісьменніцкай-эміграцыйнай твору пра амерыканскую німфэтку. Мабыць, ёсць ж першас, ба Сяднёў пра пераклад «Лаліты» нават я думаў.

Некаторая паненкі, асабліва ў транспарце, карыстацца момантам і на праста трymаюць кнігу, а чытаюць. Чытаюць манерна. Чытаюць сусідкі. Ад іранічных дэтэктыўў пра Каменскіх і Яўлампіяў да рукапісных вершаваных анталёгій (справа Эўфрасінні Полацкай жыве!). Бываюць кніжкі вельмі практичныя. І, падглядаючы за чытанкамі спадарожніц у аўтобусах, пры жаданні можна навучыцца выдацца з вуха гнойныя выдзялені, гатаўца салату «Сабрына» (не «Сябрына»!) з слабасаленага селядца і віндліні ўсіх нарэшце, даведацца пра асаблівасці размнажэння паласатых кітоў. Кніга — найлепшы настаўнік. Пасля чалавека.

КАЛЯНДАР

- мастака Івана Рэя (1930—2002).
- 12** — свята Пятра і Паўла ў праваслаўных.
- 14** — 100 гадоў з дня нараджэння паэта, перакладчыка Пятра Сокала (сапраўднае імя Пётр Масальскі) (1905—1985).
- 15** — дзень Грунvaldзкай бітвы.
- 17** — 50 гадоў з дня нараджэння кампазытара Андзеля Бандарэнкі (1955). Атрымала Дзяржпремію (1994) за ігуру «Кіньз Наваградкі». Цяпер сувятае Барысаглебскай царкви ў Горадні.
- 18** — 275 гадоў з дня нараджэння

Ліпень

- 5 — 100 гадоў з дня нараджэння белгетмайстра і артыста балету Канстанціна Мулера (1905—1993).
- 6 — 100 гадоў з дня нараджэння паэта, акадэміка АН БССР Пятра Глебкі (1905—1969).
- 6 — Купальле ў праваслаўных.
- 6 — 75 гадоў ад нараджэння заснавальніцы беларускай школы эндыкраногілогіі Алены Холадавай (1930).
- 11 — 75 гадоў з дня нараджэння

- беларуска-польская пісьменніцка Юзафа Катэйорынга (1730 — пасля 1804).
- 20** — 125 гадоў з дня нараджэння паэта Гальшына Леўчыка (1880—1944); сапраўднае прозаічнае імя Ліўковіч.
- 21** — 100 гадоў з дня нараджэння паэта Янкі Бобркі (1905—1942).
- 25** — 100 гадоў з дня нараджэння празаіка Ігар'я Барашкі (1905—1968).
- 27** — 50 гадоў з дня нараджэння мастацтвазнаўца Барыса Лазука (1955).
- 27** — Дзень Незалежнасці, абвешчаны ў гонар прынцыпія Джаліраны аб незалежнасці Беларусі.

Разметка прасторы

Праця газеты № 1.

На першы погляд, нічога такога звышасаблівага ў гэтай падзеі ня знойдзеш. У Базылянскіх мурох у 1919—1944 гг. месцыліасла Віленская беларуская гімназія, у якой выкладаў духоўны лідэр беларускіх хадзкіх, дый наауглі гэты архітэктурны ансамбль добра ўпісаны ў беларускі гістарычны кантэкст: царква Святой Троіцы, вакол якой утвараеца комплекс, быў пабудаваны на грошы Канстанціна Астроўскага, тут склаў граматыку Зізані, сядзел ў зыняволены сібры таемных таварыстваў Віленскага юніверсітэту, у міжваенны часе знаходзіўся музей імя Івана Лукаевіча. Пры наяўнасці жаданіні, рэсурсу і натхнення скульптараў беларускім мэмарыяльнымі пышльдамі можна абліяніць увесце фасад будынку.

Караімы ці беларусы

Аднак, балючыся крадзіжу, шыльду Станкевічу адкрылі дзеля таго, каб адразу зняць, схаваўшы да лепшых часоў у памяшканні ТБК. Такі крок можна зразумець. Беларускі мэмарыяльны пышльды ў Вільні часыдком становіцца ахвярамі вандалізму ці то ласых на каляровыя мэталы бамжоў, ці то хулаганіў. Вось толькі шкада, калі людзі не праяўляюць відавочнага жаданіні вучыцца на сваіх памылках. Знакі ўшанавання памяці беларускіх віленчкоў папярэдніх пакаленій можна было бы вешаць на куды большай вышыні.

З іншага боку гарадзкая прастора ўпарты не паддаецца беларускай разметцы. У любым літоўскім выданні, разычлічным на турыстаў, мы знойдзем куды больш інфармацыі аб усіх 272 літоўскіх караімах (чый уклад у гісторыю Краю іначай як гомэа-

АНДРЭНКАНАНІН

Віленскія реалії

Старшыня Таварыства беларускай культуры ў Літве Хведар Юнонка: «Мы павесілі дзвеяць мэмарыяльных шыльдаў. Складзеныя, на жаль, ужо чатыры. Апошнія скрадзеныя, табыцы Натальі Арсеньевай (на фота), асабліва шкада».

пачатчным і не назавеш), чым пра 41 тысячу беларусаў.

Прычыны такой brutalnай няявігі да аўтахтонанга этнасу эрыгіюні прынята шукать у раўнівым стаўленні літоўцаў да беларускіх прэтэнзій на Вільню, не-прэзэнтабельным і вельмі неаджыватым, вобразе. Беларус, які склаўся ў съвєце на працягу апошніх дзесяцігоддзяў. Хоць і выглядае на тое, што віленская пытнанне з літоўскага боку трактуюцца як канчаткова вырашанае і рэйнасьць даўно саступіла месца іншым, куды больш цёплым па-

чуцьцям. Праблема ў тым, што беларуская грамада дагэтуль ня здолела паўнаварта інтэргравацца ў літоўскую жыццё, мae малa канчаткай і ўпльбу.

Барацьба за муры

Кідаюцца ў вочы вось якія речы. Справа ў тым, што ў пачатку чэрвеня па літоўскіх СМІ праішоў сюжэт пра канфлікт, які ўзьнік паміж Віленскай курыяй, якой належыць прыблізна 3/4 плошчы архітэктурнага ансамблю, з аднаго боку, і Дэпартаментам па ахове культурных каштоўнасцяў пры Міністэрстве культуры Літоўскай Рэспублікі ды ўніяцкім ордонам базылянам, якому належыць астасця частка комплексу, — з другога. Сутнасць спрэчкі для сёньняшніх Вільні, якай перажывае будаўнічы бум, тыповая.

Віленскае архыбіскупства мела намер хутка адрамантаваць памяшканні і здаць іх у аренду адной з народных ВНУ, якія шукае памяшканні ў Вільні». Апрача рамонту, у задуму ўваходзіла таксама і ўзвядзенне ў манастырскім двары яшчэ аднаго памяшканні пад аўдіторыі. З ажыццяўленнем гэтага праекту манастырскі комплекс замест грамадзкага атрымаў бы камэрцыйны статус, а на ўчастку, які ўваходзіць у ахоўную зону UNESCO, павінна была з'явіцца пабудова XXI стагоддзя. Супраць гэтага праекту выступілі як мясцовыя жыхары, якія сабрали некалькі соцені подпісаў пад заявай з патрабаваннем не даваць дазволу на будаўніцтва, дэпартамент па ахове культурных каштоўнасцяў, які абгрунтоўваў сваё рапаныне тым, што навабуд аўтаматычна зынічыць архітэктурную і

гістарычную вартасць Базылянскіх муроў, так і Орден базыляніяў.

Усё будзе добра, толькі на трэба рабіц?

Орден на працягу апошніяга дзесяцігоддзя спрабуе вярнуць сабе права на ўесь комплекс і ўдыхнуць ў яго жыццё — пра весьці рэстарацію царквы Св. Троіцы, перавезці з Рыму частку рэліквій сьв. Язафата Кунцэвіча, аднавіць сад зёлак, стварыць музей, пісці гісторыі для Украінцаў, беларусаў і паліакаў.

У такай сітуацыі было бы лагічным чакаць, што мясцовыя беларускія грамадскія арганізацыі прымусьць у гэтай спрэчцы ўздел з тым, каб нагадаць (чи заявіць) пра свае — няхай і немастыральныя — права на Базылянскія муроў. На самарэчніакія, на чым баку магло бы быць тое выступленне, хоць траба признаць, што пляны ўніяцкага ордона выглядаюць шматкроць сымпатичнейшымі. Аднак такою выступу не адбываюцца. Можа, беларусы газет не чытаюць і тэлевізара не глядзяць, можа, мэдія занятыя падрыхтоўкай да Зыяду беларусаў съвету ці Купальлю. А можа, проста вырашылі пра гнараваць заваруху, скарыстацься запаветам бацькі беларускага друку Аляксандра Уласава, які любіў піцца: «Усе будзе добра, толькі я ня траба піцца рабіц».

Магчыма, яго ўсё будзе добра. Толькі варта ўжо падрыхтавацца да таго, што, калі прыйдзе той прыгожы дзень, калі беларусы на вакація прамыцаўцца памятны знак Адаму Станкевічу да съцен колішніх гімназій, парыў гэтыя ня будзе зразуметы адэватыўнай. Нічога страшнага не адбудзеца, толькі трэба быць гатовым да таго, што давядзенцы адказаць новым гаспадарам Базылянскіх муроў (хто бы ім не стаў) на тры непрыемныя пытанні: «Хто вы такі?», «Адкуль узяліся?» і «Што вам трэба?». Але адказаць на тия пытанні будзе запознана. Хоць выглядае на тое, што рабіць гэта позна ўжо і сёняня.

28 чэрвеня на лекцыі ў Варшаўскім універсітэце У. Цімашэвіч абвясціў пра тое, што будзе балітавацца ў прэзыдэнты. Ён памяняў раней прынятае разшыненне не ісън на выбары клад упльывам сібру і выбаршчыкам. Выбары штаб Цімашэвіча павінна ўзначаліць Яланта Квасненская, жонка Аляксандра Квасненскага. Асноўны супернік Цімашэвіча стануць кандыдат правых — мэр Варшавы Лех Качынскі і беспартыйны кандыдат, вядомы хірург Збігніў Раміга.

Новы польскі прэзыдэнт будзе з Гайнаўкі?

Гайнаўка — павятовы горад з 25-тысячным насельніцтвам ля Белавескай пушчы. Тут жывуць пераважна беларусы. І тут праціснаны маршалак Сойму Ўладзімеж Цімашэвіч, галоўны прэтэндэнт на прэзыдэнцкіх выбарах. Карэспандэнт «Газеты выбарчай» наведаў Гайнаўку.

Дзе знойдзецца ўзорнага гайнаўца? У бары «Ў Валодзі». Яго ўдалыя сабраў там съцігі, узнагароды, фатадзымкі мінулай эпохі. Над уваходам — блюст Леніна. Непадалёк ад бару — офіс У. Цімашэвіча і іншых дэпутатаў Саюзу ляўвіцы дэмакратычнай (СЛД).

У бары сустракаю Марціна Салілікі і Міраслава Палку. Марцін 25—30 год, ягоны сябар — старыя сябры. Ядноўшы іх погляды на кар'еру Цімашэвіча.

— Даспадобы ўм тое, што ён далёкі ад усіх гэтай хеўры, — гаворыць маладзець. — Ціма-

шэвіч ходзіць тут па вуліцах, крамах, сустракаецца зь людзьмі проста так, без нікай тэлевізіі.

— І што з таго? — рытaryчна пытгасця Пушчанец — так адрэкамэндаваўся чалавек, якога я сустрэў на прыпынку аўтобусаў. — З таго, што Цімашэвіч праедзе праз горад, толку малा. Калі «свой чалавек» вырасте так высока, ён перастае бачыць, як і чым жывуць людзі.

У самым цэнтры Гайнаўкі стаць будынак магістрату і староствы. Перад управай — помнік зубра. Калі помнік я сустракаю Пані Каталічку. Яна нам

упраўляе мазгі:

— Мы, каталікі, не прагаласуемся за Цімашэвіча. Праваслаўныя гаворці, што гэта іхны чалавек. Можа, і іхны, але дакладна яя наш. Горад падзелены, — пераконвае Пані Каталічка. — Калі да нас ксёндз прыходзіць, у мяне на ўсё пляцоўцы ўжо пышкаюць: «о, ксёндз прыйшоў!»...

Але якое дачыненне да гэтага мае Цімашэвіч?

— А прамое. — Домік сабе купіў у пушчы. А чаму без аўкы-цыёну? Можа, нехта іншы таксама хандеў бы купіць?

У старасты Гайнаўкі Ўладзімежа Петрачку (СЛД) сваё меркаванне:

— Людзі лічачь яго сваім. Сустракаюць яго на базары, у краме. Ен зрабіў для Гайнаўкі шмат. Філіял Беластоцкага політэхнічнага інстытуту, мясцовая казначэйства, не-зубаве адкрыцца пагранічна-

ход у Белавежы... Усё гэта адбываецца пры яго ўзделе і дзякуючы яму.

У Гайнаўцы СЛД пачуваеца трыала. Па вініках апошніх выбараў на павятовы радзе аказаўся 10 дэпутатаў ад Саюзу зь сімнацццю. Уласна, толькі дзяля грамадзкага спакою стараста пастанавіў стварыць кааліцыю зь Беларускім народным выбарчым камітэтам (беларускі дзясяні і Польская сялянская партыя).

Цімашэвіч нарадзіўся ў Варшаве, але ўжо некалькі год ён арандуе хату ў лесе за некалькі кілямэтраў ад Гайнаўкі. У свой час там ужо пасльё пагасціць Ёшка Фішэр. Цімашэвіч дбает пра свой спакой: ён пусціў фотакарэспандэнтаў, але папрасіў, каб яны не выдавалі назывы і дакладнага месцазнаходжання сядзібы. Хоць тутэйшыя, сама сабой, і так ведаюць, дзе яна знаходзіцца.

Фінляндья тужыць па Карэлії

Ці звернуцца фіны да Рәсей наконт вяртання часткі Карэлії, адабранай у Фінлянды падчас Другой сусветной вайны? Для многіх палітыкаў гэтая тэма — па-ранейшаму табу, але больш за палову фінаў выказываюцца за правядзенне пераговораў з Москвой.

Зімовая вайна

Сёлета, падчас сівятавання юбілею перамогі ў Другой сусветной вайне, у Фінляндый актыўлісці дыскусіі на тему крыйдай, прынесенных з боку СССР. Большасць фінаў не разумеюць, чаму прэзыдэнт Тар'я Халанэн пасехала 9 мая на сівятаванне Дня Перамогі ў Москву. Хоць яны і ставілі пані прэзыдэнту ў заслугу тое, што расейцы ўсё часцей призываюцца факт савецкага нападу на Фінляндыю ў 1939-м, 66 гадоў таму Хельсинкі адмовіліся перадаць ўсходнюю памежную тэрыторыю СССР, і краіна была атакавана Чырвонай Арміяй. Галоўны аргумент Сталіна заключаўся ў том, што з прынын абароннай стратэгіі Савецкі Саюз ні можа дапусціць, каб мяжа праходзіла так блізу да Ленінграда.

Маленкас фінская армія цагам чатырох месяцаў паспяхова змагалася з Чырвонай Арміяй (страты фінаў ацэнваюцца ў 20—55 тысяч салдат, а савецкіх — у 250—300 тысяч), аднак перавага СССР была настолькі істотная, што фінам давялося прызнацца паражэнне. Паводле мірнай дамовы, яны вымушаны былі перадаць СССР 39 тысяч км² Карэліі і падўостраю Ханка пад вясеннюю базу (у скупнасці 10% тэрыторыі дзяржавы), а таксама выплачваць рэпараціі ў памеры \$226,5 млн золатам. Сума, як на тых часах, вялікая.

Спраба адваёвы гэтых тэрыторый падчас німецка-савецкай вайны 1941—1945 г. (так званая Вайна працягу), калі фіны ваявали на баку Гітлера, закончылася ніяўдай.

Што стала з Карэліяй

З падзеленай на сес розных частак Карэліі да Фінляндыі сёньня належыць так званыя Паўночнае і Паўднёвое Карэлія (Кар'яла). Землі Архангельскай і Аланецкай губэрній Рассейскай

імперыі і склалі ў 1920-х Карэльскую АССР. У 1940 г. у выніку савецка-фінскай вайны ад Фінляндыі былі адварваны землі Заходней Карэліі і ўжо ўтворана Карэла-Фінская АССР.

На думку Віктора Саксі — аднаго з дзеячаў руху «Пра-Карэлія» і аўтара кнігі «Карэлія, якая вяртася», што закранае тэму вяртання гісторычна прыналежжаных да Карэліі тэрыторый, страта тых зямель азначала велізарны ўрон. З эканамічнага гледзішча вынікі аказаліся амаль катастрофічнымы.

Віпурсы, што знаходзіцца за 120 км на захад ад Санкт-Пецярбурга і сёньня называецца Выбарг, быў коліс другім па велічыні горадам Фінляндіі. Сёньня — гэта мясціна, якая ўрэжвае некалькімі дзясяткамі цалкам разбураных будынкаў. Ніхто тут нічога не рамантус, у руінах колішніх фінскіх фабрык і даможы хаваючыя наркаманы і бамжы.

У пачатку галоўнай вуліцы гораду, вуліцы Леніна, — гандлёвая плошча. «Кожны прадае тут, што можа. Улетку можна гандляваць грыбамі і ягадамі з найбліжэйшых лясоў. Часам нехта становіцца з сапсанамі прыёмнікамі ці магнітафонамі — знойдзеным на сметніку», — гаворыць Вадзім Матвеев, стваральнік гарадской інтэрнэт-сторонкі.

Сярдзінія заробкі тут складаюць 50 эўра ў месяц. Самыя баљочкі проблемы — бесправацё, якое дасягае амаль 90 працэнтаў, і вандалы, што дашчычаюць таго, чаго не зрабіла вайна.

«Перад 1940 годам тут жылося цалком добра, прынасі, на гандлі з Санкт-Пецярбургам можна было сёе-тое зарабіць. Цяпер жа ніхто намі не цікавіцца», — апавядвае Матвеев. Ён гаворыць, што такіх гарадоў, як Выбарг, ва ўсёй Карэліі дзясяткі. З 1,3 тыс. карэльскіх вёскі засталіся ўсёго калія трохсот. Астатнія вымерлі.

На ўсе маўчаць

Фінляндзыцыя — тэрмін, сёньня добра прызабыты, — азначае амежаваныне сувэрэннасці суседа вялікай дзяржавай пры слабым умышанні ў яго ўнутранія справы. Паслы вайны фіны маглі цешыцца, што не належаць да сацыялістyczнага лігэру, але пра якія-небудзь крокі, здольныя раздражніць Москву, не магло быць і гаворкі. Не магло быць гаворкі і пра Карэлію. Да распаду СССР.

«Расейцы, вымятаяцца з акупаваных фінскіх зямель!» — транспаранты з такімі лёгунтамі дуналі 6 верасня 2003 году перад фінскім парламентам. Працэс супраць маўчыннаў ў справе Карэліі арганізавалі грамадзяне, што не ўваходзілі ні ў якія арганізацыі. Дэмантранты дамагаліся пачатку пераговораў наконт вяр-

АКЦЫІ ПРАТЭСТУ супраць аддзялення Карэліі ад Фінляндіі ладзяцца і праз шэсцьцідзесят гадоў.

Карэльскі краявід.

тэнія ўступленых Фінляндый на карысць СССР усходніх тэ-рыторый.

Але тая вераснёўская дэманстрацыя была апошніяй акцыяй такога тыпу, а ўлады па-ранейшаму маўчаць наконт Карэліі. Пазытыўна настроены на вяртання Карэліі камэнтаторы абвінавачаюць прэзыдэнта Халанэн у тым, што ў дачыненні да Рәсей яны паводзілі сябе занадта кансерваторыўна.

Наконт забраных падчас Зімовай вайны тэрыторый з тагачасным прэзыдэнтам Фінляндый Маўна Койвіста (1982—1994) спрабаваў размаўляць Барыс Ельцын. Скончылася ўсё заяў, што Фінляндия звялклася з наяўнымі станамі рачаў і не вылучае ніхіх прэтэнзій.

«Да гэтай пары працягваюцца развагі, чаму Койвіста ня выкарэстуе шанцу. Можа, ён бялія, што да ўлады вернуцца Саветы? І яшчэ, мабыць, ён не хацеў у той перыяд ніякіх змен», — глумачыць Віктор Саксі. Праз пэўны час Маўна Койвіста прызнаў, што тады ніправільна ацаніў ситуацыю.

«Наши палітыкі гавораць, што ўзаемадэчынені з усходнімі суседамі на сесеях добрая, наўраты выдатныя. Цікай ў гэта паверыту прыстым людзям, — кажа Саксі. — Многія з іх памятаюць, як у адзін дзень вымушаныя былі разъвітацца з роднымі до-

Ці варта змагацца за Карэлію?

Былы прэзыдэнт Койвіста сцвярджае, што ўзяднанье з Карэліяй прынесла б Фінляндіі толькі праблемы. «Нашай краіне не патрэбны дадатковы землі. Ужо ціпер мы маем праблемы з належным асвяеннем існуючых», — гаворыць ён.

Рух «Пра-Карэлія» адмайлюе такую аргументацыю. На думку яго пасыльдоўнікаў, за вяртанне згаданых зямель гаворыць вельмі шмат фактараў. Далучэнніе Карэліі сталася б жыватворным імпульсам для фінскай эканомікі і пастаўіла б на ногі ўсходнія рэгіёны краіны. Зынкала б беспрацоўе, бо толькі аднаўленыя гарадоў і вёскі запатрабавала б 500 тысяч чалавек-гадзін у год і стварыла б 200 тысяч пастаянных працоўных месцаў. Палепшиліся б таксама магнітасць аховы Балтыйскай мора ад экалагічных катастроф — спыніліся б уцечкі нафты, якія датпускаюцца расейцамі.

З якіх крыйніц прафінансаваць ўсё гэта? У «Пра-Карэлія» ёсьць на гэта адказ: на адбодову пасырэльскіх тэрыторый — перш за ўсё, ва ўсходній Карэліі і Ладазе — пайшлі б гроши, якія папярэдні павінна вярнуць Рәсей. Гаворка ідзе пра тых самыя гроши, якія пасля 1944 году выплачвалі Фінляндия, каб захаваць незалежнасць, што роўна, як падлічана, сёньняшнім трыццаці мільярдам эўра.

Прыхільнікі «Пра-Карэліі» лічаць, што кірунак барацьбы, які яны абрали, правільны. Яны цвёрда перакананы, што некалі Фінляндия атрымае назад сваю Карэлію, але яи хочуць нават амбяркоўваць калі.

Што страйлі фіны

Зімовая вайна 1939—1940 гадоў закончылася падпісаннем у Маскве мірнага пагаднення, паводле якога фінскі ўрад адмовіўся ад Заходней Карэліі, часткі Лапландыі і Рыбачага падўострова, а таксама на трыцаць гадоў аддаў у арэнду порт Ханка.

Пасля далучэння ўлетку 1940 году Літвы, Латвіі і Эстоніі да СССР Фінляндия, якая турбавалася пра сваю незалежнасць, установіла ваенныя кантакты з Германій, праз дзрабіўшыся яе саюзникам. Схіленыя чашы шаляі ў Другой сусветной вайне на карысць СССР і набліжэнне савецкай арміі да даваенных фінскіх межаў вымусілі Фінляндіі пераглядзіць свой саюз. У 1944 годзе фіны разарвалі адносіны з немцамі, заключылі перамір'е ў Москве і пачалі барацьбу зіямецкімі арміямі на поўначы Фінляндіі. Маскоўскія перамір'е ён пашырэзіла вызначаныя ў 1940 годзе межы паміж краінамі.

У дадатак Фінляндия аддала раён Пётсама (сёньня — Печанга), узяла на сабе авбавязальствы частковага разбрэдання і выплаты на карысць СССР разарцаі.

Паводле «Газеты Выборчай»

— тэрыторыі, адварваныя ад Фінляндіі пасля 1939 году.

Загартаван'я

Чатырнаццаты выпуск Беларускага ліцэю ўпэйнены: «Тут, у Беларусі, мы будзем першыя». Рэпартаж **Алесія Кудрыцкага** з ліцэйскага выпускнога.

Залі патанае ў прыемку. Вольных месцаў ніяма. На сцене, на падлозе — трыццяць керамічных званочкай. Башкы ў залі перамаўляюца — хтосьці па-беларуску, хтосьці па-расейску, але адно слова гучыць аднолькава: «дзеци». «Проста на вечырніца, што гэтай ўсё скончылася», — кажа нехта з іх. «Можа, дзесяті ў Беларусі ўсё-такі пастуляць. Дома неяк спакайні вычыщацца...»

Пад птушынія съпевы на сцену выходзіць дзягучыня ў белай сукенцы. Яна тримае ў руках папяровага жураўліка. «Сълзы ў вачах на суму, а раззвітаныя, бо ты заўсёды застанесься ў нашых сэрцах», — гучыць голас з дынамікай. Ліцэйскі ў вечаровых сукенках і ліцэйсты ў гарнітурах з усмешкамі выходзіць на сцену і становіцца паўколам, узяўшы ў руки званочкі. Іх мяккая мэлодыя патанае ў апліксментах. Уся залі ўстае над словы студэнткага гімну, у якім лаціна пераможаў беацца з беларускім строфамі.

Першае слова видучыны даюць «галоўную ювэліру, які апрацоўвае дыяманты на фабрыцы ліцэйскіх зорая», — Уладзімеру Коласу. «Кожны раз, калі адыхаўшы чарговы выпуск, нібыта кавалак адрываўся ад сэрца, — кажа ён. — Гады, якія вы праўжылі ў Ліцэі, — гэта былі гады выпрабаванняў. Але разам з тым яны падарылі вам унікальны дос্যед, якога на мяне ніхто з беларускіх школьнікаў».

Вітанье амэрыканскага пасла

Пасыль гэтага на сцену выишлі хлопцы і дзяўчыты, якія ўжо навучаюцца ў замежжы — у Літве, Польшчы, Чэхіі. Выйшаў невілічкі моўны іспыт — яны віталі запою толькі па-беларуску, але і на мове той краіны, якай іх прытуліла.

Пасыль выступу ліцэйскі, якага год навучалася ў ЗША, на сцену ўзыняеца пасол Джордж Крол. Воплескі, якімі вітаюць ягоны выступ, падобны да гримтоў. Крол прамаўляе па-беларуску і цытуе Быкава. Залі робіць авацію ці не пасыль кожнага сказу і лёгка даруе спадару паслу паўнамоцтва «Ліцэйскае сябродства» — гэта

назаўсёddy». Дж.Крол з шчырай цікавасцю праглядзеў увесе канцэрт і за відавочным здавальненнем падпілав «Gaudeamus».

Акрамя яго выступілі і прадстаўнікі французскага, німецкага, польскага пасольстваў. За Німеччынай, дарэчы, склаўлася парадакальная сітуацыя: гэта першая краіна, якую прызнала ліцэйскі дыплём, аднак пакуль што ніхто з выпускнікоў Ліцэя такім тан вычыщацца.

Рэфэрэнт у птушынія культуры пасольства Німеччыны Ян Канторык прызнайцца, што два гады таму, калі ён бачыў ліцэйскому, — гэта быў і мой выбар, і выбар маіх бацькоў». «Гэта я і накіраваў сюды вучыцца, — кажа Аляксандар Сырамалот, Кацін бацька. — Не шкаду». Кація збіраеца вучыцца рэжымны дызайн і хацела з паступіць у Ягелонскі ўніверсітэт у Кракаве. Ці на думаке яна, што ўз'ядзе сельскіх ліцэйскіх галоў за мяккім тоіцца небясыпеку? Ці вернушка яны дадому? «Калі падэшв на Захад і там вычысьцися, дык там такіх шмат, а тут, у Беларусі, мы будзем першыя», — мяркне Кація. «Калі я аддаваў дачку ў Ліцэй, я на ставіў перад сабой такой мэтэ, каб яна вучылася за мяккім, — кажа яе бацька. — Але тут на студэнтку вельмі моцна ціснуць улады. Для таго каб Кація атрымала добрую адукацыю, яна павінна вучыцца за мяккім, а там пабачым».

«Хай жа волаты ў Ліцэі падрастаяць і становіцца здасці

для краіны роднай»

(з ліцэйскага гімну)

На думку Лявона Баршчэўскага, «самі наялёткі ўмовы вучобы даюць досыед. Ліцэйскія бацькі прыклад выкладчыку, якія таксама выкінутыя за борт афіцыйнай машыны, якім наялётка, але яны трymаюцца, дасляща ведамі».

«Веды ліцэйскія дапамагаюць, — кажа выпускнік Зыміцер Раманец, які жадае вывучаць міжнародную эканоміку. — Мы атрымліваем не сухія факты, а досыед, звесткі аб жыцці, нам лягчы прыстасавацца».

«Я яшчэ з шостай клясы марыла пайсыці ў Ліцэй, — гаворыць выпускніца Кація Сырамалот. — Гэта быў і мой выбар, і выбар маіх бацькоў». «Гэта я і накіраваў сюды вучыцца, — кажа Аляксандар Сырамалот, Кацін бацька. — Не шкаду». Кація збіраеца вучыцца рэжымны дызайн і хацела з паступіць у Ягелонскі ўніверсітэт у Кракаве. Ці на думаке яна, што ўз'ядзе сельскіх ліцэйскіх галоў за мяккім тоіцца небясыпеку? Ці вернушка яны дадому? «Калі падэшв на Захад і там вычысьцися, дык там такіх шмат, а тут, у Беларусі, мы будзем першыя», — мяркне Кація. «Калі я аддаваў дачку ў Ліцэй, я на ставіў перад сабой такой мэтэ, каб яна вучылася за мяккім, — кажа яе бацька. — Але тут на студэнтку вельмі моцна ціснуць улады. Для таго каб Кація атрымала добрую адукацыю, яна павінна вучыцца за мяккім, а там пабачым».

«Хай жа волаты ў Ліцэі падрастаяць і становіцца здасці

для краіны роднай»

(з ліцэйскага гімну)

Былы ліцэйт Мікола Казак ужо вывучае сацыялітэню ў тым самым універсітэце, пра які марыць Кація. «За ўсіх ліцэистаў не мату трымца слова, аднак я збіраюся вярнуцца. Сапраўдныя ліцэйсты па-сапраўднаму любяць свою краіну, і яны вернуща».

У Коласаўскім ліцэістамі з'яўляюцца падрыхтаваныя для існаванія як у нармальных, так і недэмакратычных умоўах, — кажа кіраўнік Ліцэю У.Колас. — Яны ѿмоеюць бараніць свою годнасць. Яны атрымалі веды на падмурках аб'ектыўнымі аbstавінамі. «Калі ў краіне несльга сябе рэзлізаваць, атрымаць якасцьную вышэйшую адукацыю на роднай мове, моладзь, і на толькі ліцэйская, будзе ад'яжджаць».

«Хіба лепш, калі выпускнікі застануцца тут і іх будуть ганіць на фальшивыя выбары і на фальшивыя ўроکі ідзялёні? — пытается Лявон Баршчэўскі. — Я спадзяюся, што съядомасць верне моладзь на

раздіму. Але для Беларусі можна працаць і з мяккім. Напрыклад, нашы студэнты ў Літве працуяць над складаньнем літўскі-беларускага слоўніка».

Франак Вячорка, чыё прозвішча, байдай, найчасціцей гучала з вуснай выкладчыку гэтым вечарам, мае на мэце атрымаць вышэйшую адукацыю ў Беларусі — калі нішто і ніхто не перашкодзіць. «У мене было шмат варыянтаў, але я выбраў самы складаны — паступленне на юрыдычны факультэт БДУ па спэцыяльнасці «палітэлгія і дзіржавае кіраванне». Падчас навучання Франак займаў вельмі актыўную пазыцыю. «Май этаты было абудзіць самастойнасць у ліцэистаў, я б не сказаў, што наша адміністрацыя гэтым актыўна займаецца. За апошнія два гады ліцэйсты зрабіліся заштаганымі дзесьмі, якія акрамя вучобы ня ведаюць нічога». Але гэтае досыдце крытчычна стаўленне да палітыкі ліцэйскага кіраўніцтва не змяніла Франакавай удзячнасці да alma mater: «Я сфармаваў свой характар у Ліцэі. Даводзіць справу да канца, рабіць і перамагаць — гэту муне навучуў ён».

На вечарыне былі і тыя, хто ня здолеў давучыцца разам з усімі і перайшоў у іншыя школы. Іван Булва, добры сябар Франака Вячоркі, нават выступіў перад быўлымі сукурснікамі і выкладчыкамі з сваім вершамі. «Я вучыўся ў Ліцэі ў восьмай-дзісятай клясе», — расказвае ён. — Але звязвалася шмат проблем, бацькі былі нездаволены, таму я перайшоў у 14-ю гімназію, а ціпер паступіў на геафак БДУ па выніках алімпіяды па географіі. Ліцэй даў мене каркас ведаў. Але за мяккі я вучыцца не хачу, хачу працаць і змагацца тут».

Надбудова над Ліцэем

Ліцэй ня толькі ня знік — ён набірае моц. Сёлета, нягледзячы на экстремальны ўмовы вучобы, падчас паступлення на першы курс нават утварыўся конкурс — з 39 ахвотных у ліцэі прынялі 24. «Ліцэй будзе існаваць датуль, пакуль будзе ад'яжджаць».

Ці не насыпела патрэба стварыць незалежную беларускаму вышэйшую наўчальну установу? «Мы даўно думаем над стварэннем надбудовы над Ліцэем, якая б давала вышэйшую адукацыю, — апавядае Лявон Баршчэўскі. — І іх колькасць толькі больша».

Ці не насыпела патрэба стварыць незалежную беларускаму вышэйшую наўчальну установу? «Мы даўно думаем над стварэннем надбудовы над Ліцэем, якая б давала вышэйшую адукацыю, — апавядае Лявон Баршчэўскі. — І іх колькасць толькі больша».

— Пытанье, якое ў Чэхіі піва і колкы яно каштует, пакінем на дэсерт ці з'яшо пачинём?

— (Сынегуца). Я за год, пакуль у Чэхіі вучылася на падрыхтоўчых курсах, аднойчы толькі наважылася купіць пляшку якогася «Козела». Адкаркавала, панохала, адпіла і... паставіла ў лядоўню месячу, здаецца, на сем, потым выкінула. Піва — на мой акіян. Каштует, як і ў нас, тысічу дзяўчи ў пераліку на рубль.

— Дык што, дарма зъезьдзіла?

— Хіба так, калі не лічыць паступлення ў Карлаў у паралельна ў Вышэйшую эканамічную школу, нешта накшталт нашага БДЭУ. Дарэчы, і ў БДЭУ зараз пасправую.

— Дык вось дзе твой акіян! Тры ўніверсы...

— Мой акіян пакуль за дзяягліям. Хоць і съягта веру, што ён у Беларусі. Да таго ж у кожнай дзягучыні наўчаемі свой акіянчык... Вучыцца ў трох месцах ня выйдзе, але пакаштует усім, як мae быць — спраўгаючы.

— Што там было, у Чэхіі? Ліцэй сты ўсі «парвали»?

— Шасыцёра ліцэистаў летася атрымалі магчымасць навучання ва Установе моўнай і предметнай падрыхтоўкі — структуры Карлавага ўніверсітэту, што знаходзіцца ў лінгвадраме Падлібрады, на

Мой акіян

Ксения Бязрукай — найлепшая выпускніца Ліцэю 2004 году. Яна адзінай з свайго выпуску паступіла ў Карлаў універсітэт у Празе. У дворыку Дому літаратара, дзе яна сядзела, ня здолеўши прабіцца на прэзэнтациі новага выдання «Быкава на «Свабодзе», мы пагаварылі...

Юлія Дворжанская

PHOTO.BY/MEDIA.NET

Уладзімер Колас,
Ірына Сідарэнка
і Лявон Баршчўскі
прымаюць падзякі
«адарванных ад-
сэрца кавалкаў».

гэтай глебе ў нас было шмат канкурэнтаў, накшталт Беларускага калегіуму, які так і ня здолелі выйсці на ўзровень стабільнай адукацыі. Прэспрыяльных умовах наш вікладчыцкі патэнцыял даў бы таяку магчымасць, але ціпер даводзіцца займацца не ўніверсytэтам, а змагацца за існаваньне. Але мы не адмайдаемся ад гэтых плянau і думаём пра тое, каб стварыць пры нашым Ліцэі нешта накшталт факультetu журналистикі, творчых майстэрняў, дзе лекцыі чыталі б вядомыя журналісты. Таксама вядзём перамовы з ЭГУ пра тое, каб прапаноўваць дыстанцыйнае навучанье са здачай іспыту ў Вільні.

Ці дастаткова незалежнае грамадзтва падтрымлівае Ліцэй? «Маральна — так, а матэрыяльна падтрымліваць цяжка ва ўмовах, калі ўсе матэрыяльныя рэсурсы падмітыя пад аднаго чалавека», — гаворыць У. Колас.

«Дыхаюць твае муры
Велічна і годна»
(эз ліцэйскага гімну)

Кожны, хто шпацыруе па вуліцы Кіра-

ва, можа лёгка пераканацца: будынак Ліцэю як стаяў, так і стаіць. Шкло ўкрылася пылам, шафы, згрушчаныя у калідоры, нікто на рухаў. Выгнаўшы дзяцей на вуліцу, улады дагэтуль саромеюцца справіць узлазны.

Вольга Сінкевіч і Кацярына Дорах сібруюць яшчэ з Ліцэю, які яны скончылі трэћы гады таму. «Ліцэй навучыў думчаць, разумець жыцьцё і людзей», — кажа Вольга. Вольга ўжо скончыла мэдыцынскі каледж і ціпер працуе медсёстрай, а Кацярына вучыцца ў Лінгвістычным універсytэтэ. Ім пашчасціла вучыцца тады, калі Ліцэй меў свой уласны будынак.

Столькі, колькі трэба

«Выпускная вечарына — гэта пробліск нармальнасці ў нашым падпольным жыцьці, — кажа Алляксей Крукоўскі, вікладчык сацыяльных навук. — Ни адзін год я на быў такі шчасльвы за выпускнікоў, бо яны могучы сабрацца ўсе

разам, не байдзіца ў калідорах, а выйсці на сцену і парадавацца за саміх сябе і за Ліцэй. У якіх умовах даводзіцца навучаль дзяцей па-беларуску цяпер, — гэта ненормальная сътуцця. І мы байміся, што нам яна пачне падавацца нармальнай. Але існаваць Ліцэй будзе доўга — столікі, колькі трэба, даруйце за казённую фразу».

Сапраўды, състэмама аказалася бясьсильная адбараць у ліцэю галоўнас.

Робіцца крываўна, што падчас твайго ўласнага выпускнога нікто не прамаўляў на мове тваёй душы і вечар не заканчываўся канцэртам «Гарадзішча» да «Індыгі». А ў памяці трывала застаецца гук керамічных званочкі, якія трымалі ліцэйцы. Не пранізліўвы мэдзяны ляск, а лёгкі, мяккі сцупс.

Вядома, такі званочак вельмі лёгка разлучыцца пад абласцам цяжкага вайсковага бата. Але, трапіўшы ў руки добрага гаспадара, ён заўсёды будзе радаваць вока. Гліна, якая прайшла выпрабаваньне агнём.

Беларускі ліцэй

За 15 год працы Ліцэю яго выпускнікамі зрабіліся каля 600 чалавек. Апошні выпускны крыху нагадваў конкурс прыгажосці: сярод 30 ліцэйстаў, якія атрымалі дыплемы, было 24 дзячыны і шэсць хлопцаў. «Ліцэй мае гуманітарную спецыялізацыю, і мы ў свой час ні спрабавалі гэта змяніць, але дзячынцы больш моцныя ў гуманітарных навуках, — тлумачыць Лявон Баршчўскі. — Але, скажам, цяпер на 2-м курсе ў нас хлопцы і дзячыя атмалі напалову». Аднак ліцэйскі вывіўся прадстаўніцамі прыўкраснай, але зусім не слабой палавы

чалавечства: для таго, каб атрымаць атэстат, ім давялося здаць 15 ці 16 (уключна з фізкультурай) іспыту —

— Зъянніла цябе чужыня?

— Панітак «сваё» пашырыўся. Перабірала неяк рэчы, і трапіўся пакет з арнаментам са сцягам лукашэнкаўскага. І акно съёлэзкі сабраліся. Глупства, здаецца, але здзялек і мінты роднымі акаужца. Чым далей, тым мачнейша ўпэўненасць — трэба набірацца мазгозу, вяртасца сюды і ладзіць усё, як нармальная людзі ладзіць.

— Малодшым як параш: ехань? не?

— Самі няхай думаюць. Гутарыў Вадзім Карцаў

Уладзімер Колас: Мы даўно думаем над стварэннем надбудовы над Ліцэем, якая б давала вышэйшую адукацыю.

Усход ад Прагі. Установа рыхтуе да паступлення ў тэмцізны ВНУ замежных аўтартысцяў. Беларусы — а там былі не толькі ліцэйсты — у лідзерах па ўсіх тэстах, па ўсіх дысцыплінах. Блізка да нас расейцы, але ім цяжэй даеща чэская. Крайн 30 прадстаўлену было, мы «свой пачэсны пасад» трymалі моцна. Паступалі насы ў Празэ, Брюс, Пльзені. Пакуль на ўсе вынікі вядомыя, але, думаю, пройдущ усе.

— А што вы елі?

— Разумею пытанне. Вышэйшая адукацыя ў Чэхіі бясплатная, але жыцьло, харчаванье, страхоўка — клопат студэнта. Можна атрымаць урадавую стылізацию, як гэта было

з ліцэістамі, можна пашукаць нейкі фонды і праграмы, можна ўладкаўшаваць на працу, можна спадзівацьца на бацькоўскія ашчаджэнні. Я надта ўжо розынца вялікая, што ў Менску з Калінкавіч діцці выправіць у наўку, што з Менску ў Брюс. Я бачыла многа «самаплатнікаў» з Беларусі. На некаторых спэцыяльнасцях галоўнае пратрымлівіцца да III—IV курсу, а тады студэнтаў «разъбіраюць» арганізацыі, якія маюць патрэбу ў маладых кадрах. Яны «давуву-т» да сябе потым возвымуць.

У Паддэбрадах мы жылі ў інтэрнаце па дwoе. Душ, прыбалтніца, кухня — на паверх. Курортны гарадок з мінэральнымі водамі, паркі, канальі,

качакі па вуліцах чародкамі ходзяць. Заняткі былі ў сапраўдным стара-шытнікам замку. У Паддэбрадах нарадзіўся кароль Іржы, адсюль пайшлі Кафкі, наўчуваўся калісці Вацлаў Гавал. Куды бы я паехала ў Чэхіі — паўсюль адметныя місціны. Вось дзякі праклад, як трэба ладзіць турбізнэс, — у кожнай вёсцы, у кожнага будынку свая легенда.

— А што, паэзділа па краіне?

— Калі купу на чатырох купіліш — істотная зыніжка, па картцы студэнцкай — таксама. У выніку практычна беларускія цэны на чыгуначы. На выставы, музеі — ільготныя білеты. Зыніжак для студэнтаў у Чэхіі багаты. Частку стылізанды можна ат-

Віцьбіч і Броўка: юбілеі антыподай

Броўка

Літаратурную кар'єру Пітрусь Броўку пачаў у Палацку, стаўшы сябрам полацкай філіі літаратурнага гуртавання «Маладняк». Пры канцы 1920-х пераляджаша ў Менск і паступае ва ўніверсітэт. З «Маладняку» ён выходзіць і далаучаецца да самай радыкальнай тагачаснай літрупуоі «Літаратурна-мастакамуны», якую ачольваў Паўлюк Шукайла. «Літкамунары» імкнуліся быць падобнымі да расейскіх футуристаў з «Левага фронту мастацтва» і ня толькі ў творчасці. Яны сталі самымі скандальнімі персанажамі сталічнага літбамонду. Восі як апісаваў тыя гады адзін з быльших «літкамунараў» Ян Скрыган: «Памятаючы прыклад футурызму, што траба нечым вылучыцца, мы хадзілі бадай усе з кімі і ў капелюшах, што на той час было наўною. Трымалі сабе вялічні і задзёрысты. На літаратурных вечарах і дыспутах чыталі крылівыя вершы, траха не хапаліся загрудкі з спрэчкамі». Гэтыя старонкі свайго жыцця Броўка асабіста выкрасілі з усіх сваіх афіцыйных беліграфій. Грынамі, ня ў адных беліграфічных дэвендніку не паведамляеца, што Броўка быў «футуристам».

Праўда, ён хуткую выкінуў з галавы небясьпечную фронды і пачаў рабіць кар'еру звычайнага савецкага пісьменніка. Удалося. У 1940 годзе Пітрусь Броўку ўжо быў рэдактарам часопісу «Полімія».

У крывавыя 1937—1938 гады, калі адбываўся масавы «зачысткі» беларускай творчай інтэлігенцыі, Броўку цудам ацалеў. У архівах ГПУ знайдзены сціс на «ліквідацію» апошніх 18 беларускіх пісьменнікаў. Першымі ў сцісе сталі імяні Янкі Купалы і Якуба Коласа. Пад нумарам восем значыўся Пітрусь Броўка, які к' 1922—1924 г. замаўляўся кантрабанднай дзеячніцою. (...) Актыўны ўдзельнік нацфашыстскай арганізацыі, пра што сведчылі паказаны 24 выкryтымі намі ворагаў.

На галоўных адміністрацыйных пазыцыях у беларускіх архівах Броўка трапляе падчас Другой сусветнай вайны. Ен шмат піша, супрацоўнічае з францавымі і партызанскамі газетамі (робіцца песьнікам партызанскага руху), адносіць за адным у Москву выхадзіць зборнікі пазыціў грамадзянскай лірыкай. У 1943-м Броўку прызначаюць адзінным сакратаром СП БССР. У 1948—1967 г. ён ужо ўзначальвае праўленне СП БССР. У 1962 г. Броўка атрымлівае званне народнага пээта Беларусі. У 1967 годзе пачынае працу па стварэнні выдавецтва «беларуская Савецкая Энцыклапедыя», галоўнымі рэдактарамі якога быў да свайго смерці ў 1980 годзе. Броўка меў усё — наебесныя гарані, магчымасці, ордэны, вялікую вактру на вуліцы Леніна, якія пасля ягонай смерці стала музэем.

Два пісьменнікі нарадзіліся ў Паўночнай Беларусі ў адзін год з розніцай у 10 дзён. Адзін стаў савецкім літаратурным бонзам. Другі працаў у ЗША звычайнym падмятайлам і называў першага «беспардоннымі каньюнктуршчыкамі». Цяпер яны стаяць на адной «беларускай палічцы», і чытаюцца тымі самыми людзьмі. Піша Але́кс Арукш.

100-годзьдзе Броўкі адзначалі 25 чэрвеня на радзімі пасёта на Вушачыні. Арганізавала мерарыемства раённая юлда. На съязце не было ніводнага mensкага літаратара за вынікам галоўнага рэдактара выдавецтва «Беларуская Энцыклапедыя» імя Петруса Броўкі. Генадзія Пашков. Не было ніводнага сталічнага карэспандэнта, акрамя Уладзімера Пучынскага, які працаваў на «Краязнаўчу» газету. Не было ніводнай тэлекамэры. Калі б не вілікай дэлегацыі пісьменнікаў з Віцебску і Палацку, съязта можна было б адмяніць. Галоўным госьцем урачыстасці, вядома, быў сын Петруса Броўкі Юры.

Спачатку літаратары Віцебскай вобласці сустрэліся з працтваўнікамі мясцовага дзіцячага літабяднанія. Пераважная большасць вершаў, якія юны пасёты прачыталі на сустрэчы, былі напісаны на расейскай мове.

Далейшы падзеі съята адбываўся пад адкрытым небам на адмысловай канцэртнай плошчы. З сур'ёзным падарункам на юбілей прыехаў Генадзій Пашкоў — гэта быў макет кнігі-альбому пра стварэнне выдавецтва «Беларуская Энцыклапедыя» і пра важкі ўкладу гэтую справу Петрусу Броўкі. У кнізе шмат дакументаў і фактоў, якія Броўку пісці кіраўнікам рэспублікі.

З летнім вушацкай эстрады гучалі вершы, песьні, віншавальныя слова. У другой палове дня съята пераехала ў родную вёску Петруса Броўкі Пуцілкавічы. Тут існуе хата-музей пасёта, на яе ганку і быў арганізаваны выступ гасціц для пущлаківічан. Зноў гучалі вершы, песьні, віншаваны.

З Пуцілкавіч Юры Броўка візгаруўся ў кепскім настроі: сталічная ўлада прагнараваў юблей башкі. Настой яшчэ больш сапсаваўся, калі ён убачыў чарговыя дарожкі знак з называм населенага пункту «Новая жізнь». «Я ж ім лягас якай пра гэтую шыльду!» — узбунтаваўся сын пасёта. Ен загадаў спыніць аўтобус і папрасіць сфатографаваць знак: «Гэта адмысловыя здзекующа памяркінага беларуса!»

Юблейных вечарын на горан 100-годзьдзе Юры Біцьбіч (15 чэрвеня) пакуль не адбылося ні ў Беларусі, ні ў ЗША. Адно толькі пала-

ЮРЫ БРОЎКА вяртаўся з Пуцілкавіч не ў гуморы: сталічная ўлада прайгравала юблей бацькі.

чане вырашылі з нагоды юблёю ўшанаваць імя пісьменніка ў сваім горадзе. 28 чэрвеня на цэнтральным гародзкім праспэкце Карла Маркса купка мясцовых літаратараў, журналістаў і краязнаўцаў адкрылы «гана́к Віцьбіча».

Гэту гісторыю пісьменнік апісаў у кнізе «Плыве з-пад Святое гары Неман». У час вайны Віцьбіч апонаўчы апынуўся ў той частцы Палацку, дзе засталіся адно «коміны ды падмуркі». Пасля доўгага блукання Віцьбіч бездапаможна прысёў на ганак спаленай хаты. Пісьменнік вырашыў: «Лепши тут дачакаша досьвіту, чым трапіць пад куло нямэскага патруля». І рантам здарыўся цуд — промені празэктара, які блукаў па небе ў пошуку савецкіх самалётў, выхапіў на імгненіе зь цэмпры крэйс Святое Сафіі. «Я перахрысьціў ў той бок, дзе ён бліскуну, і неўзабаве адшукаў свой чарговы і тымчасовы прытулак». Пісьменнік прызнаўся, што ён імкнуўся «да скону свайго жыцця захаваць у душы той съяты, родны незабыты арыенцір».

Весь і выхадзіц, што Броўка ў Віцьбіч, два антыподы, стаяць цяпер на адных шылдзіх, на адной «беларускай палічцы», і чытаюцца аднымі ѹтрымі самыми людзьмі. Але

Віцьбіч

Юрка Віцьбіч быў адным з самых пленных пісьменнікаў беларускай дыяспары XX стагоддзя.

Станоўленны Віцьбіча як празаік ў 1930-х адбываўся ў канонах тагачаснай літаратуры. Адначысць ён і як выкryвальник «ухілісту» сацыялістычнага будаўніцтва, «некультурнага» Хадыкі (100-годзьдзя якога сёлета нікто не зауважыў), «хрызан-тэмнай» Пфляймбаму, «плёнага нуля» Хведаровіча, «эрэцкінага» прафадыра» Маракова.

Папоў сын, у якога і дзед, і прадзед былі сяячары, Віцьбіч быў больш адукаваны і далаучаны да культуры, чым яго аднагодкі ад сахі. Віцьбіч хіцецца да літаратурнага «Ўзвышша» і ўступае ў літараціяцію, прада, ужо пасля арышту Дубоўкі, Бабарэкі і іншых напрадзядні яе ліквідації.

У Менску выйшлі дэльве Віцьбічавы книгі — «Сімеры Ірмы Ламіні» (1932) і «Формула супраціўлення касціцей» (1937). Крытыка сустрэла іх варожа. Асабліва дасталося аловесцы «Лішон» Габою Біррушаламі, надрукаванай у часопісе «Полімія рэвалюцыі» ў 1933 г. Праз непралетарскі мудрагельсты — адны назвы твораў чаго вартаў — у вачах «камісаўраў» ад літаратуры Віцьбіч робіцца чужым. Доўгі час яго не прыміць у Саюз пісьменнікаў. Але Віцьбіч, нягледзячы на жорсткую яго творчасць, ня трапіў у засценкі ГПУ.

Лес Віцьбіча склаўся з інакш, калі б ён на пачатку вайны, як Броўка, звакуваўся ўглыб Расіі і далаўчыўся да антыфашистскай барацьбы (у войсках з прычыны кепскага здароўя яго не ўзялі). Але Віцьбіч засталося ў Віцебску. Друкаваўся ў «Голосе вёскі», «Беларускай газэце», таму ў 1944 г. мусіў ратавацца на эміграцыю. Па пераездзе ў Берлін ён пісні час працаў у «Ранічы» ды «Беларускім работніку». Пры канцы 1940-х пакінуў Нямеччыну і выехаў у ЗША.

У эміграцыі Віцьбіч праівяўся як таленавіты арганізатор беларускага культурнага жыцця — заснуваў выданне за выданнем, быў адным з творцаў літаратурнага аддзялення ГПУ.

Віцьбіч заклікаў «эмігрантаў» прызначысці заслугу пісьменніку і палітыку з кагорт «нацкамаў».

У лісце да а.Ліўя Гарошы ён пісаў: «Мы проста забываёмся пра тое, што Міхась Чарот расстрэляны расейскім бальшавізмам як зацілікі, Змагар за Незалежнасць Беларусі». Віцьбіч не адмалюеца ад сябра маладосці Эдуарда Самуйленка, які атрымалі орден ад камуністычнай улады за сваю літаратурную дзеяўніцтва («Нікто больш за Віцьбіча на ведзе сапраўдны твар Самуйленка»).

Піша пра сібір цэпілі, прызыны Успімані. Аднак Віцьбіч не прабачае Петрусу Броўку — галоўнаму арганізатору саўпісьменнікаў. У 1972 г. для газеты «Беларусь» піша артыкул «А які ён у сапраўднай» (Петрусу Броўку з прычыны ўзнагароды яго мянушкай «Героя сацыялістычнай працы»), у якім называюць Броўку «беспардоннымі каньюнктуршчыкамі».

Віцьбіч ў Беларусі выдадзена Мала. Да гэтуль ня выйшоў ні збор твораў, амаль нікто не выбраны. Аматары добрае прозы чытаюць яго, адшукваюць творы ў розных кнігіцах і альманахах.

Дэмбельскі акорд

Заканчэнне. Пачатак у нумарах 6, 9, 12—14, 20.

Ёсьць рэчы ў нашым войску, якіх магло бы і на быць. І жаўнеры б нічога на сстрацілі, і абароназдольнасць умацавалася б. Піша Сямён Печанко.

Натаўка замест анучаў

Тое, што новае папаўненне не апранаюць у савецкага ўзору форму, маральна састаў-рэлую і нязручную (адны ану-чыту чарты вартыя), тлумачыцца велізарнымі запасамі савец-кай формы на складах. Але куды тады ідуць гроши, прызначаныя на разформу войска? Шынэль, аблавушка, кірзвая боты і шаўрон з надпісем «Военная разведка» — што, акрамя ўсъмешак, можа выклікаць салдат, апрануты ў такі «маскарад»?

Не зымнілася і сымбаліка на патрухах, тузыках і цэшках — ўсё тыбы сирпы і малаткі. Зрэшты, дзе-нідзе ўжо звязы-ляюцца новыя кукяды з вы-явай герба РБ, дый з врат-кай пачынаюцца зрухі. З но-вага году ў войску шынэлі заменяцца на нешта больш сучаснае і зручнае. Пашыраецца сярод войскоўцаў і выка-рыстаныя ўльсанбларускага ўзору камуфляжу, які пасы-пелі называць «нататай». Праўда, пакуль ён дазволены толькі афіэрмам і прапар-чыкам.

Апэльсіны й капуста

Магчыма, непатрыятычна парапоўнаваць умовы нашай службы з умовамі з мяжой, але нездаволенасць літоўцаў ў тэлеперадачы, прысьве-чай на проблемам войска, тым,

што апэльсіны штодня нада-куваюць — не стае разна-стайнасці, — у нашага выклікае шок. У некаторых час-цях корміць так, што іншы гаспадар у вёсцы съвінням пасаромесца даваць!

Відома, пад прыезд якойсці дэлегаціі, ды з журна-лістамі, на стала і посуд людзкі паставяць, і сівчкі запаліць, і булкі велікодныя пакладуць. Але ўгледзіцесь ўважліў твары салдат, што сядзяць за тымі нязывкала шыкоўкімі сталамі, і вы зра-зумеце зане ўсё ўзгор'е шырме. Святы скончыцца адразу, як зведуць госьці. Прывітанне, кіслы бігас і хлебныя кат-леты. Часта атрымліваюцца

так, што часцьці вымушаны зарабіць на зіму харч, пасы-лачуць салдат на працу ў гас-падаркі, дзе тыя да белых мух змагаюцца з ураджаем. Каб пасылаюць зіму ёсць кіслую капусту. Добры харч, як і зручнае адзенне, мусіць быць неаспречнай нормай у нашай эўрапейскай краіне. Аддаючы краіне свае нягро-шы гады, малады абаронцы маюць на гэта права.

Сынег квадратамі

Такіх дробязю, як адсут-насць гарачай вады, можна і не чапаць. Вось толькі для не-кага адаптациі да такіх спар-танскіх умоў абарочвасца

запаленінем лёгкіх сярод лета. Нікога не турбует, як за-хаваць адзенне ў належным стане, калі мышь даводзіцца абы-як, не зайдёся маючи магчымасць нагрэбада.

А адвечная барабацьба са сънегам! У войску нават самыя жыццялюбы пачынаюць яго неінавядзіць. Такое ўражанне, што важнейшых спраў зімой тут, акрамя як не даваць сънегу раставаць, і ня-машака. Толькі ў войску вы ўбачыце квадратны сънег і тое, як пры дапамозе роты салдат, узоренных запалкамі, робіцца вісна. На шчытце, гэтыя праівы савецкага войскоўца маразму пакрысе звінікаюць.

Невініццяльная, здавала-ся б, дзе-дзеўшчына таксама можна пасаваць войску рэпута-цыю. Гэта адна з важнейшых прычын, з якой маладыя людзі праудамі і нітраудамі шукаюць магчымасць ад-касіць, бо каму ж хожацца за што якое траціць свой час і здароўе. Цяпец гэтая праблема падаеца не такою ужо ў невырашальнай, а дзе-нідзе напамінам пра яе засталіся хіба пагнутыя аб чысцьці пле-чы ды галовы дужкі ложкай.

Прафесійнае войска

Ці абгрунтаваны прызыў у войска сімейных таварышаў, якіх ўжо маюць дзетак? Ці ў

галаве такому салдату войска, тым больш война са сънегам ды іншыя «звышпільнія» за-дачы? Шмат хто з маладых людзей з вышэйшай адукцы-яй наракае на тое, што за час службы напроты дэградуе. Можа, і сапраўды на варту марнаваць спэцыялісту за войсковым плотам? У войску падчас нефармальных гутараў мы задавалі пытаньне пра пра-фесійнае войска, і зайдёся гучай адзін і той жа адказ — на гэта няма сродкаў.

Насамрэч шмат хто і на супраць менавіта працаўшы ў войску, асаўліва там, дзе працу знойдзіць цяжка, — у невялікіх гарадах. Многія застаюцца пасылі тэрміновай службы на контракт. І памыляюцца тыя, хто кажа — майліў, із на-шымі сродкамі гэта рабіць, бо лобы старшына скажа, у якую капейчыну абыходзіцца дзяржаве салдат. У выніку гэта ші не даражэй, чым плащиць заробак прафесійнаму войскоўцу.

Тут і сваё

Хацелася б бачыць наша войска не на словах незалежным ад любых палітычных уплы-ваў. Чаму ў пакоі адпачынку на знойдзені часопісу «ARCHE» ці «Дзеяслоў» а, «Беларускую думку» — калі ласка? Ці толькі БРСМ можа мець свае пірвічкі ў войску? Хацелася б, каб мас знаёмыя, калі давядзенца, слу-жылі пад національным сця-гам і гербам.

Войска — сапраўды школа жыцця. Шчаслівы той сал-дат, для каго яна не абліянула-ся школай біцы і выжывань-ня. Але калі калі гэты абліяваць існуе, то і дзяржава мае зрабіць ўсё неабходнае, каб салдат не адчуваў, што марна траціць час.

Асаўства я не шкадую, што служыў, хоць і не скажу, што вельмі туды рваўся. Але слу-жыў дома, у сваім войску, і гэта цалкам натуральная. Да мяне часта звязраліся сталыя мужчыны, і большасць пача-драму зайдзросцілі, казаў-шы, як гэта добра — служыць дома. Некаторыя праўда, ка-зілі, што войска ціпер на тоя, «пашацнае». Як па мне, галоў-нае, што сваё і тут. Каб жа яно яшчэ пазбавілася ад глуму.

Колькі год там да чытала ў «НН» войсковыя лісты Балахонава, ціпер нехта чытае мае, а гэтым часам адбываюцца звой-важныя і на вельмі змены. Хочацца верыць, што праз нейкі час якогасці пацягне на-пісаць і пра свае прыгоды, а змены, што адбудуцца, будуть зменамі да лепшага. Што, напрыклад, на будзь-гашні, як статак, на выбарчы ўчасткі. А яшчэ спадзяюся, што малады папаўненне будзе прымаць прысягу выключна па-беларуску, як і тэкт са-мой прысягі будзе адзін на ўсіх — як для спэцназаўці з Уруччы, так і для танкістаў з Печаў, бяз слоў пра вернасць прызвыданству. Са съценіками, кірзвай-шынікніц Пятры Першыя і Суровавы, а іх месцы зай-мушць нашыя героі — Астроўскі і Касцюшко. І войска ў Бела-русы стане беларускім не толькі па географічнай прымесце.

Вайсковыя слоўнік

Адбой — самая папулярная каманда сярод войскоўцаў тэрміновай службы.

Адкос — спраба ў розныя спосабы — шлюб, вучоба, сымуляцый захвораньня — пазыбенуць гонару служыць Радзіме.

Вашыўнік — нестатутная форма адзення, якую войскоўцы апранаюць наспৰае забаронену у хадомі пару. Часцей гэта стары швэдэр, які перахоўваецца ў патаемным месцы.

Гадзінікін — войсковец, які атрымаў вышэйшую адкаючы і служыць год.

Гаўпівата / губа — дысцiплінарная часць, у якой войскоўцы адбываюць кароткi тэрміновае пакаранне (ад некалькіх сутак да некалькіх месец). Трапляюць за ўжыванне алкаголю, парушэнне формы адзення, канфлікт з камандзірам ці роўным па статусе войскоўцам.

Дзед — салдат, якому служыць ужо зусім нічога і які лічыць, што мае права павучаць маладых.

Дзедаўшчына / дзядуха — спэцыфічная систэма нестатутных адносін між войскоўцамі.

Дух — войсковец першага пaryяду службы, той, з каго зъдзекуецца дзяды.

Дысад / дызэль — дысцiплінарны батальён, месца пакарання за цяжкія войсковыя злачынствы ці злачынныя дзеянні, здэвайснені ў дачыненіі да цывільных асоб.

Дэмбель — самы шчасліві салдат у войску, які прычакаў загаду аб зваленні ў запас.

Дэмбельскі цігнік — адмысловая пракоджанне салдат падчас вечаровай прагулкі, калі, парушаючы ўсе інструкцыі і маршрут, яны ініцыююць груpatу колаў цыгніка. Звычайна цыгнік запускаюць па выхадзе загаду аб зваленні.

Залёт / засос — няўдалое выкананне загаду ці яго невыкананніе, нейкі здарэвненне, якое супраджаеца пакараннем.

Звальняшка — дакумент, без якога заходзянае салдата па-за межамі часці набывае крымінальныя карактар.

Ірвач — салдат, які любымі сродкамі намагаеца выслыжыцца і праз гэта мае не найлепшыя стасункі з саслубождзенымі. Пра такіх какуцы: «Дупа рвеца на шматкі — хачу лычкі і значкі!»

Камок — камуфляжнае войсковае адзенне.

Канікі — 1. Участак скуры на карку, які штораны старана разліцецца лязом, калі власцы на лезлі на шыю. 2. Мерарысмета, як і штодзённае галене, дужа непалуплярнае.

Караніцін — пачатковы перыяд знаходжання ў войску ад першага да прынаймчы прысягі; характеристызуеца ўзмоцненай муштрай.

Машка — адмысловая шабра, наялюбая сабра дынавільная, які даводзіцца да зьвяномі шараўца падлогу, часам съцені ў столь.

Пад'ем — найбольш наялюбая каманда ў войску.

Пайка — 1. Ежа, паход у сталоўку. 2. Абагульненая назва сынданку, абеду ў вячры. 3. Харч, прывезены з дому.

Падкаўнерык / падшыва — шматок белай тканины, які прышываюцца на каўнер і ўесь час мусіць быць іздальна чыстым ды здравядзіцца пэўнымі стандартамі. Вайсковы фарсунамі гэта старана парушаюцца.

ПГД — паркава-гаспадарчы дзень, прызначаны для навядзення бліску ў казармах і ў парку.

Пляшчанка / пясок — вайсковае адзенне жайтаватага колеру, засталося ў спадчыне ад савецкага войска.

Саначасць — установка на тэрыторыі часці, дзе лечыць хворыя войскоўцаў, робіць плянавыя агляды і прыщыпкі, інструктуеца нарад па стапоўках; пры вялікіх часцях існуюць мэдроты: асбона дзейнічаюць вайсковыя шпіталі, дзе лечыць тых, кему не дады рады ў вышэйшаміх установах.

Сталак (маслы) — месца, якое салдаты наведваюць з асаўлівай ахвотай, а таксама адмініненія нарад на службу, які пададаеца ўжо далёка на кожжану.

Слон — салдат другога перыяду службы.

Тумба — унутраны нарад па падраздзяленні, які атрымаў таку назуву праз то, што на працягу сутак салдаты памыленна даводзіцца стація на невялікім узвышэнні пры ўхадзе ў казарму.

Трак / тракі — танк, танкавыя войскі.

Трайнік — памяшканье, падзеленae на троі, які атрымаў таку назуву праз то, што на працягу сутак салдаты памыленна даводзіцца стація на невялікім узвышэнні пры ўхадзе ў казарму.

Узлётка — дарожка з лінолеуму, што съцелецца ад уваходу ў казарму да трайніка. Шаруць гэту з мылам, каб зіхадзела.

Шакал — абрэзлівая назва афіцэра, дзе-нідзе пашыраваецца і пра прапаршыкі.

Шкло — камуфляжнае адзенне з адмысловай тканины, якую не праpusкае паветра і праз сваю блізкучасць ды відавочную штучнасць атрымала такую назуву. Летам у ёй задушваеца, зімой мерзнець.

Съвінка — залатая шацінка

ЗЫМІЦЕР ДЗЯДЗЕНКА

Съвіння здавені была папулярнай жыўліна народу Эўропы. Яе спажывалі старожытныя грэкі, для якіх съвіння была ці не асноўнай мясной ежай. Міт пра паливанне на Эрыманфскага вепрука — водгуль тас пары. Упаливаць дзіка — чым не снукет для эпасу?

Рымляне на толькі высока цэнілі съвінное мясо, але і распрацавалі працы забою жывёлы ды нарыйтоўкі яе мяса. Рэзльт II ст. да н.э. дазваліў прыгатаваць съвінину так, што яе можна было транспартаваць праз усю імперию.

У Сярэднявеччы съвініна стала асноўнай скіпской жыўлінай для ёўрапейскіх сялян. Аднак узімку пракарміць было цяжка нават яе. Таму пры канцы восені съвінку забівалі. Соленая съвініна разам з сушанымі бабовымі ды збожжамі была асноўным прадуктам харчавання ўзімку.

Рым—Вугоршчына—Беларусь

Рытуал забою съвінні, што вырас у сапраўднае съвіта, і ціпер захоўваецца ў Цэнтральнай Эўропе. У чэскіх рэстаранах запрашанаю на «вепржове ходы». Вісконія съвіты ладзяць вугорцы. Дзеці ў гэты дзень на ходзяць у школу, а да гаспадароў съвіта збіраюцца сваякі й суседзі, якім дастаецца съвіточная пачостка. Шмат у якіх вёсках съвіта забою съвіннай супраджаща карнавалам. А там, дзе эзткай традыцыі не было, па хатах хадзілі своеасаблівія калядоўшчыкі — дзеці, якія засоўвалі ў акно хат, дзе калолі съвіней, шампур з наколатым на яго жартайтвім лістом. Гаспадар дома ўсіх чытаў ліст, а потым нанізвалі на шампур сала, кілбасу й пірагі ды аддаваў усё гэта дзецям.

У нас калолі съвінню блізкай да Каляд. Абрадавым мяsem съвінкі дадаваліся да мітчынага съвіту багоў і прыдаў: рытуальнае забіцце съвінні было складавай часткай старожытнага земляробчага съвіта зімовага сонцавароту. Забітую жывёлу ад паганскіх часоў ахвяравалі богу Ліду (Ладу) ці Калядзе.

Заколатая съвіння мела магічныя функцыі. Гаспадар вадзінога млына, каб задаволіць вадзяніку, апускаў увесоні, калі вада пакрывавацца тоñкім слоем лёду, пад кола кавалак сала, «каб калёсы не скрыпелі». Добры гаспадар мог аддати ў дарунак і цэлае съягно. Непераборлівы вадзянік задавальняўся съвінімі кішкамі.

Дзяльба кабанчыка

Каб атрымаць якнаснае мясо, неабходна было ведаць і падрыхтоўку да забою жывёлы. За суткі да таго съвінню перастаўвалі карміць, а давалі толькі піц — так яе лягчэй потым было патрашыць, дык кроў выцякала хутчэй. Забівалі або швайцай, або са стрэльбы — гэткім спосабам, апісаным у «Смаленскім вепрука» Міхася Стальцова, часта карысталіся на Палескіх саслоўях.

Згадайма яшчэ Віктара Карамазава з ягонаі «Дзяльбой кабанчыка» — смакавігае апісанье разбору съвінне туши: «Кабана вынеслі за хлеў, паклалі на чыстую

ГРАВЮРА ТАРАСЕНКА 1872 ГУСК

слі звараную і халодную», — апісае М. Улаштык.

Апроч вэндканія, кілбасы маглі запікаць у печы, а потым складаць у гарышок і заліваць растопленым тлушчам. На Віцебшчыне ў пакрышані для кілбасы фарш дадавалі крху самагонкі — каб выглядалі съвежымі й прыгожымі.

Съвіння — гэта найлепшая скарбніца: яна і медзь аберне ў серабро, і серабро — у золата.

Янка Серада,
Старшыня Рады БНР, 1925

Выраблены прымесловым чынам па народных рэцэнтах, беларускія кілбасы карысталіся попытам на толькі ў самой Беларусі, але й па-за яе межамі: «Усім вядома «літоўская» каўбаса і віндзіна, якая выраблялася па гарадох Беларусі і была съвіна сваім смакам па стаціях былое Расеі... Нашыя «літоўскія» шынкі, паліяндіцы, каркавіны цініліся і ў Петраградзе, і ў Рызе як адменныя па смаку», — распісваў Я. Серада.

Беларускія «кілбасныя» асаблівасць пры гатаванні съвініны — кілбаса-крывянка: яе рабілі з пшанічнай муکі, замішанай на крыва, грэцкіх крупай, сала й прыпраў, смажылі на блясе або на патэльні гарачаю падавалі на стол. «Літылася, што найсмачнейшай естэя кілбаса рабіцца, калі яе пасля астывання на скрылице і яшчэ раз падсмажыць», — піша М. Улаштык. А з муکі, замішанай на крыва, рабілі ладкі — «цыганы».

Каўбух і пячыста

Разнастайнае ўжыванне мелі съвіння вантробы. Кішкі служылі абалонкай на толькі для каўбас: у некаторых мясцінах іх начынілі таркаванім сырой бульбай з скваркамі ды запікалі ў печы — атрымлівалі «кішку». Адвараныя й пакрышаныя ныркі, сэрца, пічонкі з дадаткам сала і прыправай зашывалі ў ачышчаныя й прымыты съвіны стравы. Усё гэта абласмажвалі на блясе ў печы — атрымліваўся «коўбік» (каўбух, кіндзюк, сальцісон, трыбух) альбо зельц.

Съвінныя рабры (скабкі), як і галёнкі, салілі разам з мясам. З галёнкам таксама рабілі студзень (сыцодзен, халоднае, квашаніну, застудзіну, дрыгву, юху, юц). З рабраў, кілбасы й сала зымешчанын у рэзкае мучное цеста, рабілі верашчаку (манчанку, пражаніну), якую падавалі з білінамі ці сачнімі. Бігас (бігус, бікус, бікас) гатавалі з сала, гародніны й віндзіні.

З вялікіх кавалкаў (а то і з цэлых тушак — напрыклад, парсочковых) рабілі пячысту — тушанае, смажанае, пражанае (на адкрытай патэльні) ці варанае мясо. Цалкінавітых вэндканіх парсююкі згадваюць аўтарка «Літоўскай гаспадыні» і М. Улаштык.

Апрача таго, на Каляды стол упрыгожвалі варанымі фаршаванымі съвінімі гаводамі. Чым не «карнавальная маска»? А да таго ж яшчэ — смаката!

Бо хто ж, скажыце, хто на ласы

На тое саліца і кілбасы?

Другі Каляд не дачкае,

Цішком съяжынкі паспытае,

А ўху на съвіта — што казаці?

Паходзіць так калія съвінаці,

Што ўжо на ночку разоў дзесяць

Табе жывот закуралесіць.

І гэта, братцы, не загана!

Дайно, не знаю кім, казана:

«Калі заколеш япрука ты,

Ды не пабегаєш за хаты,

То гэта — гонар невялікі,

Гэта вясельле без музыки,

Як кажа мудрасць чалавечца».

Якуб Колас, «Новая зямля»

саломку, у пашчу ўсунулі камень, як рабілі заўсёды перад смаленнем. Лёнік распаліў паяльную лямпу. Прынёс сваю і Сыялан.

Маци прытарабаніла вялізны чыгун з цэплай вадою, вядро халоднай — ablіць гарачыя кішкі, — чыстыя анучы, нахъ... .

Нарэшце Лёнік адстайліў лямпу, аблік-роб і аблыў вуши, лічы, хвост, капыты. Кабанчык быў гатовы. Ён ляжыў чысты, румыны, быцьшы прог, які толькі што дасталі з пецы».

Успаміны пра свой удзел у «съвіным разборы» пакінуў гісторык Мікалаі Улаштык: «Тушу заколаты швайкай съвінны выкарыстоўвалі дарэшты. Першым чынам з хрыбта выскубалі шаціньне, якое часткова ішло на хатнія вырабы, але найбольш — на продаў. Потым съвінно смаліў куливой саломай, а пасля доўга мылі гарачай вадою і скрэблі нахамі. Затым тушу заносілі ў памішканыне і пачыналі разబіць. Ускрыўшы грудзіну, вычэрпвалі кроў, з якой потым рабілі крывянку. Затым адразалі кумпякі, здымалі пласти сала, са спіны выразалі палінды. Асоба адбіралі вуши і іншыя часткі гарлавы, з вантраўбай вырывалі кавалкі мясо з тлушчам і здор».

Зрэшты, у «съвінай тэмзе» адзначыліся на толькі пісменнікі з гісторыкамі, але і... палітыкі. Хаяц тут, хутчэй, варта весьці гаворку пра вэтэрнера, чым пра палітыка. Першы старшыня Рады БНР Янка Серада ў 1925 г. выдаў у Менску кнігу «Съвіння — скарбніца гаспадара». Там ён расказваў і пра гатаванье съвінні, і пра вырабы зь сінагага мяса.

Кожны ласы на кілбасы

Найбольш каштоўная частка забітага съвінні — сала. Яго салілі ў кублах, а таксама ў очках. Мяса салілі ў вэндзілі.

ЗЫМІЦЕР ДЗЯДЗЕНКА — журналіст,
краязнаўца (нар. 1922 у Воршы).

Да вэндканія падыходзілі на менш сур'ёзна, чым да нарыйтоўкі сала. Найлепшы смак і пах вэндканіаму мясу, піша Я. Серада, надае дым з ядлоўцу, «з потым з дубовыя кары, з дубовых апілак і стружак».

Шынкі й кумпякі ня толькі вэндзілі. Так, для гатавання шынак у іх паднімалі верхнюю скурку, шпігавалі гваздзіком, выкладалі бабовым лістом, пасля чаго апускалі скурку ў аблепівалі шынку хлебным цестам ды ставілі ў печу. З запечанай шынкі адразу абломівалі хлебную скарынку. Шынкі з малых парсюючкою не запікалі, а толькі варылі ў вадзе. Самая смачная шынка — пёлля.

Помнікі съвінням стаяць у Данії, Партугаліі, Украіне.

Асобная гаворка пра кілбасы: тут без рытуалу не абыходзілася. Магчыма, адыгрывала сваю ролю то, што кілбасы гатаваліся адмыслова для Каляд — яны выконвалі функцыю абрааднай стравы, як пісаў этнограф Павал Шэйн. Пераднаводнія куціці нават насылались назустріць з кілбасой, бо ў гэтую куціцу Ѹбівяліся.

Захоўваўся рытуал і падчас падрыхтоўкі кілбасы. «Нават тыя, хоць магчыма, падрыхтавалі фарш заўсёды рабілі рукамі: усе былі перакананы, што так атрымавшы мясо значна смачней. Тонкія кілбасы хутка спажывалі, а напіханыя ў кішкі сярэдніх памераў — вэндзілі. Акрамя таго, з пячонкі, сэрца і з галаўных храсткоў рабілі кілбасу-вантрабянку, якую заўсёды

Віктар Шаціла

ТРЫЯЛЕТ

Убачыў зорны яланцуг
У небе, съесчаным вятрамі.
У пералівах, ліхтарамі —
Убачыў зорны яланцуг...
І хай я съелену. За дверамі
Зазъязў вясёлай эмрончы луг!
Убачыў зорны яланцуг
У небе, съесчаным вятрамі.

ГЕНІЙ

Вы не ўсьвядомілі, панове:
З глыбін, з пачварнае ральлі
Ен нарадаўся — ад зямлі,
Але пакіне съед у Слове!
І будзе ён не "а палове",
Не у натоўпе, дзе былі
Вершаскладаньня каралі...
Вы не ўсьвядомілі, панове, —
Ёсьць шлях: любоўю съвет заліць...
І міласэрнасцю зайграе
Душа — ягоная — жывая!..
Ёсьць шлях: любоўю съвет заліць!
Дальбог, німа вышай аздыбы.
Хай азіятычны, ўропа
Сабе будуюць закуткі...
А ён... суцэльны на вякі!

Алесь Кушнер

КРАІНА КРЫВАВЫХ ДАЖДЖОЙ

Мы жывём на памежжы ўжо тысячы
год,
З аднаго боку — Захад, з другога —
Усход,
Зылева — свабода, справа —
прыгнёт,
І на ведае ён, куды кінуць народ.

Той народ, што стагодзьдзі мурам
стаіць,
І ухъялах яго кроў даўно ўжо кіпіць,
А народ той жадае быць вольным ад
ўсіх,
Дык прафач. Гаспадар, не патрабен
ты ім.

Дай ім, курва, свабоду, забойства
спыні,
Хай спадарства адродзіць свае
каралі,
Хай вяртаецца герб, хай вяртаецца
съяя,
Каб мы больш не жылі, нібыта ў
гасціях.

Прачынайся хучай, беларуская раць,
Каб здабыць перамогу і больш не
прайграць.
Няхай соцна зазъязе над нашай
Зямлій
І блакітнае неба падорыць спакой.

Аўген Зубовіч

Прысынісь мне, родны край ліцьвінскі
—
Зямля, што узнасіў Агінскі,
Што апісаў Міцкевіч словам.
Была бо талентам ты сковам
І талентаў сама ўзрасціла.
Як некалі цудоўна была!
Прысынісь мне, родная краіна, —
Пры Немане прысынісь, даліна,
Прымройцесь, пушы і лясы,
Азёры дзіўнае красы.
У снах каб пад майм маленінем
Твайм хвалючым адзенінем
Я сэрца мог аддаць імпэтна.
Каб не падалася бязмэтна
Яго мне гарп прамарнаваць!
Табе хачу ахвяраваць
Я кожны кут душы майд!

Пакуль шча ў моцы розум мой
І думкі родзіць галаўа, —
Прысынісь мне, родная Літва!

Сяргей Макарэвіч

Што з таго, што людзі — бязбожнікі,
Атэсты, д'ябла заложнікі?
Што з таго, што я ні дбаюць пра
лепшае,
Сапраўданае жыцьцё, чалавечас?

Што з таго, што ходзяць рабамі ўсе
Пад ярмом, пад абцасам ганебнае?
Мабысь, годнай долі я вартыя:
Чалавек і жывёліна — роўнае.
Што з таго, што сабору забіваюць,
Пакаленіні нашчадка зынішчаюць?

Што з таго, што къывець не па
правілах?

Бо німа таго, хто паправіць іх.
Што з таго, што вяюць з прыродаю,
Зыдзекуюцца з стварэння Божага?
Чалавек съплюшае з мадаю.
Што з таго, што грахі ўсе ведаю,
А як не грахыць — нія ведаю?

Што ж з таго?..

Вольга Сасонка

Нас кальхілад паданыні...
Сыпелья ў лесе чарніцы,
Дзіўна: праразыстыя здані,
Дрэвы, расыліны, зарніцы.

Нас прыручалі да казак,
Да белых, у кветках, садоў,
І кожны меў авабязак —
Захоўваць у сэрцы любоў.

І нас аб'ядналі мары,
Мае і твае надзея,
Ад стомы шэрня хмары,
Што ў бязъмежжа ляцелі.

І нас павяналі пали,
У речыні лілеі-кветкі,
Пявецкая цэрквай званы,
Што абдымалі палеткі.

Але разъядналі... часы
І насы выпрабаваныні,
Але ж мы насустрach ішлі,
Марай жылі абл спатканыні.

Ты помніш чароўнасць казак,
Сарамлівасць майскіх садоў?
І нашы съяты абавязак —
Захоўваць у сэрцы любоў.

Мікалай Куксо

ТЫ СВЯТАЯ, МОВА МАЙГО КРАЮ

Мне русская мова
Здаецца траскучая,
А родная мова —
Такой мілагучай!

Родную нашу
Паўсюль выцікаюць,
Яна ж не здаеца,
Вясёлка зъяе.

Мякка, лагодна
Людзям ўсміхненца,
Плаўна, павольна
Песьня пальнецца.

Песьня нам кажа,
Што мова жывая —
Яна не памерла,
Яна акрыяе.

Мова у душах
Людзей адгукненца,
І ў кожнага сэрца
Моцна заб'ещца.
Родная мова —
Мова съяята,
Яна беларусаў
Ў народ аб'яднае.

Sany Dragonfly

Я не пакіну цябе. Не пакіну —
У неба аддымем
Адно кананьне
На двух.
Я назувася расыліну

Твайм іменем —
Съяятым съвітаньнем.

...Айцец, сын, съяяты дух.

Я не скрусяць табе, не скруся.

Я стану аднойчы

Твай патрэбай —

Зламі.

Ты быт, ёсьць, будзеш — мая

спакуса.

Твае вочы

Цалуе неба.

Мне б таксама... Амінь.

Я не стрымаю сябе, не стрымаю...

Па боскім законе

Лёс чалавечы

Жаў зру.

Замест дэзвюх хісткіх — адна прамая.

Мae далоні,

Твае плечы...

...Айцец, сын, съяяты дух.

Вольга Марозава

Аркуш паперы
З пэўным малюнкам.
Нейкія дэзвёры.
Прэч падарункі.

Крылы аддайце
Ветру да заутра.
Думкі схавайце
Да большага съяята.

Съёзы на вечар.

Усё па раскладзё.

Эпоха ня-рочай.

Краіна бязладзідзя.

Уладзімер Старыковіч

ВІНШАВАНЬНЕ СТАРОГА БЕЛАРУСА

Гады, гады — як тыя птушкі,
Што ў вырай шэрагам ляцяць.
Гады імачы, і трэба, дружы,
Аб добрым болей ўспамінаць...
Успоміні дом свой, свой надзея,
Суседа,
Свой край,
Што хмызняком парос,
Гняздо бусла ды бохан хлеба,
Што бацьку на пашу прынёс.

Успомні, дружы, чараўніцу,

Што сэрца позіркам праціла —

Аж і сама ў палон папала

Вачэй блакітнага бяздоння,

Свадэ жыцьцё з твайм зьвязала —

Вы сталі існасьцю адно...

Крайну ўспомні,

Што пад чыстым небам

Ляжыць у кожнага ў душы,

Што продкі звалі Беларусью —

На што забыліся сыны...

Не забывай краіна съветлай,

Што польлем ў душы гарышь,

Не забывай Радзімы беднай,

Што ў твайм сэрца хоча жыць.

Успомні гонар, годнасьць, веру,

Успомні продкі запавет,

Каб не згубіцца ў цямрэчы

І каб пайсы рашуча ў съвет...

Успомні — лепей табе стае.

Агеньчыкі трэскэ ў душы —

І недэ там, ў глыбінях сэрца,

Ты зноўку, братка, малады.

— Так, — ты скажаш, —

Маладосьць мінула,

І існасьць поўніца тугоў

Аб днях, што ў часе патанулі

І што на вернунца,

Хаця ў байкам завой...

Не трэба, дружы, выці і плаакы.

Любы узрост — жыцьця палёт.

Ты лепш падумай, што пакінць

Сынам і ўнукам наўматол.

Свае ўчынкі ўспамінай ты,

Прыгадай, што зрабіў ях так,

Каб не згубіцца перад Богам,

Каб не застацца «проста так»...

Бо «проста так», як большасць

людцаў,

Што зіраднае жыцьцё правалаклі праз

час, —

Ня трэба, дружы, бо забудуць, ня

ўспомніць

Ні імён, ні кім быў кожны з нас...

...Ну што ж! Здравы ўжо вайвайце,

Шчасливі будыце — нас не

забывайце!

Пачуйце гучны наш адказ:

«Віншуем!» — «З нараджэннем вас!»

М.А.Хамякоў

Пераклад Анатоля Трафімчыка

За ўсё, за ўсякія пакуты,
Скрыжалі, кінуты ў бруд,
За продкі час, brutalны, люты,
За грэх, што зідзейсцілі мы тут,

За беды роднае краіны,

Каб Бог ёй шчасця, сілай даў,

Малецесі съязой адзінай,

Каб дарааваў, каб дарааваў.

Паўночнае зъязненне над возерам Коал у Юкане (Канада). Фота Эрыка Травэрса (Францыя). Трэцяе месца на сусветным конкурсе World Press Photo 2005 у катэгорыі «Прырода».

Як Хцівець скарбы шукаў

Працяг са старонкі 19.

Папараць - кветка жыве
І паказвае мне
Прыхаваныя скарбы...

Дзея шостая

Х ц і в е ц.

Папараць - кветку маю — я цяпер відущы,
Ні схаваюць скарбы ні лясы, ні пушчы,
Ні зямля - курганы, ні замкі - руины,
Пазыбарао скарбы я з усёй краіны.
О! Штось варышыца і з эямлі вылазе,
Можа, сама злота паявіца з гразі.

(*Вылаязыць здані.*)

А, не! Гэта здані, што скарбы съцярохаць,
А я не баюса — мне цяпера ўсё можна.

Зьяўляеца Здань з куфэркам. Яна адчыняе вечка, каб прасушиць скарбы.

1 - я з д а н ь.

А хоць дасьць міне доля ў дамавіне месца —
Устане цень з эямлі мой, на крых абрапрацца.
І ў той бок глядаець будзе век няядовіна,
Дзе ляжаць загоны Беларусі роднай.

Х ц і в е ц. выходзіць да здані, лісьлю кланіеца, а насамроч забирае манэты з куфэрка сабе ў торбу. Здань злыкае. У іншым месцы вылаязыць дэвіс новыя Здань і, таксама з куфэркам, і гавораць свае слова.

2 - я 3 - я з д а н і.

Чорны замак Альшанска. Месяц пльве ў хмараах.
Вежы туманнай ўзорку сны пра мінулае мараць.

Слухаюць вецер дзікі, вуй далёкі вайчыны,
Слухаюць, як ледзь чутна трасуница са струх асіны.

У! Як ціха і мёртвара! Які змрок глыбокі.

Ціха, ты чуеш, здалёку сюды набліжаюча крокі.
Кожнай поўнечкай такую ў замку, што стыне ад жаху,

Пагалерэі праходзіць прывіды дамы з манахамі...

Х ц і в е ц заходзіць ззаду, штурхас аднаго з Прывідаў, сам хаваеца.

Прывіды сварацца паміж сабой, адзін уцякае, другі даганяе. Як Прывіды зынкаюць, хцівец перакладае золата з куфэрка ў торбу.

Зьяўляеца 4 - я здань, таксама з куфэркам, таксама кажа свае слова.

4 - я з д а н ь.

Як я памру — прабіце срэцца міне калом,
Асінавым калом прабіце ѹго наскрэз

І закапайце мой глыбока ў зямлю труп

Ды камень як гару ўзваліце мне на гроб,

Каб я усташь як ног...

Гэтую Здань Х ців е ц запалохвае, і калі тая ўцякае, ён і тут забірае грошы.
Х ц і в е ц.

Дастануцца скарбы толькі мне самому,

Усё пазыбарао — і хутчай дадому!

(*Зьбірае звонкія манэты ў торбу.*)

А што ж то за крыкі, чаго іржуць коні?

Можа быць, паслалі за мною пагоні?

А хай сабе скучуць, а хай сабе грояць,

Схаваюся ў бульбу — там міне ні вонзумуць.

З д а н і.

Толькі ў сэрцы трывожным пачую

За крайні радзімую жах, —

Ўспоміну Вострую Браму съвітую

І ваякаў на грозных канях.

Ў белай пене праносяца коні, —

Рвуцца, мкнуцца і цяжка хрыпяць...

Старадайней Літоўскай Пагоні

Не разыбіць, не спыніць, не стрымаць.

Пагоня аддалаеца і заціхает.

Х ц і в е ц.

Трасцу, не дагоніш!

Не памогуць коні, зусім не баюся

Я ваяшай Пагоні.

Я ўжо калі хаты,

Я ўжо каля мэты

І міне застануцца

Старыя манэты.

(*Перадражнівае.*)

Стараадайных літоўскіх манэтаў

Не разыбіць, не спыніць, не стрымаць.

Дзея сёмая

Х ц і в е ц на парозе свайх хаты. Зьбіраеца ўлэзыці. Заду зьяўляеца Ч о р т.

Ч о р т.

Ч т рэс!

Ч т о м а.

Ч о р т.

Бзынь!

Х ц і в е ц.

Ч т о з а з в і ў л а?

Можа, пэнкніку ворак** і скарб мой ня цэлы?

Азіраеца і бачыць Ч о р т а.

Ч о р т.

Ты ж загад парушыў, каб не азіраца, —

Золата прапала. Замест злота — «зайцы».

Х ц і в е ц з торбы дастасе не манэты, а паперкі — рублі РБ, «зайцы», яны разылітаюць ў розныя бакі. Х ц і в е ц хапае Ч о р т а за горла.

Х ц і в е ц.

Ах ты, ашуканец! Махлюш са мною,

А ну, вярні злота, а то стапчы ў гною!

Пламама рогі, жыўцом злуплю скуру,

Вось тады пабачым, хто з нас большы дурань.

Ч о р т.

А-ёй, які злосны, аж у роце чорна,

Ня ўжо ж гэта з сябрам жартаваць навольна?

Зарас адчарую — заткні нос ачунай.

Мае чары монцы і трохи смярдзючы.

Трэссы! Бзынь! «Зайцы» — згінь!

Вярніся, скарб багаты —

Талеры і дукаты.

Х ц і в е ц.

О! Во гэта грони — я ізноў багаты.

Цяпэр удзень і ўночы будзе ў мяне сьвята.

Да кампаніі Х ці ўца і Ч о р т а дацунаеца В с д з ы м а. Зьяўляеца шмат бутэлек. Танцы і песьня.

Ты піў, і я піла...

Ты казаў, і я наслі...

Ч о р т і В с д з ы м а, закружыўшыся ў танцы, вылятаюць.

Х ц і в е ц.

Вось бы яшча выпіць. Ды ў бутэлках пуста.

Кончылася хлеба апошняя луста.

Не бяды — я ж маю кветку ў бутэлцы.

Ізоноў вазыму скарба — поўна іх ў зямельцы.

Дзе ж ты, май папараць? А дзе х ты, мой цвєцік?

Ү катарой бутэлчыцы скаваны сакрэцік?

Ү катарой жа? Ү гэтай? А можа, у гэтай?

Вой, я ж яго страйці... Канец мне на гэтym.

(*Хцівец злаізіць са сцены, пры гэтым мармыча песьню.*)

А ў бутэлцы на дні Ч о р т а рагаты хывье,

І паказвае мне адмысловыя фіgi...

(*Усе тая же песьня з «Пароднага альбому».*)

Хцівец ходзіць па залі сирод і гледачоў, зьбірася бутэлкі, зазірае ў кожную і выходзіць з залі.

Дзея восьмая

На якую мала хто зверне ўвагу, бо дзеяніне адбываеца за кулісамі, на сцэніс відаць толькі водбліск папараць-кветкі, чуваць таямнічы шэпіт здані.

Пушча знае, што бароне,

Што ёй дадзена на сковы,

Крыжам ляжа на загоне,

А на дасьць надзеяць аковы.

Адчаліся, адхрысьціся!

Доляй-казкай сараваны,

Ты яшчэ не дарасыціся

Цвёт пасыцігніц жаданы.

Канец

* Ройст — балаціна

**Ворак — мех, торба.

АДАМ
ГЛЁБУС

Сучаснікі

2001—2005. Дэпутат і выхухі

Як ж яго перанаваца, гэлага дэпутата з тварам школьніка-выдатніка? У нас усе дэпутаты апошнім часам займелі твары выдатнікаў выклічна за зленініх прыметах. Назаву палітыка Сямён. Дэпутат Сямён! Гучыць. Прозывіща дам Беларускі. Не гучыць. Б. Сямён Беларускі. Не адпавядае школьнікам тварыку. Сямён Шэрэнкі? Троечник, сераднячок... Сямён Зялененкі? Хораша. Свежа. Хай так і будзе. Ціпер да шпіёнскіх гісторый пярайдзэм. Дэпутат Сямён Зялененкі дамоўся са мною на сустречу. Мы перасяліся на станцыі метро «Глошча Перамогі». Зялененкі заступіў міну дорогу: «Ты шпіёнскія раманы піша і выдаеш! Правільна. Іх уся Расея чытае. У мяне ёсці ідэя!... Ты піша раманы пра тэрарысты-каўказаці, якіх нападаюць на атамную станцыю. У рамане будзе сапраўдная станцыя і пілан сапраўднага нападу. Твая книга трапіць да каўказскіх падстанцыяў, у ёй яны знойдуть карту Расеі з пазначанымі атамнымі аўкстамі, пляны захопу і падрыву станцыі. Выхух на атамнай станцыі — гэта вам не захон бальніцы з закладнікамі і нахват на руйнаваныя «харацосаў!» *«Людзі затынці...»* — «А беларусы ня гілупі! А мы ня гінем! Яны нас вынішчалі і вынішчохаць! А мы адказаць на можам?» — «Ну дык сядзі і сам напіши такі роман...» — «Я ж не пісьмененкі. Я ж не змагаюся, нават калі я атрымаў пакет ад вядомай арганізацыі «Грыніс». У пакунку было некалькі брашураў з апісанымі шкоднымі аўкстагаў, якія, на думку зялененкіх актыўістаў, шкодзілі прыродзе. Большая частка з гэтых аўкстагаў — атамная станцыя, тая самая, што хвалівалі дэпутата Зялененкага. Карты ў брашурах таксама былі. Калі выкладаў грынісавы пакунак у сметніцу, мне чамусыці падумалаўшы найблізкую школу прыродзе і чалавеку прыносіць разнае палітшалупінне, во хто школдзіць дык шкодзіць, халера на іх.

P.S.

Учора пад Масквой партызаны падарвалі цигнік, які шоў з Чачні. Так яны адзначылі День Расеі. Выхух быў слабы, нікто не загінуў, паранена 15 пасажыраў.

13.06.2005, 12:25

2005. Дзяўчына і шкло

Заходжу ў вагон. Дзяўчына зачыніца, але электрычка яшчэ некалькі імгненійшай стаці. Нейкай незнамая міе дзяўчыну падхідзіць па платформе да зачыненых дзяўчырэй і праз шкло гледзіць міне на твары. Ад нечаканыцца я ажно адхіснуся ад шыбы з надпісам «Не прытуляцца». Дзяўчына зачынілася. Электрычка кранулася. І мы памахалі адно аднаму на вечнае разывітанне. Канечнча, было жаданне выйсці на наступным прыпынку і пачацак цласкавую дзяўчыну. На выйшлі, пачацак, каб не сапсяць уражаныя ад яе рагтоўнай пішчоты.

P.S.

Шкода, дзяўчына ніколі не даведацца, які пудоўнай парфумай я карыстаюся.

19.06.2005, 14:05

Знакі прыпынку

УЛАДЗІМЕР
НЯКЛЯЕЎ

Хто там крохыць разам?

У Гомелі адбыўся агульнацыянальны збор анархістаў. Як кажуць яго ўдзельнікі, «гістарычны». Рэпартаж Лёліка Ушкіна.

Анархісты — адзінай палітычнай фармацыя ў Беларусі, якую не турбует праблема абаўлення кадраў. Паслядоўнікі Бакуніна нават зайчыка не інвестуюць у рэкррутаванне моладзі і падтрымку свайго ліблу на рынуку палітычных брэндаў. Усе за іх рабочыя Летаў і «Сэкс Пісталіз». Дзякуючы ім штогод прыблізна дзесяці сотні тынэйджараў раптам вырашашы, што яны крутыя анархісты. У анархічнае айдэнтыці іны ўкладаюць іншамат — значок з літарай «А», панк-скіфізор, шмат піва і, можа, для пантоў — спрабу пачытаць нуднаватыя бакунінскія фальцы «Дзяржава і анархія».

Прыблізна 90% ініціятаву гуляюца ў анархізм год-два, пасля сыходзяць у войска, на працу ці патанаюць у дрыгве сямейных разборак. Але ў кожным прыгэві ёсьць дзівакі, што канкрэтна завісаюць. Скантавацца з арганізаціям анархісцкім рухам дзякуючы Інтэрнту сёньня ня-цикка.

У Беларусі назіраеща бум анархізму. Мяркую, што Беларусь — адзіная краіна ў Еўропе, дзе прысутніцтво анархіі на пасольскіх фуршетах, побач з бондай хрысціянскіх дэмакратоў, — нармальная рэч. Толькі па Менску байдзяцца агенты, як мінімум чатырох напрамаку.

Дзеянічнае створаная яшчэ ў 1992 г. легендарная Фэдэрацыя анархістаў Беларусі (ФАБ). З часу свайго заснавання ФАБ трансфармалася ад маленкай секты інтелектуалаў да элінага клубу. Сябрам ФАБ можа быць

хто хоча. Нуль бюрократычных фармальнасцяў у выглядзе партблетаў і партыйных складак. Хоць у арганізацыі існуюць іншіх структур, існуе нефармальнае кіраўніцтва, пэрсаніфікаванае дэзвінома-трыма асобамі. Ніхто зь сяброў ФАБ іх не выбіраў (апошні сход ФАБ адбыўся ў 2002 г. у фармаце панк-сэйшэнсу).

Аднак Нестара Махно таксама ніхто фармальна не выбіраў прадыдом украйнскіх зялённых. Так

А-маладняк знайшоў новыя анарха-практыкі — антыфа, чырвоныя скіны, фемінізм, эспэранта, вэліясыпэдны рух, студэнцкае самакіраванье.

склалася самой гісторыя. Сынэдрый ФАБ прыме глябальну рашэнні — напрыклад, хто будзе прадстаўляць Фэдэрацыю на міжнародным кангрэсе ў Ліёне.

Падчас Вясны-1996 імідж арганізацыі радыкальна змяніўся. У менскім філію «Чырвоны жонд» прыйшло шмат студэнтаў. Навабранцы ператварылі орден у вясёлу багемную тусоўку, якую нельга было ўяўіць без дзіжурнага «Ну хто пойдзе па...». Смольным ФАБ сталі культаўны «Навінкі».

Пакуль навінкаўцы давалі джазу, недзе напрыканцы 1990-х сацыяльна-культурная машина па вырабе анархістаў засмактала чарговую партыю тынэйджараўскай сіравіны. Свежапрасташпанаваныя маладыя анархіі сышлі з канверту і пабеглі шукать старшын таварышаў. Можна толькі ўяўіць шок жадутароў ідэалістаў ад натуралистычных

АНАРХІСТЫ ПАЛЯЦЬ прыпісныя пасьведчанні ля аблываенкамату на знак пратэсту супраць авабязковай службы ў войску (фота з архіву).

сцэну на «Навінках».

У пошуках ісціны а-маладняк залез у Інтэрнэт, дзе знайшоў новыя формы анарха-практыкі — антыфа, чырвоныя скіны, фемінізм, эспэранта, вэліясыпэдны рух, студэнцкае самакіраванье. Словам, за апошнія гады і пады

тый, што трymаеша на інфармацийных камунікацыях.

Найбольш ізўядзіна прарабаныя ўдзельнікі анархічных NGO пачалі прыдумваць уласныя, паралельныя ФАБ палітычныя структуры. Яшчэ ў 2001 г. поруч з ФАБ узьнік Беларускі анархічны фронт, з часам у Беларусі пай-

СПОРТ СЪЦІСЛА

Беларус коштам 10 мільёнаў

Паўабаронца футбольнай зборнай Беларусі 24-гадовы Аляксандар Глеб пераходзіць з немецкага «Штутгарту» ў зорны лёнданскі «Арсенал». Каб трансфер быў чаканчава аформлены, засталося зусім нічога — прайсцы мэдыцынскага абследаванія і атрымаць рабочую візу ў Вялікабрытанію. Прэса адзначае, што «кананіры» запіцілі з Глеба 10 мільёнаў фунтаў стэрлінгаў. Чэмпіянат Англіі стартуе 13 жніўня, у першым туре 13-разовыя чэмпіёны краіны згуляюць у Лендане з «Ньюкаслам», а ў верасні возьмуть старт у Лізе чэмпіёнаў.

Залатыя шпоры

Цудоўным выдалася

фінальнае супрацьстаянне сёлетняго сезона «Сан-Аntonіё Слерп» — «Дэтройт Пістанз». Чэмпіён Нацыянальнай баскетбольнай асацыяцыі вызначыўся толькі ў заключнай чвэрці сёмага матчу. Атрымавшы перамогу з лікам 81:74 у вырашальнай сустрэчы і 4:3 у сэрві, «Сан-Аntonіё» зноў стаў наймачнейшым клобукам у асацыяцыі, зрабіўшы гэта трэці раз у гісторый і трэці раз за апошнія шасць гадоў (1999, 2003, 2005). Мінulaгадні чэмпіён «Дэтройт» склаў свае пайнамоцтвы.

Драфт без беларусаў

Пакуль наймачнейшая ліга съвету — Нацыянальная баскетбольная асацыяцыя

— абыходзіцца безь беларусаў. Так, сёлета найлепшы гулец Беларусі Ўладзімер Вераменка, што выступае за санкт-пецярбургскія «Дынама», зноў апынуўся па-за драфтам. Затое сядр 11 замежнікаў — дзве літоўшчы: Лінас Клейза (універсітэт Місуры) і Марцінас Андрушкявічус («Жальгіріс», Каўнас).

Кір-Грузія — Вугоршчына

У мінулую пятніцу вызначыліся супернікі беларускіх клубаў у зустрэчах. Менскія «Дынама» ў першым кваліфікацыйным раундзе Лігі чэмпіёнаў згуляе з кіпрскім «Анартосісам» (Фамагуста). Першы матч 12 ліпеня ў Менску, матч у адказ — 20 ліпеня ў Нікасіі. Пераможка ў другім раундзе згуляе з

турэцкім «Трапзэдам». У Кубку УЭФА менскі МТЗ-РІПА памераеца сіламі з вугорскім «Фэрэнциварашам», а барысаўскі БАТЭ — з «Тарпэдам» з Кутаісі (Грузія). Першыя матчы — 14 ліпеня ў гасціях, гульні ў адказ — 28 ліпеня. Цікава, што за апошні дзесяць год беларусы дзяліцца за другі кваліфікацыйны раунд не траплялі, а летасъ разыўліцца з Эўропай ужо ў першым туры.

Над Жаўновымі наўсіль хмары

Галкінэр ФК «Масква» і нацыянальны зборнай Беларусі Юры Жаўноў мае шанц «пасібараўшы» з лавай запасных. У апошнім туре расійскага чэмпіянату масківічы згулялі ўнічно ўз

землякамі з «Тарпэдам» — 1:1, упусціўшы перамогу на апошнім хвіліне.

Галоўны трэнэр Валер Петракоў павесіў усіх сабак на беларуса: «Мне здаецца, што ў Жаўнова затачылася галава ад паҳвал, якім апошнім часам узнагародзіла яго прэса». Нагадаем, што Жаўноў адстаяў на варотах некалькі матчаў на нуль.

У «Маскве» цяпер трэй раунднавартыя брамнікі (Жаўноў, Філімонав і Казко), таму настав адна памылка можа каштаваць беларусу месца ў аснове.

Расея — усходняя краіна.

Сёньня ціце носіць на руках, а заўтра ты —

галоўны вораг.

«Зывер» спыніўся ў 1/8 фіналу

Максім Мірны дайшоў да

1/8 фіналу

Уімблдонскага турніру,

сталі сэкцыі Аўтаномнага дзеяния і Міжнароднага саюзу працоўных. Для іх тэксты характэрны больша ідэалічныя пурмы.

Паралельна ад родавага дрэва ФАБ адрасла яшчэ адна галіна. Вэтэрнам руху абраўла шакіраваць пэнсіянізраў словамі: «Мы анархісты!». Яны лягічна прыйшли да высновы, што саўкі, якія выраслы на фільме «Вісельле ў Малінаўцы», падпісаць пад анархізм немагчыма. Треба мяніць назіў і замест абстрактнага анархінага ідэалу — «краіна сонца» — змагацца за канкрэтныя мэты. Так, яшчэ ў 2002 г. узьнік праект «Беларускі сацыяльны рух «Разам» (БСРР), ідэйным фундамэнтам якога стала рэдакцыя народніцтва.

Спачатку заснавальнікам БСРР прыйшлося вельмі цікава. Сама ідэя прыняць статут і яшчэ выконваць яго артыкульную гучала для шматлікіх анархістаў як замах на права свабоднай асобы. Аднак на працягу апошніх гадоў сітуацыя зьмянілася.

Маладыя актыўністы падпрымалі паступова самі прызналі неабходнасць новай агульнацыянальнай арганізацыі. На мінулы ўк-энд у Гомелі быў заключаны пакт паміж актыўністамі шэрагу самых пасыпаховых анархічных праектаў. Бакі вырашылі аўтадацца пад дахам «Разам». Прыняты статут арганізацыі, прапанаваны першымі праектамі. Стратэгічнай ідэя палігае ў тым, каб інтэграваць шматлікіх анархічных NGO ў адзіны, паводле жанру левасцялістичны, палітычны праект. Слова «рэформа» было на сходзе табу, аднак «эвалюцыя» гучала вельмі часта.

І ўсе ж анархічны Годэбэр gamel'скі сход я бываўшы на стаў. Хутчэй, гэта быў пераход да стратэгіі канкрэтных спраў. Інакш бы першымі, хто пакінуў тусоўку, сталі «фундамэнталісты». Пакуль яны, наадварот, дзманструюць наважанне адзінства з «рэгістрамі». Адпаведна прынятому статуту, у «Разам» забаронены наўрат фракцыі.

здолеўшы мінус три этапы. Бар'ер у чацвёртым круге паставіў швэд Томас Юхансен — 4:6, 5:7, 4:6.

Каліна застаеца

Знакамітаму футбольнаму арбітру П'ерлуїдже Каліну ў выглядзе выключчыні дазволіў яшчэ год абслугоўваць матчы чэмпіянату Італіі па футболе. Рэч у томе, што суддзю сплюнілася 45 гадоў, і ён трапіў пад вызначаны ўзроставы ліміт. Але шмат хто, улічваючы шалённую папулярнасць «Фантамаса»,

прапаноўваў зрабіць выключчынне і дазволіць яму займацца сваёй справай.

Салярый тату

«Suntime»
Гарызантальны салярый
9.00—19.00
вул. Кульман, 33
210-17-45

«Белы насыр»
Вэртыкальны і гарызантальны
салярый
8.00—20.00
вул. К. Чорнага, 31
280-27-43

«Усе зоркі»
Салярый
пр. Машэрава, 89
250-53-96

«Даб Лайкет»
Вэртыкальны і гарызантальны
салярый
9.00—22.00
пр. газеты «Правда», 25
272-86-60

«Месца пад сонцам»
Вэртыкальны салярый
8.30—21.00
вул. Багдановіча, 153
287-29-89

«Сланечнік»
Вэртыкальны і гарызантальны
салярый
8.00—20.00
вул. Слабадзкая, 95
276-25-21

Салярый бізнес-цэнтру
«XXI стагодзьдзе»

Гарызантальны салярый
9.00—20.00
пр. Ф. Скарны, 169
218-11-71

«Стомас»
Гарызантальны салярый
9.00—19.00
Лагойскі тракт, 27
262-48-17

Турбасалярый
Прафесійны, вэртыкальны
вул. М. Танка, 30 («Менскту-
рыст»)
203-73-46

**Фізкультурна-аэдарая-
ляйны цэнтры «Даўгальце»**
Турбасалярый
вул. Жудро, 40
255-47-73, 621-51-71

«Цуд святла»
Салярый
8.30—20.00
вул. Альшэўскага, 10
204-30-14

«Эліт-салярый»
Студня загары
пр. Ф. Скарны, 40а
233-96-47

«Эргалайн»
Салярый-турба
вул. Крапоткіна, 89
234-82-07

«Bodyart»

Татуіроўкі, пірсінг
630-00-60, 777-77-76

«Iron Brothers»
Татуіроўкі, пэрманэнтны макі-
яж, пірсінг, аэраграфія
вул. Куйбышава, 41
284-44-02, 684-78-64

«Аляксандар-цэнтар»
Татуіроўкі, пэрманэнтны макі-
яж, пірсінг
пр. Машэрава, 5
286-13-52, 686-13-52

Салён «Клеапатра»
Фотапілягізм, татуіроўкі,
пірсінг
ГК «Облінейная»
226-91-40

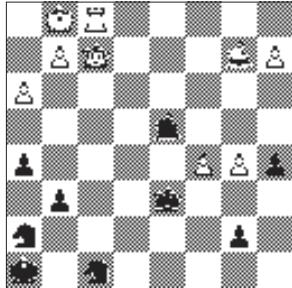
«Мэд-Люкс»
Татуіроўкі, касмэталія
вул. Жуковічская, 9/2
285-06-74, 222-75-11

«У Лісіцы»
Татуіроўкі, пэрманэнтны макі-
яж, пірсінг
вул. Багдановіча, 1
234-99-13

11.00—18.00
653-04-10, 636-80-29

Салён «Харашуха»
Татуіроўкі, пэрманэнтны макі-
яж, касмэталія
9.00—19.00
вул. Платонава, 1
236-76-21

ПАРТЫЯ З ГРОСМАЙСТРАМ

Гульцы за чорных, шэрэгі якіх зусім парадзелі, выбрали ўзяцьце пешкі 30...Cg7:d4+ і атрымалі ад «гроса» прыгожы ход у адказе: 31. Ff7-f2! Цяпер чорныя пры любом раскладзе губляюць фэрзя і партыю. Што ж, чытачы «Нашай Ніве» завочна супраціўлісі маінейшым партнёру цэлых паўгоду. Дзякую усім. Гэтак партыя скончана (1:0), а наперадзе сэнс, які сп.Лыбін гатовы даць найбольш актыўным уделзельнікам 19 ліпеня. Ён адкажа на любыя іх пытанні, што тычаць шахмат. Час і месца сустэречы будуть афішаваны крэйчу пазней.

КАІСА Выгады незалежнасці для хлопчыкаў і дзяўчыннак

Чэмпіёна Менску і Беларусі сярод хлопчыкаў да дзесяці гадоў ледзяно з-за стала. Перастаўляючы фігуры і пешкі, гэтыя бляяўні не паседаюць каісці на суседні столік, дзе трэнэр вядзе бой са старшым вучнем. Аднасі перастаўляючы Алегам фігуры найласцейшай рушаш у слушным кірунку. Каэрспандэнт зглубу з'яўляе з ім колікі лёгкіх партый — пра ліпін памаўчым...

Тры гады тама малы з нулювай клясы адгукнуўся на заклік Міхаіла Сергіені, завайтаўшы ў спэцыялізаваную шахматную школу. Цыагам першага года быў выкананы другі разрад, пяцім другога — першы. Алег Мядзведэў учыніўшы троіма цікіх пазыцыі і агрэсіўна атакуе караблю, аднак яму, як большасці раўнапекут, пакула бракуе дэбютных ведаў. За чорных ен любіць абарону Каро-Кан і французскую. Сярод вялікіх шахматистаў паважае Анатоля Карпіава — і цяпер шырая признаенца,

што «ягоны партыя ня памятае». Да пасады шахматнага суперніка, які мейдзіць

Прычым Алег Сыцьвідзе дзеўжыцца, што пра пераходу думы ў другую частку, «галоўнае — уздеў». І гэтая адсутнасць спартовай злысці ў часы, калі асобны даслоўны гульні дзеўжылі атрыманыя «адзінкі» у табліцы гатавыя праглянуць партнёра жыўцом, нам досьць сымпатычна. Праўда, насьляд асаўбліва крыйдунай наразы Алег можа й запікаць.

Трэнэр хлопчыка Аляксандар Невядомскі глядзіц, на-перад са стрыманым амптымізмам. «Віж ж выразеце, што чэмпіёныскі тытул ва ўзроўніце 10—12 гадоў мае ўмўныя характеристы, — тлумачыць ён. «У Алега энэргія б'е цераз край, нездарма ён займаецца арактывай. Але бракуе ўпартасці ды разуменя, што для посыпку ў сучасных шахматах трэба многа працаўца». Гэтым ня мениш: на адным з нядайных турніраў Алегу Мядзведэву з ама-

тарскім рэйтингам 1940 удаўся адзялець старэйшага суперніка, які мейдзіць ЭЛА 2200. Мама, назіраючы за посыпаемі сына, сама пачала цікавіцца пахматам, сёбет-тэ ў іх кеміць. Аб нашых цартыях зрабіла пару трапных заўгад.

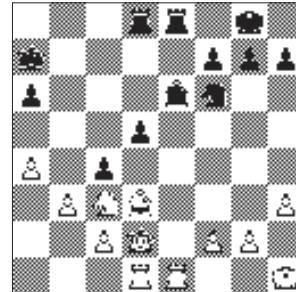
У верасні Алег выправіцца ў Чарнагорыю — на чэмпіянат кантынентаў ў сваёй узроставай групе. Яшчэ наясна, іць выдаткі апнёўца школьніка, і давядзенца раскашэліца міністэрства. Увесні прэтэндент на эўрапейскую карону насып'е патроніравацца ў першынстве малодых наўчэнцаў мінскай СДЮШАР-11 (6—10 гадоў). Сярод сотні гульцоў заняў трэціе месца — кур'энна, што першыя два дасталіся дзіўчынкам. На-стасці Вязолькінай і Александрыне Пракапук. Настья, пераможца дзівочага першынства краіны, неўзабаве таксама падэшве «на ёўропе», каб абараніць спартовы гонар Беларусі. Арганізаторы запрасілі яе асабіст, бо лягася яна заваявала там бронзовы медаль. Восьмые Насцяці ўзделілі ў чэмпіянате съвету сярод дзіўчынок.

Толькі ў незалежнай Беларусі мальная шахматысты наўбылі шанец паказаць сябе ў турнірах сусветнага руно. Ужо таму ў шахматных шко-лах маглі бы вісці партрэты на толькі чэмпіёну съвету, але і аўтараў Дэкларацыі аб суверэнітэце 27 ліпеня 1990 г.

Так гуляе Алег:
Зуеўскі (Пінск) — Мядзведэў, Мінск, 2005.
1. e4 e6 2. d4 d5 3. Kc3 Cb4
4. Cd2 d 5. Fg4 Fd4 6. Ke4
Cd2+ 7. Krc2 Kh8 8. Kf2 Fb2
9. Tb1 Fc2 10. Tb2 Fb2. Беларусь здзяліся.

ВР

Як бы вы зглубялі?

Н. Зязюлькіна
— **Я. Леановіч.**
Ход белых. Чорныя толькі што
працсунулы пешку на c4...

Пятніца, 1 ліпеня

АНТ, 23.05

«З апраметнай».

ЗША—Вілкабрытания—Чахія,
2001, рэж. Альберт і Аляхан Х'юз.

Манячыны фільм жахаў паводле
коміксаў Алана Мура і Энды Ком-
бэза.

Джэйк Патрапынцэль палое на
прастылутак на вуліцах туманага
Лэндану. Інспэктар Фред Эбрэйлан
(Джон Дэп) мусіць сышыпашацца, бо
яму неўбываўкава адна з іх...

Браты Х'юз, якія здымалі вос-
трасцасцільныя драмы пра чарна-
күркіх амэрыканцаў, дали нестан-
дартную трактоўку Джэку Патрапы-
нцэлу, зрабіўшы яго «першым
чалавекам XX стагодзьдзе»), а кри-
ніцамі зла пазначаныя сацыяльная
і расовая нянавісць. Выдатна
аэрапатарская праца Пітэр Домінга
(правада з Дэвидам Лінчам), а кам-
пазытгар Трэвар Джонз забяспечыў
змроковую сымфонію з хайтуранага
звону, грукату кебабу і ліску нажа.

НТВ, 22.35

«Філадэльфія».

ЗША, 1993, рэж. Джонатан Дэмі.

Судовая мэлядрама.

У Амэрыцы папулярны судовыя
кінадрамы, дзе напрыканцы
сцыварджаеца справядлівасць. І
хаты жанр «Філадэльфія» зусім ін-
шы, тым, модныя. Джонатан Дэмі
(«Маўчаныя ягнятак») займаецца
сёльзавысцікам з выключна-
ю прафесійнасцю. За ролю хвартага
адваката Том Хэнкс атрымаў прызы
на Бэрлінскім кінафесты.

сціхічны

Субота, 2 ліпеня

СТВ, 23.15

«Сёстры Магдаліны».

Вілкабрытания—Ірландыя, 2002,
рэж. Пітер Мулан.

Драма.

Чатыры дзяўчыні па волі блізкіх —
за грэхі — трапляюць у прыту-
лак Магдаліны, дзе пануюць жорст-
касць і турэмныя норавы... Карапі-
на выкікала скандал — гледачы не
маглі паверніць, што падобнае маг-
чыма ў наўшы дні (апношы прыту-
лак Магдаліны быў зачынены ў
Ірландыі ў 1996 годзе).

Фільм быў прывечаны «Залатым
ільвом» Венецыянскага кінафесты-
валю і яшчэ п'ярагам прэстыжных
міжнародных прызёр.

Нядзеля, 3 ліпеня

«Лад», 13.40

«Град майстру».

Беларусь, 1965, рэж. Уладзімер
Бядзіковіч.

Казка паводле аднайменнай п'есы
Тамары Габа.

Бездакорны штедрый беларускага
кино. Вольны горад майстру за-
хапілі войскі злога герцага Малікора-
на (Леў Лемке). Супраць захопні-
кам узначальваюць пасёлы падміталь-
шчыкі Карапак (Георгій Ланета).

Выдатнае візуальнае выразні-
не карынты (дымплім на фэстывалі
у Вільні). Уладзімер Бядзіковіч (май-
стаку) здабыўся ў архітэктуре.

раскрываючы вонкамі; колер у

фільме насычаны і выконвае дра-
матурычную функцыю. Адмойныя
пэрсанажы пазначаны аднолькава-
мі праца-мёртвымі грымам, а му-
зыка Алега Каравайчыка падкрес-
лівае характарную плястыку пэрса-

нажэнт гратэску.

Цікава, што малы на плячах ка-
зачнага акупанта перавандзіў

у фільм «Дзі і глядзі» да акупанта
сапраўднага.

НТВ, 19.10

«Хуткі мёртвы».

ЗША—Японія, 1995, рэж. Сэм
Рэймі.

Вэстэрн.

Дзіўчына-каўбой (Шэрэн Стоўн)
зібераеца адномсціць нягдзінку
(Джын Хэмін), які забіў яе баць-
ку. Для гэтага герайна прыме ўздел

у віралічнай падынкы супрэц-
ца са сваім ворагам.

Рэжысёр Сэм Рэймі («Злобныя

мерцвякі», «Чалавек-павук») нат-
хніяўся спагаць-вэстэрнамі Сэр-
джыяс Леоніз. Рэймі наўмысна пад-
красылівае ўрачыстую «архэзграфі-
ческую» жанру, які паказаны «ба-
летам шалёніх куляў».

«Лад», 21.00.

«Чорны замак Альшанскі».

Беларусь, 1983, рэж. Міхail
Пташук.

Дэтэктыў, гістарычны трыв-
неныйнік паводле аднайменнага ра-
ману Уладзімера Карапакевіча.

«Фільм не атрымаўся... Але Уладзімер Карапакевіч — стваральнік ня толькі дэтэктыву, але і беларускага варыяントа giallo (італьянскага жанру). Менавіта гэтай атмасфери й пасеў апнёўскі маніонак Таціны Логінавай, асабліва ўдалы ў гістарычных сценах. Дзеля Генадзя Гарбукі ў невілічкай ролі Лапатухі таксама варта глядзець фільм. Дый статусу Міхайл Пташукія як беларускага клясыка пішто не адміняў.

Андрэй Расінскі

Карціна-легенда

выстаўленая ўпершыню за 30 гадоў. Адмыслова выраблены падрамнік каштаваў музэю 1500 даляраў. Піша Адам Воршыч.

Карціна Валянціна Волкова «Менск 3 ліпеня 1944 года» выстлалеца ўпершыню за амаль 30 гадоў. 28 чэрвеня карцін вынесены з запасніка музею й зняты з бараана, на які на была накручана. Экспанавацца ў Мастакім музэі яна будзе з 1 ліпеня да 29 жніўня.

На прэс-канфэрэнцыі, прысьвечанай адкрыццю выставкі, дырэктар музэю Уладзімер Пракапоў адзначыў, што «больш лягчы было бы паскучыць такую выставку лягчы, але год бы насычны». памяшканье рыхталі пад паказ твораў з Траецкай галерэі. Дый падрыхтоўка знакавай карціны беларускага савецкага

мастакства да экспазіцыі вымагала значных выслыкі: быў нават адмыслова выраблены падрамнік, які каштаваў музэю 1500 доляраў.

Паводле пагаднення паміж урадам БССР і мастаком, падписанага ў сакавіку 1945 г., карціна павінна была ўпрыгожыць залу пасяджэнняў Дому ўраду. Гэтай умовы былі зададзены і параметры палатна.

Волкова працаўшы марудна, аж нават Саюз мастакоў у 1950 г. мусіў стварыць камісію для вызначанія, ці не энхаўнт замаруджвае. Першы раз «на лідзеях» карціна была выстаўлена ў Маскве ў 1953 г. Потым былі яшча дапрацуоўкі, і ў 1955 г. карціна зноў зьявілася ў

Маскве — на выстаўцы ў ўДНГ. Нацыянальны мастацкі музей, які расказываюць яго работнікі, перахалі волкаускую карціну ў Траецкую — купіў за 150 тыс. руб!. У час, калі сяродні заробак складаў калі 400 руб., за карціну заплацілі гроши проста шалёны! Праўда, сам мастак лічыў, што яму не даплацілі: маляў, 10 гадоў працы і выдаўканія матрыцы яму каштуюць больш.

На думку музэйшчыку, гэтыя непамерныя гроши, а таксама актыўная творчая праца Волкова за немцамі, якія выдатковалі яму персанальнуую майстэрню, сталі прычынай трывалае нелюбові да Волкова ў мастакоўскім асяродку.

Да таго ж, хадзіла пагалоска, што карціна ў сваёй першай версіі была створана ў 1941-м і на ёй быў выяўлены ўезд у Менск... немцаў!

Яшчэ адна гісторыя звязвалася карціну Волкова з Москвой. Нашчадкі мастака какуць, што павялічаная версія карціны писалася для перавозу ў студыю СССР, была даведзена да стады падмалёўкі — і зьнікла. Каб карціну ўбачыла большая колькасць гледачоў, музэй нават будзе працаўваць з ліпеня — у сячэточны дзень. Апрача волкаускай карціны, побач можна будзе ўбачыць аўтарскі эскіз й малюнок да яе, а таксама фатаграфіі, зробленыя ў Менску 3 ліпеня 1944 г.

ПРЭЗЕНТАЦЫЯ

Ліліт Патаранская

30 чэрвеня на сцене Тэатру беларускай драматыкі (вул. Крапоткіна, 44) адбудзеца прэзентанцы спектаклю «Чароўны спэктакль «Ліліт». Аўтар п'есы і ражысэр — выкладчык Беларускай ліцэю Сяргей Патаранскі. П'еса пра першы любоўны трохкнуткі ў гісторыі чалавечтва — Адам, Ева, Ліліт.

ФЭСТЫ

30 (чц) — канцэрт з твораў французскіх клясыкаў зудзелам дырыжэра Мікаэля Кусто. У праграме творы Сан-Санса, Біз, Гуну, Дэліба, Масна.

Залі камэрнай музыкі
30 (чц) — канцэрт арганнай музыкі.

Японскія барабаны
30 (чц) — «Тайкоза». Вялікія барабаны Токіё. Захарнае шоў з пратэхнічнымі эффектамі і фаерверкамі.

ВЫСТАВЫ

Прытыцкага, 10) да 5 ліпеня працуе выстаўка Уладзімера Базана «Парыж, Парыж... Я не хочу дадому».

Профілі Беларусі
12 ліпеня працуе фатавыстаўка аташа па інфармацыі, адукациі і культуры пасольства ЗША ў Беларусі Даяны Макдональд.

ТЭАТРЫ

Балет

1 (пт) — «Лебядзіна возера» (балет).

6 (ср) — канцэрт «Штраўс-гала».

Опэра

30 (чц) — «Падступства і ханхане».

1 (пт) — «Івона. Прынцэса Бургундзкая».

2 (сб) — «Чорная панна Нясьвіжу».

Тэатар імя Горкага

30 (чц), 2 (сб) — «Дэ́тэктар хлусні».

1 (пт) — «Дзядзькаўкай сон».

Тэатар эстрады

30 (чц) — гала-канцэрт «Эстрадны зарадапад».

КІНО Ў МЕНСКУ

«Аўрора» (253-33-60)

«Адзін у цемры»*:** **1 (пт)**

16.00, 18.00; 2, 3 (сб, ндз)

14.00, 16.00, 18.00.

«Вайна сусветаў» (прам'ера):

1 (пт) 14.30 (іл), 16.40, 18.50,

20.00, 21.00; 2, 3 (сб, ндз)

12.20 (іл), 14.30, 16.40, 18.50,

20.00, 21.00.

«Берасць» (272-87-91)

«Ля мора»: 1—3 (пт—ндз)

17.00, 19.00, 21.00.

«Мір» (288-22-33)

«Жах Амітывілю»*:** **1 (пт)**

17.20, 21.20; 2 (сб) 21.20.

«Містэр і місіс Сымті» (2с): 1

(пт) 16.00 (іл), 18.20, 20.40; 2,

3 (сб, ндз) 16.00, 18.20, 20.40.

«Брыдкыт Джонс: межы разумнага»: **1, 2 (пт, сб) 19.20, 21.20.**

«Перамога» (203-77-66)

«Містэр і місіс Сымті» (2с): 1

(пт) 13.40, 16.10, 18.40; 2, 3

(сб, ндз) 16.10 (іл), 18.40.

«Горад граху»**:** **1—3 (пт—ндз) 21.10.**

«Пінэр» (227-64-87)

«Стаці светнікі» (2с): 1—3

(пт—ндз) 16.20, 18.40, 21.00.

«Цэнтральны» (200-34-16)

«Жах Амітывілю»*:** **1 (пт)**

15.50, 21.00; 2 (сб) 15.50 (іл),

21.00; 3 (нда) 17.20 (іл),

19.10, 21.00.

«Бельла цыпачкі»: **1 (пт) 13.30;**

2 (сб) 11.00, 13.30; 3 (нда)

13.00, 15.10.

«Салён прыгажосы» (тыдзень

французская кіно): 1 (пт) 18.30.

«Афіцэрская палата» (тыдзень

французская кіно): 2 (сб) 18.30.

(2с) — кінафільм падоўжанай

працягласці

(іл) — ільготны сэнс (зыніжка

50% для ўсіх гледачоў)

Рэйтайнікі амбажаваны:

***** — дзе́ці да 16 год не дапус-**

каюцца;

****** — дарослы́м з 18 год.**

3 (пт, ндз) 15.00; 2 (сб) 11.00.

«Курынья ўцёкі»: **2 (сб) 13.00;**

3 (нда) 11.00.

«Масква»

«Вам — заданыне»: **3 (нда)**

13.00.

«Мір»

«Дзе́ці шпіёнаў-3D: гульня

скончана»: **1 (пт) 13.00.**

«Дачка камандзіра»: **1 (пт)**

10.30.

«Глыбакая плынь»: **1—3 (пт—**

нда) 15.00.

«Пра тое, як Колька і Пецька

ліяталі ў Бразылію»: **2, 3 (сб,**

нда) 14.00.

«Перамога»

«Шалёны скакчі»: **1 (пт)**

12.00; 2, 3 (сб, нда) 13.40.

«Пінэр»

«Маленькі ўцекачкі»: **1 (пт)**

10.20; 2 (сб) 14.00; 3 (нда)

12.00.

«Мур-р-лі»: **1 (пт) 14.00; 2 (сб)**

12.00; 3 (нда) 10.20.

«Пляцёрка адважных»: **3 (нда)**

14.00.

«Цэнтральны»

«Алёша: Паповіч і Турарын

Змей»: **1 (пт) 11.00.**

КІНО НА DVD

MASTER RECORDS

«Хор»

Драма, Францыя—Швейцарыя—Нямеччына, 2004, рэж. Крыстоф Бараце.

У роліях: Жэрар Югно, Франсуа Бэрлеан.

Настаўнік музыкі трапляе ў інтэрнэт для цяжкіх падлетаў... і арганізуе там хор. Прэмія «Сэзар», намінацыя на «Оскар».

«Рознакляровыя кветкі»

Ератычна-драматичны

фільм, 2004, рэж. Еністан.

У роліях: Тэрэза Чэунг, Рын Су Ха.

Кватра, якую мусіць зদы ў арэнду герайна, абуджае пачуцьцёвасць і ўваскарашае ўспаміны. Фільм — удзельнік Бэрлінскага кінафестывалю.

Менск, Кісялевічы, 12, 643-

21-08

КІНО НА ВЫХОДНЫЯ

«Беларусьфільм» — панкам

«Вам — заданыне»

Беларусь, 2004,

каляровы, 75 хв.

Жанр: трэш-афіцэў

на вайсковую тэму

Адзнака: па-за межамі

крытыкі

Чаргінец, аўтар раману, паводле якога здымаліся фільмы, на якіх быў задаволены карцінай.

Фільм дынамічны: намёкі на чалавече адразу выкараняюцца манументальнай прагападанью. Аслабіла трапляючыя кадры з вайсковай статыстыкай, якія зьяўляюцца ў карціне ні з поль. А прызнаныне ў хаканіні асабістай жаніхкай гучыць як заклік да наўвесты да бацькі воне.

Сцэна спленяльных людзей жывуцьм паастаўленая так, што камэдыёграфы кусалі б локі ад зайдзрасці: плач і вой звіняеца радасным нападам на супастату; і так шчаслава эдзарэца, што адзін загіблы — панскі сынок. Калі пан-здраднік заляўшчыца съязымі, грае на піяніна і выслушоўвае дамагаючі суседа-нацыста, карціна дасягае свайго атязозу.

У правінцыі на карціну зганяюць школынікі, ацаніць фільм здолдныя кінагурманы-цынікі, якія стаміліся ад мудрагелістасці арт-хайсу.

Андрэй Расінскі

Пакуль, бульбаш

ЛЕВЫМ ВОКАМ

«Гэй, бульбаш», — колькі раз у краінах білзага і далёкага замежжа чую на свой адрас агідную мяняшку. Усё праз стэрэатып, што беларусы з раніцы да ночы хрумкаюць бульбу. Фэльетон Лёліка Ушкіна.

Нічога. Хутка стэрэатыпам жышця пабеларуску будзе іншай калектыўнай працы і, адпаведна, нас будуць называць больш карэктна: «Гэй, падпісчык «Советскай Беларуссіі».

Маштабы росту падпіскі на дзецишча Паўла Якубовіча ня могуць ня выклікаць захаплення ва ўкладальніку «Кнігі рэкордаў Гінэсса». Мяркую, што конкурс «Стань мільённым падпісчыкам «СБ» і атрымай пущёку на лінію Сталіна» ўжо не за гарамі. Прычым саме прыкольнае, што тэмпы росту колькасці абсанэнтаў мо-

гучу выключна расці. Інакш гэта рэцэсія або стагнацыя чыгацкай аўдыторыі органа Адміністрацыі прэзыдэнта, што можна будзе трактаваць як падзенне даверу да курсу кіраўніка дзяржавы.

Іншымі словамі, праз пяць-сем гадоў кожны з нас будзе загортваць рыбу і іншыя прадукты выключна ў «Саўбелку»: нашто паперы прападада?

Зходзяны з гэткай перспектывы, рэакцыі «СБ» трэба правесць мазгавы штурм.

Якказу Ленін, «газета ёсьць калектывны прапагандыст і арганізатор». Калі не-калькі мільёнаў чалавек будуть пачынаць дзеянь з чытання «Саўбелкі», відавочна, характар і звместе яе артыкулаў адлюстроўшчына на працоўным тонуе ўсёй нацы.

У гэтym пляне «СБ» яшчэ вельмі і вельмі культае.

Зробім эксперымент. Пастаўце сябе на месца сантэхніка Паўлюка, які штораніцу паҳміляеца, чытаючы пад кефір чарговыя прагон нейкага саўбелкаўскага генія кля-

віятуры. Паспрабуем змадэльяваць ягони, выкліканы эдзітарыям «СБ», модус падвойнай на працоўных месцы.

Галоўнымі ньюсмейкерамі «СБ» на мінультыдні быў: Міністэрства аховы здароўя, якое вывучае ўплыў мабілу на стан чалавечага арганізму, саміт ЭўраЗЭСу, дзень смутку 22 чэрвеня, аварыя на атракцыёнах у Гомелі і, нарэшце, выпускны баль з удзелам найлепшага танцора краіны. Які псыхалагічны эффект маглі аказаць згаданыя навіны на працоўныя рэкорды нашага героя?

Аўтарак: аварыя ў Гомелі. Рэакцыя — фатальных пэзыізміў і жах перед тэхнагеннымі катасціфамі. «Нафія працаўнікаў, калі заўтра ліфт можа сарвасца ў шахту?» — думас Паўлюк, ідуны на працу. Вынік — злыні з працы ў абед ды напісся чарніла.

Серада. Дзень смутку па ахвярах вайны. Бяз слоў.

Чацвер. Аляксандар Лукашэнка выбраны старшынём Рады Эўразійскай эканам-

ічнай супольнасці. Ну хоць нешта добрас. Натхнёны словамі журналіста Зымітра Краты «Вынікам гэтага стане і больш актыўны ўдзел у мытнай уніфікацыі Таджыкістану», Паўлюк б'е працоўныя рэкорды.

Пятніца. Мабіла — магчымая прычына анкалягічнай хваробы і амнізіі. Рэакцыя Паўлюка: «У мяне «Самсунг» ужо год, таму жыць засталося нядоўга». Сышоў з працы ды напісся чарніла.

Субота. Выпускны баль. На першай паласе фотка прыгожай дзяўчынкі, якая піруэціц з прэзыдэнтам, выкікае здаровыя эратычныя стымлы. Паспрабаваў склеіць сібіроўку ў парку. Ня выйшла. З горы напісся чарніла.

Вось такое рэзюме тыдня. З пяці дзён чатыры ў запоі. Відавочна, што стыль матэрыялаў нашага любімага «бэзбахтару» трэба мяняць. Мяркую, для напісаннія эдзітарыялаў трэба ўзяць гіпнатаў: «Вам добра, вам добра, вам вельмі добра. Вам хочацца працаўцаў...»

ПАДЗЯКА

Дзякую Ксені зь Лэндану за падтрымку.

Запрашаем у падарожжа

10 ліпеня (нядзеля)

Менск — Іў — Ліпінскі — Суботнікі — Геранёны — Беняконі — Жамыславы — Тракелі — Гайцонішкі — Менск.

15-18 ліпеня

Грунвальд — Мальбарк — Гданьск.

21-24 ліпеня

Басовішча.

Т.: 232-54-58; 622-57-20 (Зыміцер) 264-12-38; 776-24-35 (Павал)

Вокны, дэзвёры. ПВХ. Т.: 342-91-94

Наша Ніва

н е з л е ж н а я г а з е т а

заснаванная ў 1906, адноўленая ў 1991
галоўныя рэдактары «Наша Ніва»:
3. Вольскі (1906), А. Уласаў (1906—1914),
Янка Купала (1914—1915), А. Луцкевіч,
У. Знамяроўскі (1920), С. Дубавец (1991—2000).

сакратарка рэдакцыі Настя Бакшанская

галоўны рэдактар Андрэй Дынко

фотарэдактар Арцём Лява

нам. галоўнага рэдактара Андрэй Скурко

мастакі рэдактар Сяргей Харэўскі

выдавец і заснавальнік Фонд выдавання газеты

«Наша Ніва»

АДРАС ДЛЯ ДОПІСА:

220050, Менск, а/с 537

Tel/fax: (017) 284-73-29, 8-029-613-32-32,

8-029-707-73-29.

E-mail: nn@romedia.by

On-line: www.nn.be

на Наша Ніва. Спасылка на «Наша Ніва» абавязковая. 21 палос

форматам А2, 6 друк. арк. Друкірн РУП «Выдавецтва «Беларускі Дом друку». Менск, пр. Ф. Скарбы, 79. Радзікцыі не насе адказныя за змест рэкламных аўбліск. Кошт свабоды. Пасведчаныя за регистрацыю горадынчына выданы №581 ад 4 ліпеня 2002 г., выдадзенне Міністэрствам інфарматыкі Рэспублікі Беларусь. Юрдычныя адресы: г. Менск, вул. Калектарная, 20а/2а; пр. Ракітнікі, 12000012 у Міністэрства «Белінвестбанку». Менск, код 764. Наклад, 3373. Газета выдацца 48 разоў на год.

Замова 7318.

Рэдакцыйныя адресы: Менск, Калектарная, 20а/2а

Фото: В. Волк